

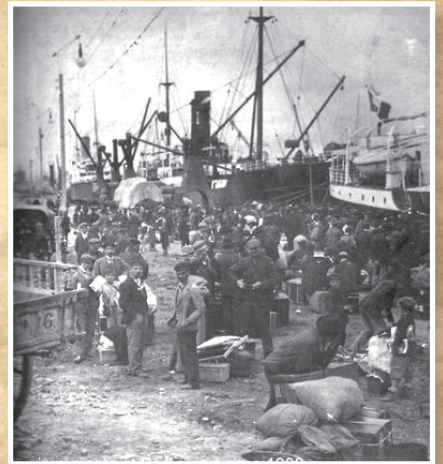
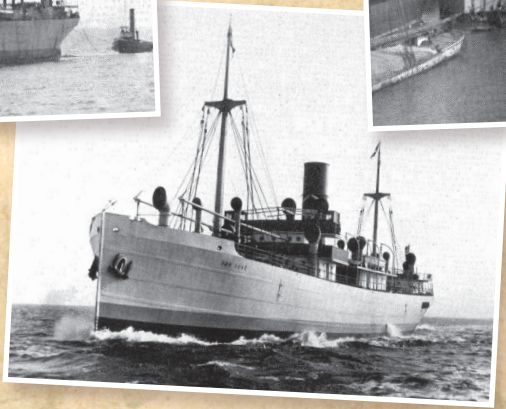
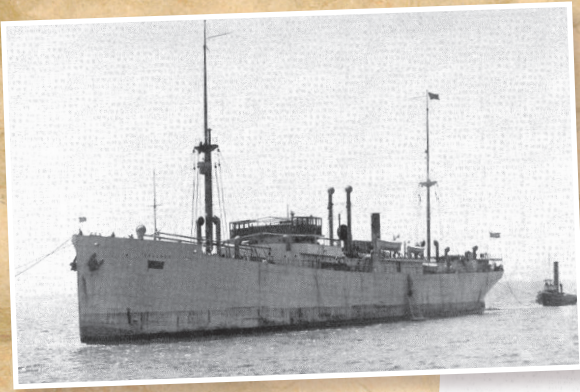
Med akevitt til biffen

Norsk immigrasjon til Argentina 1880-1930

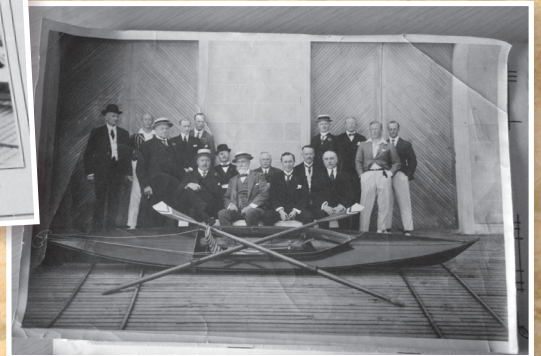
Kristian Botten Pedersen



Masteravhandling i historie
Institutt for arkeologi, historie,
kultur- og religionsvitenskap
Universitetet i Bergen
Våren 2010




Una de las tripulaciones, compuesta por los señores: C. Holmström, H. J. Brown, E. Blatton, O. Paulsen, H. Wulfsberg, H. von Fange, E. Schenberg (capitán), C. Schenberg y H. Manthaus, de brillante actuación en regatas internacionales.




DEN NORSKE SYD-AMERIKA LINJE
 (THE NORWEGIAN SOUTH-AMERICA LINE)
 OSLO

TELEGRAPHIC ADDRESS: "SAL"
 TELEPHONES: 24 418 - 21 040 - 24 311 - 20 340



REGULAR SERVICE
 BETWEEN
 NORWAY, DENMARK, FINLAND
 AND
 BRAZIL, RIVER PLATE



HANS BH. TOMTER



Preparación General y Especialidad de:
 Barcalos, Puz Palo, Aceite de Barcalos y Conservas de pesca, de la Casa.

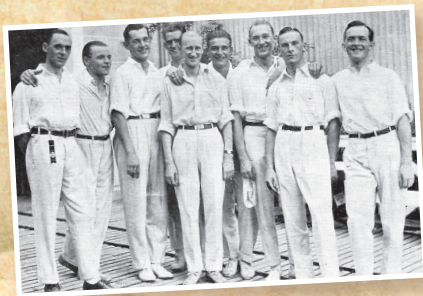
JOHAN C. MARTENS & Co.
 BERGÉN (Noruega)



UNICO REPRESENTANTE PARA LA ARGENTINA Y EL URUGUAY DE LA FABRICA DE PRODUCTOS QUIMICOS **MONOPOL** BERGÉN (Noruega)

AGENCIA: SARMIENTO 459 Buenos Aires REPRESENTA: BUSTAMANTE 261 Union Telefonica 2714, Montevideo

Sub-Agencia en las Principales Ciudades de Portos y en Montevideo



Bildene innledningsvis:

- Øverst til venstre: M/S Salerno, hentet fra Kolltveit 1976: 90.
- Øverst i midten: D/S San José, hentet fra Kolltveit 1976: 45.
- Øverst til høyre: S/S Rio de la Plata (annet skip f.v.), hentet fra Kolltveit 1976: 95.
- 2.rekke til venstre: Den norske sjømannskirke i Buenos Aires anno 1921, hentet fra Emigrantmuseet på Hamar.
- 2.rekke i midten: Hentet fra Club Remeros Escandinavos` 25-års jublieumslad. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- 2.rekke til høyre: Immigranter i havnen i Buenos Aires. Hentet fra bildearkivet til *La Noticia Regional*. http://www.lanoticiaregional.com.ar/archivo/Edicion%201167/fotos/mar12-05_04.jpg (hentet 15.5.2010).
- 3.rekke til venstre: Reklame for Den Norske Syd-Amerika Linje. Hentet fra Kolltveit 1976: 114.
- 3.rekke i midten: Reklame for norsk bedrift i Argentina. Hentet fra *Noruega en la Plata*. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- 3.rekke til høyre (oppe): Femårs jubileum til Club Remeros Escandinavos. Bilde hentet fra Club Remeros Escandinavos` 25-års jublieumslad. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- 3.rekke til høyre (nede): Golfers Escandinavos. Hentet fra den svenske foreningens arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- 4.rekke til venstre: Skandinaver i Buenos Aires. Bilde hentet fra Club Remeros Escandinavos` 25-års jublieumslad. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- 4.rekke i midten: Hentet fra Club Remeros Escandinavos` 25-års jublieumslad. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- 4.rekke til høyre: Hentet fra Club Remeros Escandinavos` 25-års jublieumslad. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.

Innhold

<i>Innhold</i>	<i>I</i>
<i>Summary/Resumen</i>	<i>III</i>
<i>Forord</i>	<i>IV</i>
<i>Kapittel 1 - Introduksjon</i>	<i>1</i>
1.1 In medias res	<i>1</i>
1.2 Eksisterende forskning: emigrasjon fra Norge – immigrasjon til Argentina.....	<i>1</i>
1.3 Dominerende tilnærminger til forskning på migrasjon	<i>4</i>
1.4 Posisjonering: fokus og avgrensninger	<i>6</i>
1.5 Teori og metode	<i>8</i>
1.6 Kilder	<i>11</i>
1.7 Forskningsetiske refleksjoner.....	<i>16</i>
1.8 Oppgavens struktur	<i>16</i>
<i>Kapittel 2 – Tre kontekster</i>	<i>18</i>
2.1 Innledning	<i>18</i>
2.2 Emigrasjon fra Norge	<i>18</i>
2.3 Immigrasjon til Argentina	<i>19</i>
2.4 Norge – Argentina.....	<i>24</i>
2.5 Oppsummering.....	<i>28</i>
<i>Kapittel 3 – Omfanget av norsk immigrasjon til Argentina</i>	<i>29</i>
3.1 Innledning	<i>29</i>
3.2 Tidligere beregninger	<i>29</i>
3.3 Norsk og argentinsk offisiell statistikk.....	<i>31</i>
3.4 Konklusjon.....	<i>44</i>
<i>Kapittel 4 – Hvem immigrerte fra Norge til Argentina?</i>	<i>47</i>
4.1 Innledning	<i>47</i>

4.2 De kvantitative kildene – emigrantprotokollene og den argentinske folketellingen fra 1914.	48
4.3 Kvalitative kilder – Immigrantenes egne kildeberetninger	60
4.4 Konklusjon.....	67
Kapittel 5 – Den norske diaspora i Argentina	69
5.1 Innledning	69
5.2 Den tidlige perioden, frem til 1896	70
5.3 Opprettelse av Det Norske La Plata Samfund – en vaklende oppstart. 1896-1906.....	73
5.4 Norsk immigrasjon øker i omfang, 1906-1930.	76
5.5 Konklusjon.....	91
Kapittel 6 – Avslutning	93
6.1 Innledning	93
6.2 Konkluderende diskusjon	93
6.3 Videre forskning	97
6.4 Etterord	98
Referanser	99
Vedlegg.....	111

Summary/Resumen

Esta tesis examina el desarrollo de la inmigración noruega en la Argentina durante el período 1880-1930. Las investigaciones más tempranas sobre emigración Noruega, corresponden a las direcciones donde los noruegos se dirigieron en ese tiempo. Mas del noventa por ciento se fue a la América del Norte, y solo unos pocos miles noruegos llegaron a Argentina en el mismo período. Esta tesis es la primera investigación universitaria sobre la inmigración noruega a la Argentina.

Los noruegos, desde tiempos remotos, han constituido un pueblo de navegantes, cuyos barcos surcaron todos los mares. Fue entonces el comercio y navegación que unió Noruega a la Argentina en la segunda mitad del siglo XIX. Los primeros noruegos se instalaron en Buenos Aires, donde fundaron negocios de importación y exportación, o negocios como agentes marítimos. Después de 1905, cuando las compañías de navegación escandinavas empezaron a viajar de puertos escandinavos directamente a America del Sur, fue más fácil, más barato y más rápido llegar a la Argentina. Después del fin de la primera guerra mundial en 1918, la inmigración noruega a la Argentina aumentó, esta tendencia duró durante toda el década de 1920, impulsada por las dificultades para obtener trabajo en Noruega, y también por las restricciones de ingreso a Estados Unidos, impulsado por su gobierno con el fin de reducir la inmigración. La población noruega que emigro a la Argentina, estuvo compuesta principalmente por ingenieros y comerciantes, de los cuales la mayoría se instalaron en Buenos Aires, donde fundaron La Asociación Noruega del Plata.

La tesis examina y compara las estadísticas oficiales de emigración Noruega y la inmigración a la Argentina, analizando la dimensión de la inmigración noruega a la Argentina. También examina fuentes que tratan las características demográficas de los inmigrantes y la importancia que tenía la diáspora noruega y la Asociación Noruega Del Plata para el desarrollo de la inmigración noruega a la Argentina.

Forord

Helt siden jeg som liten gutt leste Don Rosas serie om Skrue McDucks livshistorie, har jeg vært fasinert av hvordan mennesker i alle tider har brutt opp og forlatt sitt hjemsted i søken etter en bedre fremtid andre steder. Mr. McDuck vokste opp i Skottland som den siste i McDuck klanen, og immigrerte i sin tidlige ungdom til USA for å jobbe på sin onkels elvebåt. Når gullrushet i Klondike startet, var han ikke sen om å komme seg nordover. Hardt arbeid gav resultater, og etter å ha funnet en gullstein på størrelse med et strutseeegg valgte han å etablere seg i Andeby. Resten av historien er velkjent.

Jeg vil takke Skrue McDuck og Don Rosa for å ha inspirert meg til å begynne å studere historie. Men jeg må nok rette en større takk til min veileder Camilla Brautaset for at hun hindret meg i å skrive en historie *à la* Don Rosa. Hun har rettleidet, utfordret og inspirert meg gjennom de to årene prosjektet har vart.

Jeg vil takke alle på masterseminaret *På tvers av grenser* for gode innspill og diskusjoner. En takk sendes også til alle på masterlesesalen nærmest sofakroken – spesielt til gullrekka – for godt humør og selskap selv når normale folk har fri.

Jeg vil takke de som hjalp meg og kom med gode råd i søket etter kildematerialet: Tini, Reinert, Dag og Elisa. Jeg vil også takke de som gjorde disse to årene til en (u)forglemmelig tid, også etter at arbeidsdagen var over og nattlivet tok til. Jessica, Javier, Kevin og Elin i Buenos Aires. Klubb Barfot, Edvard 3., Peppes-gjengen og Arna-banden, samt alle jentene i Bergen. Takk også til Stoltzekleiven som satte ting i perspektiv når det gikk tungt på skolen.

Til slutt må jeg selvsagt rette den største takk til mamma, pappa og broren min. Det var tross alt de som kjøpte Donald til meg.

Bergen, mai 2010

Kapittel 1 - Introduksjon

1.1 In medias res

Så – endelig – etter nærmere to måneders reise, våknet jeg en morgen og skimtet silhuetten av Buenos Aires.¹

I 1931 bestemte nordmannen Per Rostad seg, etter to år som jordbruksarbeider i Canada, for å søke lykken i Argentina. Den 24 år gamle bondesønnen fra Verdalen i Nord-Trøndelag hadde fått positive meldinger om gode fremtidsutsikter fra en fetter som hadde immigrert til landet noen år i forveien. Landet Rostad immigrerte til var på ingen måte ukjent for nordmenn, men var politisk, religiøst og kulturelt forskjellig fra både Canada og Norge. Rundt 1930 befant det seg om lag 3 000 nordmenn i hele Argentina, hvorav 1 000 oppholdt seg i hovedstaden Buenos Aires, hevdet den norske ambassadøren i Argentina C. F. Sandberg.² Dersom dette stemmer var Argentina det landet på det søramerikanske kontinentet hvor det bodde flest nordmenn.

Dette forskningsprosjektet vil gi ny informasjon om en norsk utreisedestinasjon – en utreisedestinasjon som i henhold til tradisjonell norsk migrasjon var utradisjonell og som tiltrakk seg relativt få nordmenn i forhold til Nord-Amerika. Men bare fordi de var få, betyr ikke at de ikke var viktige. Den samlede norske migrasjonsforskning trenger en bredde i tid og rom som reflekterer både majoriteten og minoriteten av norsk migrasjon. Ved å være det første systematiserte studiet i sitt slag, skal dette forskningsprosjektet handle om norsk immigrasjon til Argentina.

1.2 Eksisterende forskning: emigrasjon fra Norge – immigrasjon til Argentina

Forskning på feltet emigrasjon fra Norge i det 19. og 20. århundre samsvarer godt med de historiske dimensjonene,³ ved at det nærmest utelukkende baserer seg på destinasjonene USA og Canada.⁴ Ingrid Semmingsen blir regnet som pioneren på forskningsfeltet.⁵ Utgivelsen av

¹ Rostad 1994: 116.

² Intervju med generalkonsul C.F. Sandberg. Nordmanns-Forbundet 1933: 187.

³ ”Den norske utvandringen ble av norske myndigheter forsøkt kartlagt på 1920- og 1930-tallet: Da hadde Norge 2,5 millioner innbyggere, og man regnte med at det da var 425 000 norskfødte i live i utlandet, av disse var mer enn 90 % i Nord Amerika, fordelt med 360 000 i USA og rundt 33 000 i Canada.” Nedrebø, Et overblikk over norsk utvandringshistorie.

⁴ I ”En annotert bibliografi over litteratur om norsk oversjøisk utvandring siden 1975” i *Heimen* 3. nr 1994 gjennomgår Jostein Molde generelle oversiktsverk, spesialstudier, tidskrifter, tidsskriftartikler, lokalhistoriske monografier, årbøker, bygdebøker, amerikansk lokalhistorie, kildeutgaver, hovedfagsoppgaver og doktorgradsavhandlinger, skjønnlitteratur, og biografier som alle omhandler norsk oversjøisk utvandring mellom 1975 og 1994. Ved siden av Semmingsen, nevnes Odd Lovoll med blant annet *Det løfterike landet* (1983,1997).

de to bindene *Veien mot Vest* fra 1941 og 1950 har etablert seg som klassikere innen norsk migrasjonsforskning.⁶ Ved siden av å holde hovedfokus på norsk immigrasjon til USA og Canada, tok hun kort for seg den forholdsvis spede norske immigrasjonen til Australia, New Zealand og Sør-Afrika. Til forskjell har det ikke tidligere blitt utført et grundig forskningsprosjekt omhandlende norsk immigrasjon til verken kontinentet Sør-Amerika eller landet Argentina. Historiker ved Universitetet i Stavanger, Nils Olav Østrem, understreker at norsk immigrasjon til andre steder enn Nord-Amerika fremdeles er et forsømt forskningsfelt.⁷ Dette er bare delvis korrekt. Som vi skal se har nemlig bruddstykker av den norske immigrasjon til Argentina blitt omhandlet både i forskningsbaserte og populærvitenskapelige verk.

Den avdøde norsk-argentineren Gudmund Stang blir sett på som en av pionerene innen norsk forskning på Latin-Amerika, og skrev flere artikler om skandinavisk immigrasjon til kontinentet.⁸ Blant annet utførte han en komparativ studie av skandinavisk emigrasjon til Latin-Amerika 1840 – 1940, publisert i 1975.⁹ I artikkelen *The Dispersion of Scandinavian Engineers 1870 – 1930 and the concept of an Atlantic System* publisert i 1989 fokuserer Stang på en bestemt profesjonsgruppe, ingeniørene. I dag har blant andre Per-Olof Grönberg, i forbindelse både med NTNU i Trondheim og Universitetet i Umeå, videreført forskningen etter Stang og forsker nå på emigrerte norske og skandinaviske ingeniører.

Av mer populærvitenskaplige publikasjoner på temaet bør Kjartan Fløgstads *Eld og Vatn*¹⁰ fra 1999 og tidligere NRK korrespondent i Latin-Amerika, Joar Hoel Larsens *Don Pedro, Norges mest vellykkede emigrant*¹¹ fra 2001 nevnes. Fløgstads bok omfatter både et stort geografisk område, hele Latin-Amerika, og en lang periodisering. Han går dermed ikke i dybden på temaet norsk immigrasjon.¹² Mens Fløgstad skriver om det generelle, skriver Hoel Larsen om

Om destinasjoner utover Nord-Amerika nevner Molde blant andre Eero Kuparinens *An African Alternative: Nordic Migration to South Africa, 1815 – 1914* og Jens Lyngs *Scandinavians in Australia, New Zealand and the Western Pacific*. Molde 1994: 196-217.

⁵ Semmingsen 1941/1950.

⁶ I følge historikeren Halvdan Koht var det spesielt fokuset på de hjemlige forutsetningene for utvandringen som gjorde verket så betydningsfullt. Hun fikk i 1951 sin doktorgrad for arbeidet med verket. Store Norske Leksikon.

⁷ Østrem 2006: 113.

⁸ Mörner og Schwartz 2002: 762.

⁹ "La emigración escandinava a la América Latina, 1800-1940." *Jahrbuch für Geschichte von Staat, Wirtschaft und Gesellschaft Lateinamerikas* 13 (1976): 293-330.

¹⁰ Fløgstad 1999.

¹¹ Larsen 2001.

¹² *Eld og Vatn* tar for seg den sporadiske norske immigrasjonen til Latin Amerika, helt fra starten på 1600-tallet og frem til Kjell Laugeruds tid som diktator i Guatemala på 1970-tallet.

livsløpet til den suksessrike norske immigranten Peter Christophersen fra han ble født i Tønsberg i 1842 og frem til hans død i Buenos Aires i 1930.¹³

Det var langt flere dansker og svensker enn nordmenn som immigrerte til Argentina, noe som kan være en forklaringsfaktor på hvorfor temaet dansk og svensk immigrasjon til Argentina har blitt omhandlet i langt større grad enn den norske.¹⁴ Anna Dahlsteins *Azul y Oro en la Argentina – Blågult i Argentina*, er historien om det svenske Argentina,¹⁵ og danskættede María Mónica Bjerg¹⁶ skrev i 1993 sin doktorgradsavhandling om den danske immigrasjonen til Argentina.¹⁷ Dahlsteins bidrag berører også norsk immigrasjon, men kun i beskjeden grad. Den har dermed begrenset relevans for dette prosjektet.

Fra argentinsk side har det de siste tiårene kommet ut mange bøker som omhandler både generell og spesifikke grupper immigrasjon til Argentina. Blant forfatterne er det spesielt to som bør nevnes. Alberto Sarramone, pensjonert professor i historie ved Universidad de la Plata, har skrevet en rekke bøker omhandlende spesifikke immigrantgrupper; franskmenn, baskere, tyskere, men også generelle historie om de sosiologiske aspektene ved fenomenet immigrasjon i boken *Los Abuelos Inmigrantes*.¹⁸ Ved siden av Sarramone, nevnes Fernando Devoto. Som professor ved Universidad de Buenos Aires har han utgitt bøker om den generelle immigrasjonen til Argentina, samt mer spesifikt om den italienske delen. *Historia de la Inmigración en la Argentina*¹⁹, omhandler både den europeiske emigrasjonen som et historisk fenomen, samt forutsetningene for, myndighetenes tilrettelegging for og den faktiske utviklingen av immigrasjonen til Argentina fra tidlig 1800-tallet frem til 1960. Disse verkene nevner imidlertid ikke norsk immigrasjon, men gir viktig informasjon om perioder, kontekster og konstitusjonelle forhold i Argentina.

¹³ Via eget skipsmeglerfirma, hell og lykke med to velbegrunnede giftemål, sosialt og økonomisk sett, samt vinnerloddet i det argentinske pengelotteriet, ble Don Pedro medlem av det øvre sjiktet av respekterte menn i Buenos Aires og fikk rolle nærmest som en gudfar for de øvrige nordmennene, hevder Hoel Larsen.

¹⁴ Alsina, Juan A. *La inmigración en el primer siglo de la independencia*. Buenos Aires: Ed. F.S. Alsina, 1910, p. 76. I Dahlstein 1998: 89.

¹⁵ Boken kom ut i forbindelse med den svenske foreningen i Buenos Aires' 100-års jubileum, og forteller om svensk tilstedeværelse i Argentina fra 1769 og til boken ble utgitt i 1998. Dahlstein 1998.

¹⁶ Bjerg er professor i historie ved Universidad Nacional de Quilmes i Argentina.

¹⁷ I 2001 utgav hun en bok som bygde på sin doktoravhandling. I tillegg har Per Agertoft skrevet en spesialavhandling *Danskhed på Pampaen* ved Institut for Historie og Områdestudier ved Aarhus Universitet i Danmark i 2005.

¹⁸ Sarramone 1999.

¹⁹ Devoto 2009.

Mitt forskningsprosjekt må ikke bare posisjonere seg i forhold til tidligere migrasjonsforskning, men også i forhold til hvilken tilnærming som skal legges føringene for hvordan forskningsprosjektet skal gjennomføres og fremstilles. Det kreves dermed en kort gjennomgang av hovedtilnærmingene som har preget debatten: økonomisk teori, den historisk-strukturelle tilnærmingen og migrasjonssystemtilnærmingen.²⁰

1.3 Dominerende tilnærminger til forskning på migrasjon

“*Migration is a subject that cries out for an interdisciplinary approach*”,²¹ hevder Caroline Brettel og James Hollifield i *Migration Theory, Talking Across Disciplines*.²² Formålet med boken er å mane opp til diskusjon og utveksling av meninger og erfaringer på tvers av disiplinene. Nettopp fordi migrasjonsforskning er tema i flere ulike akademiske disipliner, innebærer den et mangfold av ulike tilnærminger, både teoretiske og empiriske. Hasia R. Diner, som presenterer og diskuterer den historiske disiplinen i boken, hevder historiefagets tilnærming i altfor stor grad ikke har tatt inn over seg de teoretiske verktøyene som de sosialvitenskaplige disiplinene har benyttet seg av i lang tid.²³

Det neo-klassiske økonomiske perspektivet bygger på sosialgeografen Ernest G. Ravensteins statistiske migrasjonslover fra 1885.²⁴ Selv om ”lovene”, som Ravenstein kalte dem, tok utgangspunkt i interne britiske *rural-to-urban* migranter på bakgrunn av de tiårige britiske folketellingene, bestod de av generelle utsagn som kunne overføres til andre folkevandringer.²⁵ Tradisjonen utviklet seg i mange retninger og holdes fortsatt i live av forskere fra demografiens, geografiens og økonomiens fagforskere på migrasjon.²⁶ Teoriene fokuserer gjerne på at mennesker beveger seg fra tettbefolkede til tynt befolkede områder, fra lavlønnede til høytlønnede regioner, eller som Harry Jerome i 1926 studerte immigrasjon til USA og satte de i sammenheng med de økonomiske konjunktorene.²⁷

Fra 1970-årene vokste det frem en ny teoretisk og metodisk tilnærming til migrasjonsforskning. Den nye historisk-strukturelle tilnærmingen bygde på tankegods fra

²⁰ Castle og Miller 2003: 22.

²¹ Brettel og Hollifield 2000: vii.

²² De hevder både sosiologi, statsvitenskap, historie, økonomi, geografi, demografi, psykologi og rettsvitenskap er relevante disipliner i migrasjonsforskning.

²³ Diner i Brettel og Hollifield 2000: 29.

²⁴ Ravenstein 1885 i Castle og Miller 2003: 22.

²⁵ Cohen 1987; Zolberg, Suhrke og Aguao 1989 i Castle og Miller 2003: 22.

²⁶ Andre økonomiske teorier er *dual labor market theory* (se blant andre Piore 1979) og *new economics of labour migration* (se Stark 1991 og Taylor 1987).

²⁷ Jerome 1926 i Semmingsen 1950.

marxistisk politisk økonomi og teorien om verdenssystemet, der fokuset ligger på den ujevne fordelingen av økonomisk og politisk makt i verdensøkonomien. Migrasjon ble sett på som en måte for å mobilisere billig arbeidskraft.²⁸ Teorien om verdenssystemet understreker at samspill mellom samfunn er en avgjørende faktor for sosial endring. Et eksempel på dette er internasjonal handel. Handel mellom land med svakere og mer avanserte økonomi forårsaker økonomisk stagnasjon, noe som resulterer i at levetilstanden i samfunnet med den svakere økonomien sakker akterut. Dette hevdes å være drivkraften bak migrasjonen.²⁹

I likhet med den neo-klassiske økonomiske migrasjonsteorien, ble den historisk-strukturelle tilnærmingen kritisert for at den var altfor ensidig for å analysere kompleksiteten av migrasjon. Castle og Miller forklarer:

The neo-classical approach neglected historical causes of movements, and downplayed the role of the state, while the historical-functional approach often saw the interests of capital as all-determining, and paid inadequate attention to the motivations and actions of the individuals and groups involved.³⁰

Migration systems theory fremstod som et svar på kritikken til de økonomiske og historisk-strukturelle tilnærmingene. Kort oppsummert består et internasjonalt migrasjonssystem av ett eller flere sender- og ett eller flere mottagerland som er bundet sammen av en migrasjonsstrøm.³¹ Tilnærmingen bygger på antagelser om at migrasjonsstrømmer hovedsakelig oppstår på grunn av koblinger mellom sender- og mottagerland basert på kolonisering, politisk innflytelse, handel, investeringer eller kulturelle bånd. Tilnærmingen har som generelt prinsipp at alle migrasjonsstrømmer er resultat av gjensidig påvirkning mellom makro- og mikrostrukturer. Makrostrukturene referer til overordnede institusjonelle forhold, mens mikrostrukturene favner blant annet nettverkene konstruert av migrantene selv. De to nivåene er forbundet med flere forskjellige mellomliggende mekanismer, som blir referert til som mesostrukturer.³²

Et migrasjonssystem har både en avstands- og tidsdimensjon.³³ Landene i et system trenger ikke være geografisk nærliggende hverandre, fordi historiske og kulturelle forbindelser også

²⁸ Castle og Miller 2003: 25.

²⁹ Wallerstein 1983; Amankwaa 1995. Jennissen 2007: 414.

³⁰ Castle og Miller 2003: 26.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Kritz og Zlotnik 1992: 2ff.

kan spille en rolle.³⁴ Når det gjelder tidsdimensjonen er den betinget utviklingen i migrasjonssystemet, i forhold til forbindelsene mellom landene. Denne dimensjonen er vesentlig i forhold til strøm- og motstrømsdynamikken ved at forandringer i migrasjonssystemet kan forandre selve migrasjonen. For eksempel kan en stor andel av immigranter i et land påvirke de sosiale, politiske, demografiske og økonomiske forholdene, som igjen kan forandre statens syn på migrasjonen, som igjen kan føre til lovgivning for eller mot fortsatt immigrasjon.

1.4 Posisjonering: fokus og avgrensninger

1.4.1 Forskningsprosjektets tilnærming

I dette forskningsprosjektet vil jeg benytte meg av migrasjonssystemstiltærmingen for å kunne trekke inn flere fagdisipliner's tilnærming til migrasjonsforskning. Jeg vil benytte meg av Roel Jennissens teoretiske rammeverk, publisert i artikkelen *Causality Chains in the International Migration Systems Approach*³⁵ fra 2007, som tar utgangspunkt i nettopp denne tilnærmingen. Jennissens teoretiske rammeverk fanger opp kritikken mot tidligere forskningstiltærminger til migrasjon, og akter å være det første allment aksepterte rammeverket for forskjellig type migrasjonsforskning. På denne måten utfordrer jeg Diners oppmaning om at historikere også bør benytte seg av andre fagdisipliners tilnærming, samtidig som jeg posisjonerer forskningsprosjektet mitt i forskningsfronten på feltet.

1.4.2 Problemstillinger

Den overordede problemstillingen og de underliggende arbeidsspørsmålene lyder som følger:

- *Hvordan oppstod norsk immigrasjon til Argentina, og hvordan utviklet den seg i perioden 1880 – 1930?*
- *Hvilke kilder kan besvare spørsmålet om størrelsesordenen på migrasjonsstrømmen? Hvilke styrker/svakheter har historisk statistikk i denne sammenheng?*
- *Hvilke demografiske karakteristika hadde nordmennene som reiste til Argentina?*
- *Hvilke roller hadde nordmennenes sosiale arenaer i Buenos Aires, som blant andre den norske foreningen Det Norske La Plata Samfund, i forhold til utviklingen av norsk immigrasjon til Argentina?*

³⁴ Jennissen 2007: 415.

³⁵ Jennissen 2007.

1.4.3 Avgrensninger

Problemstillingen viser forskningsprosjektets fokus på kun en vei av migrasjonsstrømmen. Av hensyn til forskningsprosjektets størrelse, har jeg valgt ikke å fokusere på tilbakevandringen fra Argentina. Jamfør arbeidsspørsmålene, som hver representerer sitt analysekapittel, vil det bli lagt vekt på mikro- og mesostrukturerne fremfor makrostrukturene. I kapittel to, som vil fungere som et bakgrunnskapittel, omhandles imidlertid også de politiske forholdene i Norge og Argentina, samt den globalhistoriske konteksten som førte til at nordmenn ble kjent med Argentina og mulighetene for immigrasjon dit. I forhold til geografisk avgrensning, har jeg valgt ikke å inkludere den norskinitierte hvalfangststasjonen på Grytviken på øya Sør-Georgia da dette blir sett på som en enklave.³⁶

Undersøkellesperioden er satt til 1880 – 1930. Det er både kontekstuelle og kildemessige begrunnelser for denne periodiseringen. For det første markerte 1880-tallet de første registreringene i emigrantprotokollene³⁷ med Argentina som oppgitt destinasjon. For det andre nådde den norske sjøfarten på Argentina et foreløpig høydepunkt i 1887.³⁸ For det tredje er det kildemessige grunnlaget sparsomt fra tiden før dette tiåret. En begynnelse i 1880 inkluderer også den andre store utvandringsbølgen fra Norge.³⁹ For å kunne se endringer i migrasjonsstrømmen over tid, bør tidsperioden gå over flere tiår.

Perioden omfatter hendelser i Norge og Europa som det vil være relevant å se hvordan påvirket den norske immigrasjonen til Argentina. Unionsoppløsningen i 1905, første verdenskrig, samt restriksjonene på immigrasjon til USA i 1921 og 1924 er aktuelle kontekster for å finne en utvikling. Den økonomiske tilbakegangen i Argentina etter børskrakket i USA i 1929 førte med seg et militært statskupp i 1930 som igjen førte med seg store forandringer for landet.⁴⁰ Blant annet ble det satt restriksjoner på Argentinas liberale immigrasjonspolitik. Det vil derfor være hensiktsmessig å la 1930 være undersøkelsesperiodens slutt punkt.

1.4.4 Begrepsavklaring

Ordet migrasjon betyr folkevandring og er en samlebetegnelse for både emigrasjon, som er

³⁶ Se blant andre Hansen 1999.

³⁷ Emigrantprotokollene var lovpålagte registreringsprotokoller, ført av politiet i de norske utskipningshavnene. Mer om kilden følger under ” Kilder”.

³⁸ Worm-Müller 1950: 270.

³⁹ Nedrebø, Et overblikk over norsk utvandringshistorie.

⁴⁰ Sabido og de Privitellio 2006: 207.

utvandring og immigrasjon som er innvandring. En person som migrerer vil være både emigrant og immigrant, da terminologien avhenger av om en tar utgangspunkt i utreise eller innreiseland. Det er viktig å være klar over hvordan samtiden definerte begrepet, da denne ikke nødvendigvis samsvarer med dagens definisjon. Begrepsavklaringen er dermed et premiss for arbeidet med kilder som kategoriserer ut ifra egne definisjoner.

I Statistisk sentralbyrås (SSB) *Utvandringsstatistikk* fra 1921 defineres ordet emigrant som, ”kun norske personer bosatt i Norge, der reiser utenlands i den hensikt å forbli der, altså ikke personer, som reiser på kortere besøk, forretningsreiser, studiereiser og lign.”⁴¹ Denne definisjonen er problematisk, fordi den trekker en grense mellom hvem som var *emigrant* og hvem som var *reisende*. Definisjonen må sees i sammenheng med samtidens politiske syn på migrasjon, hvor ordet *immigrant* var definert som en arbeider, enten jordbruksarbeider, håndverker eller industriarbeider. En klar skillelinje gikk derimot ved å benytte ordet *reisende*, som i samtiden gjaldt ressurssterke personer som gjerne reiste på 1.klasse. I den argentinske immigrasjonsstatistikken, som vi skal komme tilbake til, ble de ankomne definert og kategorisert ut ifra deres reisemåte, som 1., 2., eller 3. klasses passasjer. 1.klasses passasjerer ble sett på som *reisende*, mens 2. og 3. klasse ble definert som *immigranter*.⁴²

Jamfør problemstillingene blir all dokumentasjon av nordmenn som reiste til Argentina i undersøkelsesperioden interessant for forskningsprosjektet, uavhengig om personene har planlagt å være der en måned, et år eller resten av sitt liv, samt om de kom direkte fra Norge eller via andre land. Prosjektets definisjon av ordet immigrasjon inkluderer derfor alle nordmenn som i løpet av perioden reiste til Argentina.

1.5 Teori og metode

1.5.1 Det teoretiske rammeverket

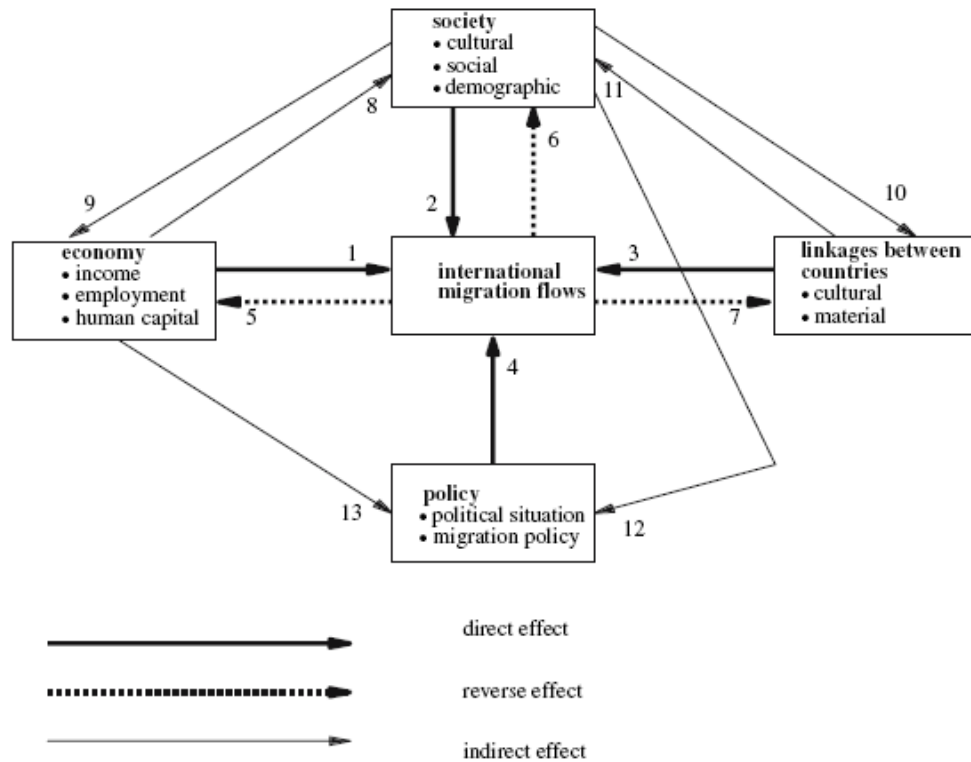
Ved å benytte meg av Jennissens teoretiske rammeverk, blir det forskningsprosjektets overordnede metode for å kombinere ulike tilnærminger til det historiske fenomenet. Det vil bli fokusert både på makro-, mikro- og mesonivå, men med en hovedvekt på de to sistnevnte. Kapitlene vil hver for seg kartlegge de forskjellige avgjørende faktorene for opprettelse og utvikling av en norsk migrasjonsstrøm til Argentina. De forskjellige kapitlene vil derfor benytte seg av forskjellige metoder for å besvare sine problemstillinger.

⁴¹ SSBs *Utvandringsstatistikk* 1921: 3.

⁴² Jf kapittel tre.

Roel Jennissen presenterer et teoretisk rammeverk som bygger på fire avgjørende faktorer som utvikler og påvirker internasjonale migrasjonssystemer. De fire faktorene er: økonomi, samfunnsforhold, politiske forhold og mellomstatlige forbindelser.

Illustrasjon 1.1: Jennissens teoretiske rammeverk.



Kilde: Roel Jennissen 2007: 416.

Jennissen trekker frem tre hovedkomponenter innenfor den økonomiske faktoren; inntekt, sysselsetting og mengde menneskelig kapital⁴³. Samfunnsfaktoren omfatter kulturelle, sosiale og demografiske komponenter. Den kulturelle faktoren vedrører likheter og ulikheter ved etnisitet og livsstil. Den sosiale faktoren omhandler øvrige likheter og ulikheter i samfunnene, og den demografiske konteksten omhandler alders og kjønnsfordelingen av befolkningen. Innenfor den politiske kategorien ligger både den politiske situasjonen og migrasjonspolitikken statene fører. De mellomstatlige forbindelsene består av kulturelle og materielle bindeledd.

Sammenhengene mellom faktorenes påvirkning på migrasjon bidrar til å forklare faktorenes

⁴³ Kommer tilbake til betydningen av menneskelige kapital senere i kapitlet.

påvirkningskraft i forhold til utviklingen av internasjonale migrasjonssystemer. Sammenhengene kan påvirke migrasjonssystemet både direkte og indirekte, og kan også ha en reverserende effekt. Direkte påvirkninger kommer fra de avgjørende faktorene. Et eksempel med en økonomisk faktor kan være mangel på fagutdannet arbeidskraft i et mottagerland, som dermed fører til migrasjon av mennesker med den nødvendige kulturelle kapitalen⁴⁴. En reverserende effekt kan skje på bakgrunn av direkte påvirkninger. Et eksempel fra en sosial faktor kan være utveksling av informasjon om mottagerlandet som kan foregå innad i et immigrantnettverk. Indirekte påvirkninger påvirker samspillet mellom de avgjørende faktorene. Disse kan bli sett på som påvirkninger mellom forskjellige kontekster og/eller andre forskjellige forbindelser i migrasjonssystemet. Et eksempel på indirekte påvirkninger kan være immigrantenes demografiske påvirkning ovenfor mottagerlandet, som kan redusere mottagerlandets behov for den kulturelle kapitalen som var utgangspunktet for migrasjonsstrømmen. Dermed kan for eksempel lønnsforskjellene utjevnes mellom sender- og mottagerlandet, og migrasjonsstrømmen dør enten hen, eller fortsetter på andre premisser.⁴⁵

Jennissen forklarer at de forskjellige gruppefaktorene kan ha motsetningsforhold ovenfor hverandre. Internasjonal migrasjon kan også fremme motsetningsforhold mellom forskjellige komponenter innen gruppefaktorer. Følgelig vil den sterkeste drivkraften bestemme om utfallet stimulerer til mer eller mindre migrasjon, eventuelt tilbakevandring.⁴⁶

I dette forskningsprosjektet vil ikke modellen bli fulgt slavisk, og det vil ikke bli gjort et poeng ut av å innpasse forskningsprosjektets empiri inn i den. Til dette blir modellens svakheter for elementære. Jeg tenker da på vanskelighetene med å vise til tidsperspektivet og påvirkningskraft. Modellen gir ikke selv en forklaring på migrasjonsfenomenet, men er en metode som forenkler fremgangsmåten for fremstillingen. Den vil bli brukt som et redskap til å rettlede analysen i forhold til å besvare problemstillingen. I tillegg innebærer den også bruk av begreper som vil bli gjennomgående i prosjektet.

1.5.2 Menneskelig og kulturell kapital

Menneskelig kapital (human capital) er en av komponentene i Jennissens økonomifaktor. Begrepet omfatter egenskaper mennesket tilegner seg som gjør det mer verdifullt for omverdenen, hvor utdanning er et nøkkelord. Det kalles menneskelig kapital fordi mennesker

⁴⁴ Jennissen bruker begrepet *human capital*. Kommer tilbake til hvorfor jeg bruker begrepet *kulturell kapital*.

⁴⁵ Jennissen 2007: 416f.

⁴⁶ Ibid.

ikke kan separeres fra deres kunnskap, ferdigheter, helse eller verdier som skiller seg fra finansielle eller fysiske eiendeler, skriver professor i økonomi og sosiologi Gary S. Becker.⁴⁷ Sosiologen Bourdieu bruker termen *kulturell kapital* for å beskrive det samme fenomenet. Forskjellen er, i følge professor i pedagogikk og sosiologi George Farkas, at de to termene stammer fra to forskjellige paradigmer. *Kulturell kapital* bygger på Max Webers oppfatning av at samfunnet kan deles opp i statusgrupper, hvor kultur er forbeholdt gruppene med høy status. På denne måten favner også *kulturell kapital* ikke bare de bevisst ervervede egenskapene, men også de passivt arvede egenskapene, arvet gjennom kulturen og sosialiseringen i ens statusgruppe. Mens *kulturell kapital* dermed blir sosiologiens vinkling, blir *menneskelig kapital* økonomenes vinkling, der alle mennesker kan gjøre rasjonelle valg og regne ut kostnad og gevinst ved å tilegne seg de kunnskapene de måtte ønske.⁴⁸

På bakgrunn av de to perspektivene, velger jeg og benytte meg av begrepet *kulturell kapital*. Hovedårsaken til det er forskningsprosjektets periodisering, 1880 – 1930, en periode hvor blant annet utdanning ikke var like tilgjengelig for alle nordmenn.

1.5.4 Sosial kapital

Sosial kapital er et annet av Bourdieus kapitalbegreper. Det innebærer uformelle nettverk som personlige relasjoner, familie og husholdningsmønstre, vennskaps- og fellesskapsbånd, samt gjensidig hjelp i økonomiske og sosiale saker. Dette er koblinger som er viktige ressurser for enkeltpersoner og grupper, hevder Bourdieu.⁴⁹ I en migrasjonskontekst kan en sterk ansamling av sosial kapital bidra til å være en årsaksfaktor for opprettholdelse av en migrasjonsstrøm, selv om det opprinnelige utgangspunktet for migrasjonen har opphørt å eksistere.

1.6 Kilder

1.6.1 Kildesøket

I løpet av dette forskningsprosjektet har jeg gjort et vidt søk av kilder i Oslo, Bergen, ved Utvandrercenteret i Stavanger og Emigrantmuseet på Hamar, samt i Buenos Aires hvor jeg var på feltarbeid i tre måneder høsten 2009. På grunn av mangel på forskning på temaet, måtte det gjøres nybrottsarbeid i flere ledd. I Norge begynte jeg å søke på Riksarkivet etter blant annet konsulatberetningene fra Generalkonsulatet i Buenos Aires. På Statsarkivet i Bergen fant jeg

⁴⁷ Becker Human capital i The concise encyclopedia of economics.

⁴⁸ Fargas 1996: 9.

⁴⁹ Bourdieu og Wacquant i Castel og Miller 2003: 27.

arkivet fra Den norske sjømannskirken i Buenos Aires, og ved håndskriftsamlingen ved Nasjonalbiblioteket i Oslo søkte jeg etter brev sendt til og fra norske immigranter i Argentina. Ved det sistnevnte søket var jeg avhengig av å ha spesifikke navn å gå ut ifra, og det var derfor svært gledelig at jeg kom over en 60-siders lang beretning som navnga om lag 230 norske immigranter, skrevet av nordmannen Eilert Sundt som immigrerte til Argentina i 1901.⁵⁰

Kildesøket ledet meg etter hvert til Utenriksdepartementet som satt på et 32 hyllemeter stort uordnet arkiv etter Generalkonsulatet i Buenos Aires. Jeg ble ikke gitt tillatelse til å gå gjennom arkivet selv, men fikk innsyn i et lite utdrag i form av en pappeke med diverse dokumenter. Et av disse dokumentene var Sundts beretning. I følge de ansvarlige for arkivet, skulle de innen kort tid få ordnet det og sendt til arkivering hos Riksarkivet. Dette har imidlertid ikke blitt gjort. Det er vanskelig å si hvilke konsekvenser dette har for mitt forskningsprosjekt, da det ikke har vært mulig å få en oversikt over hva arkivet inneholder.

1.6.2 Norsk og argentinsk offisiell statistikk

Jamfør forskningsprosjektets problemstillinger benytter jeg meg av både norsk og argentinsk offisiell statistikk til å undersøke hva vi i dag vet om dimensjonen av norsk immigrasjon til Argentina. Det er viktig å være kritisk til hva statistikkene bygger på i henhold til samtidens definisjon av *emigrant* og *immigrant*. Den norske offisielle statistikken ble beregnet og publisert av SSB.⁵¹ Denne kilden er tilgjengelig på internett. Den argentinske offisielle immigrasjonsstatistikken ble innhentet fra biblioteket til Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos (CEMLA) i Buenos Aires. Jeg kommer nærmere inn på begge kildene senere i oppgaven.

1.6.3 Emigrantprotokollene

Forskningsprosjektet benytter seg av emigrantprotokollene som kilde til å fortelle om blant annet omfang og demografiske karakteristika av nordmennene som valgte å reise til Argentina. Emigrantprotokollene ble lovpålagt utført i politikamrene i de norske utskipningshavnene på slutten av 1860-tallet for å bedre passasjerenes sikkerhet under overfarten og å holde statistisk oversikt over den norske emigrasjonen.⁵² Kilden inneholder informasjon på individnivå om hver enkelt norske emigrant. Moderne teknologi har gjort

⁵⁰ Eilert Sundt 1948: 14

⁵¹ For eksempel SSBs årbok av 1880.

⁵² St. prp. Nr 27. 1868: 9.

innholdet mer tilgjengelig for bruk i forskningssammenheng ved at den har blitt digitalisert og lagt åpent ut på internett. Den digitale versjonen av kilden inneholder også en søkefunksjon som gjør det mulig å katalogisere emigrantene i grupper ut ifra for eksempel deres destinasjoner. På denne måten har det vært mulig for meg å lage en database over de som i emigrantprotokollene står med destinasjon Argentina eller Buenos Aires. Denne databasen blir utgangspunkt for blant annet den demografiske fremstillingen av den norske gruppen i Argentina.

Jeg kommer tilbake til hvordan jeg benytter meg av kilden i kapittel 4. Men nå vil jeg fokusere på problemstillingene ved bruken av den digitaliserte versjonen fremfor de originale protokollene.⁵³ Den positive siden er åpenbart tidsbesparingen. Den negative siden er at den digitale versjonen ikke lenger representerer primærkilden, men gjengir et bearbeidet materiale. Både tyding av håndskrift, organisering av kategorier til digital fremvisning, samt utfordringer ved å gjøre den operasjonaliserbar for brukerne gjør at den digitaliserte versjonen ikke kan sees på som en like god kilde som primærkilden. Jeg har derfor gått grundig tilverks og kontrollsjekket også primærkildene med stikkprøver,⁵⁴ samtidig som jeg har kontaktet personer som har arbeidet, og fortsatt arbeider med digitaliseringen, blant andre Lars Nygård ved Riksarkivet.⁵⁵ Fra statsarkivarene i Bergen, Trondheim og Kristiansand har jeg i tillegg fått bekreftet at 100 prosent av emigrantene fra originalprotokollene er å finne i den digitaliserte versjonen fra deres respektive regioner. I Stavanger forsvant flere av protokollene i brann, og i Oslo har digitaliseringen blitt gjort i flere etapper noe som gjør at de har to databaser som til tider overlapper, til tider komplimenterer hverandre, samtidig som det ikke kan bekreftes at samtlige emigranter er inkludert i den digitale versjonen.

1.6.4 Den norske foreningens forhandlingsprotokoll

Den norske foreningen i Buenos Aires, Det Norske La Plata Samfund, ble stiftet i 1896 av norske fastboende immigranter. Jamfør forskningsprosjektets problemstillinger, vil foreningens forhandlingsprotokoll være en sentral kilde. Forhandlingsprotokollen inneholder foreningens møterefater. Fra stiftelsesåret 1896 og til 1930 ble det ført 200 sider med møterefater, alt i en bok. Gjennomgang av foreningens arkiver viser at

⁵³ Digitalarkivet.no

⁵⁴ Stikkprøvene ble gjort i to etapper, både ved Statsarkivet i Bergen og ved Riksarkivet i Oslo. I Bergen så jeg på selve protokollene, mens i Oslo benyttet jeg mikrofilmene. Stikkprøver ble tatt av emigrantprotokollene for Bergen og Oslo med fem års mellomrom i hele undersøkelsesperioden. Fokus lå på oppbygningen av skjemaene.

⁵⁵ Intervju med Lars Nygård, 18.2.2010.

forhandlingsprotokollen er den eneste kilden som forteller om foreningens virksomhet innad. Det er likevel grunn til å tro at det pågikk møter og samlinger som ikke er beskrevet her. Dette på grunn av at det ikke fantes et standardisert oppsett for hvor mye informasjon, eller hvilke typer sammenkomster det skulle refereres fra. En indikasjon på dette er at kun 36 sider av forhandlingsprotokollens om lag 200 sider stammer fra foreningens virksomhet fra 1920 til 1930. Foreningens rolle blant nordmennene i Buenos Aires kan dermed ikke bedømmes på bakgrunn av forhandlingsprotokollene alene.

Forhandlingsprotokollene som kilde kan benyttes som beretning ved at den forteller om hva som foregikk innad i foreningen. Den forteller da om hvem som var de fremmøtte på møtene og festlighetene, hva slags saker som ble tatt opp og lignende.

1.6.5 Personlige beretninger

I tillegg til Eilert Sundts beretning, gav kildesøket resultater i form av flere personlige beretninger om deres tid i Argentina. Noen av dem er i form av trykte og utgitte bøker, mens andre er håndskrevne korte fortellinger om hva de gjorde og hvem de møtte. Mange av disse fikk jeg tilgang til da jeg under mitt feltarbeid kom i kontakt med norsk-argentinske Anne Cathrine Tandberg Almaas, som av personlig interesse for å ta vare på og gjenfortelle historien til nordmennene i Argentina har samlet inn forskjellige kilder gjennom hele sitt voksne liv.

Personlige beretninger kan være gode kilder til å fortelle om forfatterens egne liv og virke, samt om andre nordmenn og hendelser. Det er likevel en fare for at utvalget forfatteren gjør ved å bestemme hvem eller hva som skal nevnes og ikke nevnes, farger fremstillingen av beretningen. På denne måten kan personlige fortellinger benyttes ikke bare som en beretning til å fortelle om historien til nordmennene, men også som en levning til å fortelle om hva personene mente var viktig å fortelle om og hvordan. De samme utfordringene ligger ved bruken av personlige brev som kildeberetning. Samtidig som brevets forfatter kan åpne seg mer i private brev til slekt og venner, må forskeren være observant på at forfatteren kan farge situasjonen som blir beskrevet. Per Rostad forteller om et eksempel hvor en nordmann skrev brev hjem til sin mor i Norge.

Minst en gang pr. måned skrev han til henne og hun til ham. Hun fikk aldri vite om hans misère – om nederlagene. Til henne skrev han som om alt var såre vel – at han

var i overordnet stilling, med komfortable forhold.⁵⁶

1.6.6 Nordmanns-Forbundet

En annen sentral kilde for forskningsprosjektet er tidsskriftet til organisasjonen *Nordmanns-Forbundet*, som for øvrig har samme navn. Organisasjonen Nordmanns-Forbundet ble stiftet i juni 1907 for å styrke nasjonalfølelsen blant nordmenn, både de hjemmeboende og de emigrerte, gi impulser og dele erfaringer samt for å samle *den norske folkeæt*.⁵⁷ Tidsskriftet ble mediet organisasjonen benyttet for å oppnå sin ambisjon, og ble første gang utgitt oktober 1907.⁵⁸ Det inneholdt meldinger både fra Norge og fra norske emigranter fra de forskjellige verdensdelene, også Sør-Amerika. På denne måten ble mediet et senter for kommunikasjon mellom hjemland og utland, hvor hjemneværende nordmenn kunne lese om sine emigrerte fedrelandsvenner, og lettere ta et standpunkt om, og i så fall hvor de eventuelt ville emigrere. Nasjonalistiske verdier var nøkkelord ved stiftelsen av både organisasjonen og tidsskriftet, noe som også førte til at artiklene omhandlende de norske emigrantenes vel og virke ofte ble ladet med positive og nasjonalistiske gladmeldinger.⁵⁹ I mitt søk etter artikler omhandlende norsk tilstedeværelse i Argentina, har jeg gjennomgått alle årbøkene, som inneholder all informasjon utgitt i de fire utgavene hvert år, fra stiftelsesåret 1907 til 1940.⁶⁰

1.6.7 Refleksjon rundt kildeutvalget

Det har fått konsekvenser for både kildesøket og kildefunnene at forskningsprosjektet har vært et nybrottsarbeid, samt at jeg har måttet reise ”land og strand” for å samle kilder. Prosjektets tilnærming ble delvis formet etter hvert som migrasjonsforskningslitteratur ble lest, og forskjellige kilder ble kartlagt og innhentet. Jeg valgte derfor å innhente et bredt spekter av kildemateriale for å unngå å overse noe jeg i ettertid kom til å få bruk for. Mitt totale kildeutvalg bærer derfor preg av et stort mangfold med mange forskjellige interessefelt.

Forskningsprosjektets teoretiske rammeverk innebærer i utgangspunktet en lik fordeling av fokus på de fire avgjørende faktorene for opprettelse og utvikling av et migrasjonssystem. Mine kildefunn har imidlertid gitt forskningsprosjektet en sideforskyvning mot de økonomiske og sosiale forholdene. Selv om også de to andre faktorene blir gjennomgått har de imidlertid blitt gitt en mindre rolle.

⁵⁶ Rostad 1994: 132.

⁵⁷ F. G. Gade og Moltke Moe i *Nordmanns-Forbundet*, 1.hefte, oktober 1907.

⁵⁸ Lovoll 2007 i *The Norseman*, januar 2007: 17f.

⁵⁹ *Ibid.*: 6-31.

⁶⁰ Intervju med Harry Cleven i *Nordmanns-Forbundet*, 18.2.2010.

1.7 Forskningsetiske refleksjoner

Det har i nyere tid blitt satt fokus på etiske retningslinjer innen forskning. ”De forskningsetiske retningslinjene er utarbeidet for å hjelpe forskere og forskersamfunnet med å reflektere over sine etiske oppfatninger og holdninger”,⁶¹ heter det i NESHS (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora) *Forskningsetiske retningslinjer*.⁶² Noen av de etiske problemstillingene jeg blir stilt ovenfor i dette forskningsprosjektet er blant annet hensynet til aktørene. Jeg har verken slektninger eller nært bekjente som var blant de norske immigrantene i Argentina, og har derfor ingen interesse av å fremheve eller overse aspekter vedrørende temaet av personlige grunner. Interesse for fagfeltet er utgangspunktet for valg av tema. Jeg ble imidlertid godt kjent med etterkommere av norske immigranter, samt norske immigranter som ankom etter min undersøkelsesperiode mens jeg var på feltarbeid høsten 2009. Disse er ikke aktører i min fremstilling.

1.8 Oppgavens struktur

Kapitlene er inndelt etter best å kunne svare på den overordnede problemstillingen, ved å gå inn på hver av Jennissens fire avgjørende faktorer. Etter introduksjonskapitlet vil derfor kapittel to omhandle de bakgrunnsforeliggende forholdene for norsk immigrasjon til Argentina. I hovedsak blir det her fokusert på de interne forholdene i Norge og Argentina, samt den globale konteksten hvor teknologiske nyvinninger innen transportsektoren med introduksjonen av dampmotoren og av kjølelagre, kombinert med relativt få restriksjoner på internasjonal handel - gav Argentina et enormt økonomisk potensial i matvareeksport til Europa. Det er dermed i hovedsak makrostrukturene og den økonomiske disiplinens utgangspunkt for forskning på migrasjon som står i hovedfokus.

I kapittel tre gis det en rask gjennomgang av beregninger på omfanget hentet fra forskjellige kildeberetninger, etterfølgende av presentasjon av norsk og argentinsk historisk statistikk - deres representativitet og validitet. I kapittel fire forsøker jeg å gi en analyse over de demografiske karakteristika av nordmennene, deres menneskelige ressurser og fremtidsutsikter i Argentina. På denne måten er det de mikrostrukturelle økonomiske perspektivene, og deres forklaringsfaktor for migrasjonsstrømmen som blir satt i fokus.

Kapittel fem fokuserer på det norske sosiale nettverket, den norske diaspora i hovedstaden

⁶¹ Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi 2008: 5.

⁶² Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi.

Buenos Aires. Kapitlet støtter seg til sosiologisk migrasjonsforskning og nødvendigheten av sosiale arenaer hvor muligheten til å sosialere seg med andre med samme etniske bakgrunn kan være en årsaksforklaring på fortsettelsen av en migrasjonsstrøm. I det avsluttende kapitlet, konklusjonen, trekker jeg frem Jennissens teoretiske rammeverk og plasserer inn årsakssammenhengene som kan forklare den norske immigrasjonen til Argentina på bakgrunn av de gjennomgåtte kapitlene.

Kapittel 2 – Tre kontekster

2.1 Innledning

Ambisjonen med dette kapitlet er å kartlegge de bakgrunnsliggende faktorene for norsk immigrasjon til Argentina. Dette vil bli gjort ved å se på de tre kontekstene; norsk emigrasjon, argentinsk immigrasjon og norsk-argentinske forbindelser. Med utgangspunkt i den overordnede problemstillingen vil jeg i dette kapitlet se på underliggende kontekster og historiske utviklingstrekk som inngikk som premisser for den norske immigrasjonen til Argentina.

Først gis det en kort oversikt over hovedelementene ved norsk emigrasjon på 1800- og tidlig 1900-tallet. Deretter følger en rask innføring i Argentinas historie ledende opp til masseimmigrasjonen landet opplevde i tiden 1880 – 1930. Det vil her bli fokusert på immigrasjonen som en forutsetning for jordbruket som i perioden konsoliderte sin posisjon som landets viktigste næringsvei. Den tredje delen av kapitlet omhandler Norges forbindelse med Argentina, spesielt handels- og transportforbindelser. På denne måten dekker kapitlet både makrostrukturelle og mesostrukturelle bakgrunnsforeliggende faktorer for den norske immigrasjonen til Argentina.

2.2 Emigrasjon fra Norge

På 1800-tallet emigrerte omkring 50 millioner europeere til andre verdensdeler. I Norge forlot omkring 900 000 mennesker landet i perioden 1830 – 1930.⁶³ Omtrent 90 prosent av dem reiste til Nord-Amerika. Etter 1900 var det for øvrig også en betydelig tilbakevandring. I snitt var det to millioner mennesker bosatt i Norge, noe som førte nordmenn opp på andreplass av europeiske land i forhold til antall utvandrere *per capita*, bare slått av Irland. Den norske emigrasjonsstrømmen hadde tre tydelige topper, den først sent på 1860-tallet, den andre tidlig på 1880-tallet mens den siste blir datert rundt 1905.⁶⁴ I den tidlige emigrasjonsfasen på 1850- og 1860-tallet var det familier og grupper som utgjorde hovedvekten av emigrantene, mens det etter hvert ble større andel av ugifte unge menn, flere fra bygdene enn byene.⁶⁵

Ingrid Semmingsen hevder det var flere årsaker til at så mange nordmenn forlot Norge i denne perioden. Men blant forklaringer som søken etter bedre sosiale og økonomiske kår, fokuserer

⁶³ Nedrebø, Et overblikk over norsk utvandringshistorie.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Semmingsen 1950: 493-498.

Semmingsen på det faktum at ungdommen i Norge, etter hvert som tusener på tusener av nordmenn allerede hadde emigrert, vokste opp vel viten om mulighetene som bød seg ved emigrasjon.

Fordi en stadig større del av ungdommen var vokst opp i konstant bevissthet om det valget som lå foran dem, og med større og større reell og nøktern viten om de muligheter Amerika bød, kunne unge mennesker i tiden etter 1900 foreta valget raskere og med mindre nølen enn ungdommen en generasjon tidligere.⁶⁶

Semmingsen hevder befolkningsutviklingen er det sentrale punktet i søken etter forklaringer for den norske masseemigrasjonen. Befolkningstilveksten skapte det tallmessige grunnlaget, skriver hun. Men den var også betinget den revolusjonerende utviklingen av transportmidlene og liberalismens inntog i verdensøkonomien som skapte konkurranse og tvang mange nordmenn i forskjellige næringer til å ta drastiske skritt for å finne sin plass i den nye tiden.⁶⁷

Utviklingen av den norske emigrasjonen var gjenstand for både politisk, økonomisk og sosial debatt i sin samtid. Både politikere, intellektuelle og næringsorganisasjoner tok til orde for aktivt arbeid mot utvandringen.⁶⁸ Men av hensyn til den personlige frihet la ikke Stortinget hindringer for at nordmenn kunne forlate landet, snarere tvert imot. Allerede innledningsvis til den første emigrasjonsbølgen ble det i 1863 og 1869 vedtatt lover for sikring av emigrantene under overfarten,⁶⁹ og i 1888 kom Statsborgerloven som åpnet for at emigranter kunne beholde sitt norske statsborgerskap når de innen et år etter emigrasjon sendte inn søknad om det til den norske konsul i immigrasjonslandet.⁷⁰

2.3 Immigrasjon til Argentina

2.3.1 Fra koloni til selvstyre, 1536 – 1810

Regionen rundt elven Río de la Plata ble første gang kolonisert i 1536 av spanierne. Grunnet få forekomster av gull og sølv var det den geografiske plasseringen som var årsaken til koloniens opphav. I utgangspunktet søkte spanierne etter en tryggere og mer økonomisk transportrute for sølvforekomstene som de hentet ut fra Potosí i dagens Bolivia. Siden ruten om Río de la Plata ikke ble funnet bedre skikket, havnet området i periferien av det spanske imperiet.

⁶⁶ Semmingsen 1950: 496.

⁶⁷ Ibid.: 508.

⁶⁸ Ibid.: 415-430.

⁶⁹ Lov angående Udvandrer Skibe av 23.mai 1863, Om Kontrol med Befordring af udvandrere av 22. mai 1869.

⁷⁰ Semmingsen 1950: 431.

I 1776 ble Río de la Plata skilt ut fra visekongedømmet Peru, og Buenos Aires ble hovedstaden i det tredje av de spanske visekongedømmene i Mellom- og Sør Amerika. Det nye visekongedømmet Río de la Plata dekket hele dagens Argentina, deler av dagens Chile, Uruguay, Paraguay og Bolivia.⁷¹ På dette tidspunktet var det ca. 24 000 innbyggere i Buenos Aires.⁷² Når den kreolske eliten i Buenos Aires i mai 1810, gjennom det som i ettertid ble kalt *La Revolución de Mayo*, avsatte visekongen til fordel for den første selvstendige argentinske myndighet, var landet lite utviklet, både med tanke på befolkning, infrastruktur og økonomi. Men Argentinas intellektuelle elite – *los grandes hombres* – hadde en plan for utviklingen. ”Gjennom utdanning og immigrasjon, ved å bringe folk av frihet og industri til vårt land”.⁷³

2.3.2 Argentinas tilrettelegging for immigrasjon

Argentinas økonomiske potensial lå i de enorme, øde områdene mellom Atlanterhavet og Andesfjellene. Fra midten av det 19. århundre oppstod det et ønske fra både jordeiere og politikere i Argentina, samt de intellektuelle, om å stimulere til å befolke landet med europeisk arbeidskraft, hevder den argentinske historikeren Fernando Devoto.⁷⁴ Ikke bare ble det påstått at, ”*gobernar es poblar*”,⁷⁵ å regjere er å befolke, men også, ”*poblar es civilizar*”, å befolke er å sivilisere, bør forstås med at argentinerne så sitt eget folk som kulturmessig underlegne det nordamerikanske og det nordeuropeiske folkeslaget, skriver Devoto.⁷⁶ Immigrasjonen var derfor viktig ikke bare for å øke landets økonomiske potensiale, men også bedre dets sosiale og kulturelle utgangspunkt. Det var derfor viktig at immigrantene kom fra det mer utviklede Nord-Europa enn fra det mer arkaiske sør, hvis innlemmelse neppe ville føre til annet enn gjengivelse av de allerede eksisterende argentinske kulturelle forholdene, ble det hevdet av de argentinske grunnlovsfedrene.⁷⁷

Fred med Spania, internasjonale avtaler med Storbritannia og oppnevning av en kommisjon for aktiv mobilisering for immigrasjon, var hendelser som gjorde Argentina mer mottagelig

⁷¹ Hovedgrunnen var å effektivisere administrasjonen og bekjempe smugling som hadde blitt et stort problem på grunn av den restriktive spanske handelspolitikken påført koloniene. I tillegg var økende handel og den strategiske plasseringen – de hadde oversikt over de nærliggende portugiserne lenger nord, samt at de hindret en potensiell invasjon av de rike områdene i dagens Bolivia, fra sørsiden – grunner til at Buenos Aires ble sett på som langt viktigere av kong Carlos III av Spania. Saborido og Privitellio 2006: 11.

⁷² Saborido og Privitellio 2006: 11.

⁷³ Sarramone 2009: 20.

⁷⁴ Devoto 2009: 229.

⁷⁵ Den argentinske statsmannen Juan Bautista Alberdi sitat. Ibid.

⁷⁶ Ibid.: 229f.

⁷⁷ Ibid.: 230.

for immigranter i 1820-årene. En egen immigrasjonskommisjon ble oppnevnt, og hadde som formål og aktivt å arbeide for å verve immigranter fra Europa. Kommisjonen utarbeidet 29 punkter som omhandlet regler for kommisjonens virksomhet. Det gjaldt blant annet hvordan verving av immigranter skulle pågå gjennom bruk av agenter som hadde myndighet til å skrive kontrakter med immigranter ved forskjellige steder i Europa, samt hvordan immigrantene skulle behandles ved ankomst til Argentina. Immigrantene skulle blant annet bli gitt kost og losji, få hjelp til å finne arbeid og til og med bli forsikret om at arbeidsgivere skulle trå støttende til økonomisk, hvis immigranten ble syk. Immigrantene skulle ikke verves til hverken militært eller sivilt arbeide, eller være i fare for å bli forfulgt på grunn av andre religiøse trosbekjennelser enn katolisisme.⁷⁸ Riktignok ble immigrasjonskommisjonen avskaffet av Argentinas president – også omtalt som diktator – Juan Manuel de Rosas i 1830, men punktene fra kommisjonen fra 1820-tallet ble gjenopptatt da immigrasjon atter ble høyt prioritert etter at Rosas mistet makten i 1852.

Den argentinske Grunnloven fra 1853 fortsatte å legge forholdene til rette for immigrasjon. Blant annet stod det i artikkel 25 at *El Gobierno Federal* skulle promotere europeisk immigrasjon.⁷⁹ Utlendinger fikk de samme rettighetene som argentinerne hadde. De fikk lov til å operere i både primær-, sekundær- og tertiærsektoren på lik linje med argentinerne, samtidig som de kunne opprettholde sin gamle nasjonalitet. Videre ble argentinske agenter plassert rundt i Europa for å opplyse og å reklamere for utvandring til Argentina. I 1876 ble *La Ley de Inmigración y Colonización* utstedt for å tilrettelegge forholdene for immigranter som ville bosette seg på pampasen. I tillegg ble det eksperimentert med enda flere immigrasjonsagenter, et arbeidskontor og fem dager med gratis kost og losji for alle immigranter i Buenos Aires, samt gratis reise innover i landet dit hvor de valgte å bosette seg.⁸⁰ Det var ikke før i 1930 at immigrasjonen ble innskrenket ved lov.⁸¹

2.3.3 Jordbruket – Argentinas viktigste næringsvei

Cuando al campo le va bien, a la Argentina le va bien – når jordbruket går bra, går Argentina bra. Det argentinske uttrykket tilkjenner jordbrukets betydning i den argentinske økonomi, som landet viktigste produsent av eksportartikler. Det var hovedsaklig landbruket som var årsaken til at landet i 1910 var det niende rikeste landet i verden i forhold til inntekt per

⁷⁸ Alsina [1898] 2010: 23.

⁷⁹ Baily 2003: 77.

⁸⁰ Nugent 1992: 33.

⁸¹ Devoto 2009: 361.

innbygger.⁸² Landet holdt tritt med utviklingen av andre immigrasjonsland som Australia og Canada – land som også hadde økonomi basert på eksport av råvarer. Det var få som tvilte på dets økonomiske potensial. Men i løpet av første halvdel av det 20. århundre stoppet den økonomiske veksten opp. Noen hevder at 1914, med 1.verdenskrigs brutale stopp i europeiske investeringer i landet, kombinert med dårlige innhøstninger, gjorde utslaget,⁸³ mens andre hevder at den store depresjonen etter krakket i 1929 var utslagsgivende.⁸⁴ Men de fleste er enige om at det er et generelt trekk at økonomiske oppganger og nedganger i argentinsk økonomi kan forklares med eksportens opptreden på det internasjonale markedet.⁸⁵

Det var forskjellige årsaker til at jordbruket fikk en så viktig betydning for landet, og økonomien blomstret som den gjorde. Først og fremst var det de liberale reformene fra Grunnloven i 1853 som la forholdene til rette for produksjon og eksport av jordbruksprodukter. Et annet viktig moment var den statlige ”erobringen av ødemarken”⁸⁶ som tilgjengeliggjorde hele det argentinske territoriet for kolonisering av immigranter.⁸⁷ Det var nødvendig for de argentinske myndighetene å garantere for privat eiendomsrett, noe som gikk på bekostning av urbefolkningen. Staten solgte de nyervervede landområdene til landets elite – en elite som blant annet hadde fått sin posisjon etter at de Rosas i 1830- og 1840-årene hadde delt ut sju millioner hektar til 235 personer.⁸⁸ Så sent som i 1914 kontrollerte seks prosent av alle jordeierne i Argentina nesten 70 prosent av all jordeiendom.⁸⁹

Politisk stabilitet var også en nødvendig faktor for å tiltrekke seg nødvendig utenlandsk kapital og utvikling av næringslivet. De enorme områdene som ble tilgjengelige la forholdene til rette for produksjon av et relativt bredt spekter av jordbruksprodukter som kunne selges på det internasjonale markedet. På denne måten unngikk landet å bli avhengige av konjunktursvingningene på noen få varer, noe som førte til en mer stabil økonomi.⁹⁰ For å kunne benytte de enorme jordområdene var det helt nødvendig å bygge infrastruktur, en

⁸² Díaz Alejandro 1985: 98f i Johns 1992.

⁸³ Se for eksempel G. DiTella og M. Zymelman, *Las etapas del desarrollo económico argentina* (Buenos Aires, 1967).

⁸⁴ Se for eksempel C. F. Díaz Alejandro, *Ensayos sobre la historia económica Argentina* (Buenos Aires, 1983).

⁸⁵ Sanz-Villarroya 2006: 551.

⁸⁶ *Conquista del desierto*. Argentinske hærstyrker under kommando av Julio Argentino Roca utslettet hele den argentinske urbefolkningen i perioden 1869 – 1878 for frigjøring av territorium til kolonisering. Saborido og de Privitellio 2006: 102.

⁸⁷ Teichman 1982: 48.

⁸⁸ Cárcano 1925: 82-116 i Johns 1992.

⁸⁹ Cortes Conde 1979: 149-188 i Johns.

⁹⁰ Saborido og Privitellio 2006: 85.

utbygging som også absorberte et stort antall arbeidstrengende immigranter. Et enormt jernbaneprojekt ble satt i gang. Med havnen i Buenos Aires som et naturlig midtpunkt spant i 1880 jernbanen seg over et nettverk på 2 516 km.⁹¹ Dette resulterte i en favorisering av det internasjonale markedet, mens det interne markedet ble nedprioritert og sosiale forskjeller innad i landet ble dermed større. Både produksjonen og handelen av artiklene ble i hovedsak holdt innenfor lokale økonomiske grupper. Dette tillot en politisk uavhengighet ovenfor andre land, samt en imponerende ansamling av materiell rikdom i private hender.⁹²

Ikke bare jernbanen ble utbygd, men hele den argentinske infrastrukturen. Utbygging av havnene, transportsystemene i byene og kommunikasjonsutbedringen innen telegraf- og postvesen gjorde det helt nødvendig med utenlandsk kapital. Dette forbandt landet økonomisk med andre land, i hovedsak Storbritannia, noe som førte til en enorm statsgjeld som landet etter hvert fikk problemer med å håndtere etter at den økonomiske utviklingen stagnerte. Storbritannia hadde allerede fra 1809 hatt økonomiske forbindelser med Argentina, i form av fabrikkerte varer, handel og investeringer. Etter 1860 fikk forbindelsene avgjørende betydning. Argentina ble en av hjørnesteinene i britisk økonomi etter at britene mistet konkurransevne på det europeiske markedet, hevder historikeren Ferns.⁹³

Tabell 2.1: Opphav til utenlandsk kapital i Argentina, 1913 beløp i millioner dollar

Land	Beløp	Prosent
Storbritannia (Jernbane)	1 037	33,1
Storbritannia (Utenom Jernbane)	823	26,2
USA	39	1,2
Europa uten Storbritannia	1 237	39,5
Total	3 136	100

Kilde: Jorge 1970: 91 i Teichman 1982.

Storbritannias handel med Argentina var beskyttet av britenes merkantilistiske politikk, blant annet ved navigasjonslovene. Worm-Müller skriver at navigasjonslovene britene opererte med opprinnelig var ment som et middel til å motarbeide den hollandske flåte. Hovedformålet endret seg imidlertid til å utvide Storbritannias skipsfart idet de ved restriktive forholdsregler mot fremmede flagg forbeholdt den britiske handelsmarine den beste del av varetransporten

⁹¹ Romero 2009: 107.

⁹² Saborido og Privitellio 2006: 85.

⁹³ H. S. Ferns 1960: 133 i Teichman 1982.

og særlig de såkaldte *long voyages*.⁹⁴ Når så frihandelen forandret det politiske systemet i Storbritannia, ved blant annet å oppheve navigasjonsakten i 1849, kastet norske redere seg inn i handel til og fra Storbritannia. Worm-Müller forklarer:

Den norske handelsflaates utvikling til en verdensflaate, nordmændenes indsats som ”verdens fløtmænd” er helt utænkelig uten ophævelse av de love, som blev kaldt Englands Magna Charta Maritima og som gav det britiske rikes handelsflaate likefrem et monopol.⁹⁵

Det var dermed havet som knyttet Norge og Argentina sammen.

2.4 Norge – Argentina

2.4.1 Handel

Som de britiske navigasjonslovene, førte også spanierne en proteksjonistisk politikk angående handelen med de spanske koloniene. Men etter at koloniene ble åpnet for andre lands fartøyer da Spania mistet makten i løpet av 1810- og 1820-tallet, ble kontinentet en viktig faktor i verdenshandelen, som leverandør av korn, kjøtt, kaffe og fra vestkysten guano og salpeter.⁹⁶ Handel var grunnen til at svensk-norske myndigheter allerede i 1831 bestemte seg for å sende den svensk-norske konsulen i Cadiz i Spania, John Tarras, til Buenos Aires for å opprette et konsulat.⁹⁷ Det norsk-svenske konsulatvesenet, som generalkonsulatet i Buenos Aires var en del av frem til 1905, var et handels- og sjøfartspolitisk instrument underlagt det svenske kommerskollegiet.⁹⁸ Det hadde som sin fremste oppgave å ivareta handelsinteressene til unionen. Et trekk var at de svensk-norske konsulatene i hovedsak ble lagt til havnebyer, hvor det var ambisjoner om fremtidig svensk-norsk økonomisk aktivitet.⁹⁹ At John Tarras ble sendt til Argentina allerede i 1831, vitner om kommerskollegiets tiltro til Argentina som et land med fremtidsutsikter, hva handel med den svenske-norsk unionen angikk.

Det var klippfisk som var den første store eksportartikkelen fra Norge til Argentina, og det var Kristiansund og Ålesund som med sin klippfisktilvirkning var utskipningsbyene for handelen med Sør-Amerika. Men selv om Argentina ble forespeilet som et godt marked for norsk klippfiskeksport, svarte ikke handelen til forventningene. Grunnen var, i følge Odd Vollan, at

⁹⁴ Worm-Müller 1935: 241.

⁹⁵ Ibid.: 240f.

⁹⁶ Ibid.: 238.

⁹⁷ Dahlstein 1998: 27.

⁹⁸ Myrstad 2009: 18.

⁹⁹ Ibid.: 19.

importørene i Buenos Aires foretrakk skotsk fisk, da de ikke var fornøyd med den norske.¹⁰⁰ I tillegg hadde skutene blant annet brennevin i lasten, dette for å gi det en passende ”modning”. Etter at brennevinet også hadde fulgt seilskipene hjem igjen, hadde det passert ekvator to ganger, noe som skapte navnet ”linjekevitte”.¹⁰¹ De første importartiklene var kaffe, oksehuder, horn og ben.¹⁰² I 1870- og 1880-årene var det stor trafikk av norske seilskuter i havnen i Buenos Aires. Konsulatberetningene rapporterte om at tallet på norske skip økte drastisk fra bare 25 i 1880, til 125 i 1884 og hele 472 i 1887. Men 1890-årene ble en stor nedtur.¹⁰³ At det var handel og sjøfartsnæringen som forbandt Norge til Argentina, reflekterte også næringsveien til de første nordmennene som bosatte seg i landet.

2.4.2 De første nordmennene i Argentina

Med innsettelsen av Wilhelm Christophersen som generalkonsul i Buenos Aires i 1867, startet det som den norske immigranten Eilert Sundt har kalt Christophersen-dynastiet¹⁰⁴. Wilhelm Christophersen inviterte raskt fire av sine åtte brødre til å immigrere til Argentina da han så de store mulighetene landet bød på. Etter at han selv ble forlyttet til Leith i 1878, var det nettopp broren Søren Andreas som tok over som generalkonsul i Buenos Aires.¹⁰⁵ I tillegg til Christophersen brødrene, valgte enkelte skipskapteiner av forskjellige grunner å bosette seg i Buenos Aires i denne perioden. Disse første nordmennene skulle etter hvert utgjøre en sterk økonomisk base, der generalkonsulens yngre bror, Peter, etter hvert skulle vise seg å bli den mest suksessrike blant den norske immigrantgruppen, noe som også gav ham opphøyet status blant de øvrige nordmennene.¹⁰⁶ Av skipskapteinene som slo seg ned i hovedstaden, var Kristen Johannessen Erfjord av de første. Allerede i 1868 etablerte han sin egen skipsmeglerforretning, og fikk etter hvert Johan Bugge og Einar K. With som deleiere.¹⁰⁷ I tillegg kom kjøpmannen Hans Petter Müller fra Tromsø til Argentina i 1859. Sønnen Johan Sejersted Müller kom ti år senere, som 16-åring til Argentina, og fortsatte i farens fotspor som forretningsmann i Buenos Aires.¹⁰⁸ Disse var blant de tidligst fastboende nordmennene i

¹⁰⁰ Vollan 1956: 374.

¹⁰¹ Kolltveit 1973: 13.

¹⁰² Ibid.: 13f.

¹⁰³ Worm-Müller, 1950: 269f.

¹⁰⁴ Et begrep brukt av både Eilert og Hans Sundt. Eilert Sundt, 1952:1.

¹⁰⁵ Wilhelm Christophersen ble senere Utenriksminister i Norges og Gunnar Knudsens første Regjering.

¹⁰⁶ Don Pedro, som han ble kalt på spansk, ble født i Tønsberg i 1845 og utvandret til Cádiz i Spania allerede som 15-åring. Videre reiste han til Buenos Aires i 1871, der han via eget skipsmeglerfirma, hell og lykke med to velbegrunnede giftemål, sosialt og økonomisk sett, samt vinnerloddet i det argentinske pengelotteriet, gjorde ham til medlem av det øvre sjiktet av respekterte menn i Buenos Aires. Joar Hoel Larsen har skrevet en fyldig og spennende biografi om ham, som heter Don Pedro, Norges mest vellykkede emigrant og ble utgitt i 2001.

¹⁰⁷ Drange 2004: 149.

¹⁰⁸ Fløgstad 1999: 121.

Argentina.

2.4.3 Transport

I den svenske utgaven av emigranthåndboken til Argentina, skrevet og utgitt av det argentinske immigrasjonsdepartementet i 1888, ble det kort informert om hvordan europeere kunne komme seg til Argentina.¹⁰⁹ Havnene nærmest Norge var Liverpool og Southampton i England, Hamburg og Bremen i Tyskland.¹¹⁰ Fra England var det viktigste selskapet *The Royal Mail Steam Packet Company* som fra 1869 fraktet passasjerer til Argentina,¹¹¹ og fra Tyskland var det *Norddeutscher Lloyd* fra 1875,¹¹² og *Hamburg-Amerika linjen (HAPAG)* fra 1871.¹¹³

Det ble gjort søk i avisene *Morgenbladet* og *Aftenposten* fra undersøkelsesperioden, noe som resulterte i funn av reklame fra forskjellige linjer og agenter i Oslo, for både passasjer og varetransport til Argentina.¹¹⁴ Blant annet fra *Norddeutscher Lloyd* fra mai 1889 vist i illustrasjon 2.1.

¹⁰⁹ Ved det Kungliga biblioteket i Stockholm ligger et eksemplar av *Handbok för Emigranter till Argentinska Republiken*, som ble trykt i Stockholm i 1890 etter ordre fra det argentinske immigrasjonsdepartementet. Bokens funksjon og formål for utgivelse var å formidle informasjon om landet, dens industri og muligheter som kan være til nytte for utlendinger som kunne tenke seg å bosette seg der. Den inneholder informasjon om landets historie, samt oversikt over landets provinser med fokus på immigrantenes fremtidsutsikter. Pelliza 1890: vf.

¹¹⁰ Ibid.: 48f.

¹¹¹ Theshipslis.com, *Royal Mail Steam Packet Company*.

¹¹² Norwegian-Heritage.com, *The Norddeutscher Lloyd*.

¹¹³ HAPAG seilte først bare til Brasil, men Rio de la Plata ble etter hvert også prioritert. Fra 1900 begynte HAPAG med direktelinje passasjertransport til Argentina. Theshipslis.com, *Hamburg South America Line*.

¹¹⁴ Søkene tok utgangspunkt i mars, april, mai og juni da vårsesongen var høysesong for emigrasjon fra Norge. Intervju med Per Kristian Sebak, 7.1.2010.

Illustrasjon 2.1: Tyske Bremer-Linjen i Morgenbladet, 8.mai 1889



Kilde: Morgenbladet 8.5.1889.

Reisen til Argentina fra Norge med ordinær passasjertransport var både dyrere og lengre enn til Nord-Amerika. I 1911 meldte *South America Guide*, utstedt fra *The Royal Mail Steam Packet Company* og *The Pacific Steam Navigation Company* at minsteprisen fra Southampton eller Liverpool i England til Buenos Aires lå på 39 pund for første klasse og 22 pund for andre klasse. For å komme seg til England, hadde *Royal Mail* korresponderende ruter med *Wilson Line*, *Det Bergenske Dampskipsselskap* og *Det Nordenfjeldske Dampskipsselskap* fra Tromsø, Trondheim, Molde, Bergen, Stavanger og Christiania.¹¹⁵ Det var for øvrig mulig å kjøpe hele reisen fra agentene i for eksempel Kristiania, blant andre ved agent E. G. Blomgrens lokaler i Karl Johansgate 1, jamfør illustrasjon 2.1.

Fra Christiania via Southampton og til Argentina, inkludert kost, transport av bagasje, samt opphold og jernbane fra ankomststed til avreisested i England, var det billigste alternativet 216 kr¹¹⁶ i flermannslugar. Førsteklasse kostet det firedobbelte, 872 kr¹¹⁷. Til forskjell kostet det med *Canadian Pacific Line* 140 kr¹¹⁸ for den billigste billetten til Quebec eller Montreal, eller 157 kr¹¹⁹ med *Cunard Line* til New York, begge via Liverpool med kost, transport av bagasje, opphold og jernbanebilletten i England inkludert. Selv om vi ikke kjenner til prisforskjellene tidlig eller sent i undersøkelsesperioden, kan vi med dette i hvert fall slå fast at det var langt mer kostbart å ta seg fra Norge til Argentina enn til Nord-Amerika i 1911.

¹¹⁵ *South America* by R.M.S.P. & P.S.N.C. Per Kristian Sebaks private arkiv.

¹¹⁶ I dag 11 637 kr. Prisene omregnet med SSBs konsumpriskalkulator.

¹¹⁷ I dag 46 979 kr.

¹¹⁸ I dag 7 543 kr.

¹¹⁹ I dag 8 458 kr.

Dette kan ha bidratt til at norske emigranter med begrensede midler valgte Nord-Amerika fordi det var det billigste alternativet, mens Sør-Amerika var forbeholdt de mer ressurssterke nordmennene.

2.5 Oppsummering

I migrasjonssystemet mellom Norge og Argentina, for å bruke de teoretiske termene, var det materielle forbindelser som forbandt de to landene. Den norske handelen med Argentina må sees i forbindelse med den norske skipsflåten ekspansjon og de liberale politiske strømningene som på midten av 1800-tallet gjorde at Storbritannia tillot konkurranse på sitt interne marked. På denne måten var det både norske og internasjonale omstendigheter som satte Norge i den globale verdenshandelen på en måte som landet ikke hadde vært i nærheten av før. Norsk skipsfart gikk inn med blant annet billige rater som konkurransefordel, der hvor britene før hadde vært eneherskende. Britisk kapital hadde investert stort i moderniseringen av Argentina, og landet ble sett på som et av de store ved siden av USA, Canada og Australia. Dette førte til at nordmenn involvert i handelen med Argentina fikk øynene opp for de lyse fremtidsutsiktene, og blant annet flere tidligere skipskapteiner og skipsmeglere fra Norge slo seg etter hvert ned i Buenos Aires.

Norge trådte inn i det viktige leddet, transport, i det økonomiske systemet mellom Argentina og Storbritannia på midten av 1800-tallet. Dette gav grobunn for norsk immigrasjon til Argentina.

Kapittel 3 – Omfanget av norsk immigrasjon til Argentina

3.1 Innledning

Forrige kapittel viste at det var handelsforbindelsene og den store norske sjøfarten som på 1870- og 1880-årene var utgangspunktet for norsk immigrasjon til Argentina. Det var også tilrettelagt ved politiske betingelser for norsk emigrasjon og argentinsk immigrasjon. Ambisjonen med dette kapitlet er å kartlegge utviklingen og omfanget av norsk immigrasjon til Argentina i perioden 1880-1930. Problemstillingene er: Hvilke kilder kan besvare spørsmålet om størrelsesordenen på omfanget? Hvilke styrker/svakheter har historisk statistikk i denne sammenheng?

Ettersom landet i stor grad er en forsømt destinasjon i norsk emigrasjonsforskning, er det bare blitt gjort noen få, omtrentlige beregninger på antall nordmenn som reiste dit. Dette kapitlet vil derfor ta utgangspunkt i en komparativ analyse av norsk- og argentinsk offisiell statistikk.¹²⁰ Statistikkene vil bli analysert og problematisert i henhold til validitet og representativitet. Det har vært nødvendig å se på hva de baserer seg på, og hvordan praksisen var rundt registreringene av migrantene i de to landene. Fra norsk hold er emigrantprotokollene¹²¹, som norsk offisiell statistikk baserte seg på, blitt inspisert. Dessverre har det ikke latt seg gjøre å innhente de argentinske immigrantprotokollene, da dette arkivet er langt større og mindre tilgjengelig.¹²² Kapitlet tar også i bruk diverse kildeberetninger som konsulatberetninger, memoarer, brev og tidsskrifter.

Det gis først en rask gjennomgang av beregninger på omfanget hentet fra forskjellige kildeberetninger, etterfulgt av presentasjon av statistikkene – hva de baserer seg på og hva de forteller oss. Deretter blir de analysert ut ifra avvikene som statistikkene viser, hvor deres representativitet og validitet vil bli diskutert.

3.2 Tidligere beregninger

Nesten en million nordmenn emigrerte fra Norge i løpet av hundreåret mellom 1830

¹²⁰ Ved norsk og argentinsk offisiell statistikk menes norsk emigrasjonsstatistikk og argentinsk immigrasjonsstatistikk. Folketellinger i Argentina er dessverre mangelfulle på informasjon om antall nordmenn som bor i landet.

¹²¹ Digitalisert og lagt ut for innsyn på internett av Digitalarkivet.

¹²² De argentinske immigrasjonsprotokollene ligger i delvis ordnede og uordnede arkiver i hovedsak ved det gamle immigrasjonshotellet i Buenos Aires. Det jobbes for øvrig med å få dette ordnet og digitalisert. Sjekk ut CEMLA for mer informasjon.

og 1930.¹²³ Av disse er det vanskelig å si eksakt hvor mange som reiste til Argentina, men det er snakk om en betydelig diskrepans. Forskjellige kilder gir ulike tall, ofte av svært sprikende karakter. Forskjellige perioder og ulike betingelser for hvem samtidens statistikk og ettertidens analysekategorier medregner i anslagene, bidrar til at resultatene varierer.

I en beregning fra 1910, gjort av tidligere direktør i det argentinske immigrasjonsdepartementet Juan A. Alsina, ble det hevdet at det var 188 nordmenn boende i landet. Beregningene ble gjort på bakgrunn av de argentinske immigrasjonsstatistikkene.¹²⁴ Anslaget stemmer godt overens med hva Karl Henrik Zwiłgmeyer, en norsk ingeniør bosatt i Argentina, skrev til Nordmanns-Forbundets tidsskrift i september 1909. Han hevdet at *den norske koloni*¹²⁵ neppe telte flere enn 150 personer. Han la også til at de fleste bodde i hovedstaden Buenos Aires.¹²⁶ Forskjellen blir dermed stor til hva *Nordmanns-Forbundet* anslo i 1914. De påstod at hele 2 786 nordmenn var bosatt i Argentina.¹²⁷ Som vi snart skal se, er det ingenting som tilsier at det i løpet av denne korte perioden skulle ankomme så mange nordmenn. I forkant av de norske folketellingene i 1920, gjorde SSB undersøkelser på bakgrunn av andre lands folketellinger for å kartlegge det utflyttede Norge. Dessverre lyktes det ikke byråsjef Jønsberg å finne ut av den norskfødte befolkningen i Argentina, grunnet mangelfull argentinsk statistikk på området.¹²⁸ Igjen blir det dermed usikkert hva slags kilder beregningen baserte seg på. Antagelsen ble også presentert på en høyst usikker måte; ”*anslagsvis kan man kanskje si at det bodde 1 000 norskfødte i Argentina*”.¹²⁹ Det har imidlertid lyktes meg å innhente et resymé over folketellingene i Argentina i 1914. Den viser at det i hele republikken bodde 686 norske statsborgere i Argentina, i tillegg til 26 norske menn som hadde blitt argentinske statsborgere.¹³⁰ Ved et Norges-besøk i 1933 lot den norske ambassadøren i Argentina, C. F. Sandberg seg intervjuet i *Nordmanns-Forbundet*, hvor han kunne fortelle at dårlige økonomiske tider hadde gjort sitt til at mange nordmenn hadde forlatt landet, men at det likevel oppholdt seg over 1 000 i Buenos Aires og omtrent 3 000 i hele

¹²³ Nedrebø, Et overblikk over norsk utvandringshistorie.

¹²⁴ 188 nordmenn er kun 0,01 % av totalt 2,2 millioner immigranter i Argentina på dette tidspunkt, hevder Alsina. I forhold til det totale antallet skandinaver var nordmennene også som en liten minoritet og regne – 188 av totalt 6 211. I 1910 befant det seg 4 194 dansker og 1 829 svensker i Buenos Aires. Alsina, Juan A 1910: 76 i Dahlstein 1998: 89.

¹²⁵ Zwiłgmeyer i Nordmanns-Forbundets årsutgave av 1910: 67.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Det er G. H. Gottenborg som med hjelp av doktor G. H. Gade som utarbeidet den Nordmands-Fordbundet årsutgave av 1914: 326.

¹²⁸ Det finnes ikke folketellinger fra Argentina i perioden som indikerer omfanget av nordmenn i landet.

¹²⁹ *Hvor mange har utvandret?* Arne Skaug i Nordisk Tidendes Verdensutstillingsnummer, 1939.

¹³⁰ Argentinske folketellinger fra 1914, CEMLas arkiv. Buenos Aires, Argentina.

Argentina.¹³¹

Uten mer informasjon om disse beregningene, blir det en vanskelig oppgave å diskutere seg frem til hvilken som best reflekterer de faktiske forholdene. Jeg velger å gå nærmere inn på hva norsk og argentinsk offisiell statistikk kan fortelle oss om det.

3.3 Norsk og argentinsk offisiell statistikk

Norsk og argentinsk statistikk angående omfanget av nordmenn som immigrerte til Argentina gir oss to referansepunkter som danner et sammenligningsgrunnlag. Differanse mellom statistikkene oppstår etter hvert som registreringskontrollen i Norge og Argentina ikke fanger opp de samme individene, betinget reisemåten som blir brukt.

3.3.1 Emigrantprotokollene som kilde til norsk offisiell statistikk

Fra norsk side begynte myndighetene å registrere emigranter på slutten av 1860-tallet, etter at den store masseutvandringen for alvor var kommet i gang.¹³² I utgangspunktet var det den mangelfulle sikkerheten til emigrantene ved overfart over Atlanterhavet som tvang myndighetene til å ta det nødvendige skritt å stramme inn og kontrollere det frie markedet som emigrasjonsagentene¹³³ til da hadde kunnet boltre seg i.¹³⁴ Derfor ble *Lov om Kontrol med Befordring af Udvandrere til fremmede Verdensdele* vedtatt i Stortinget, den 22. mai 1869.¹³⁵ Det ble blant annet bestemt at det skulle skrives en kontrakt mellom agent og emigrant, og at denne skulle registreres hos politiet. I lovens § 6 står det:

Med enhver Udvandrer skal Agenten oprette skriftlig Kontrakt, indeholdende nøiagtig og detailleret Forklaring om de fastsatte Vilkaar, navnlig om paa hvilken Maade og til hvilket Sted Udvandrerens og hans Tøi skal befordres, (...) Kontrakten bliver at forevise Politmesteren og derpaa, forsynet med dennes Paategning ...¹³⁶

Ved siden av å beskytte norske emigranter, førte loven til at politiet skulle få informasjon om enhver person som skulle emigrere.¹³⁷ Dermed ble norsk emigrasjon for første gang registrert av myndighetene. Det fantes for øvrig smutthull i loven, som førte til at mange emigranter

¹³¹ Intervju med generalkonsul C.F. Sandberg i Nordmanns-Forbundet 1933: 187.

¹³² Semmingsen 1975: 31.

¹³³ Agenter var i all hovedsak emigrantververe. De opererte gjerne for flere selskaper samtidig, som de reklamerte og solgte billetter for.

¹³⁴ Mangelen på reguleringer gjorde at mange utvandrere ble lurt av agentene, enten før avreise, mens de ventet på overfart i England, eller ved ankomst i Amerika. St. prp. Nr 27. 1868: 14.

¹³⁵ Denne bygde i stor grad på den provisoriske anordningen om kontroll med befordring av utvandrere som ble utstett 6. april 1867.

¹³⁶ *Lov om kontrol med Befordring af Udvandrere*. Hentet fra Almindelig Norsk Lovsamling, bind II, 1851-1876.

¹³⁷ Dette ble gjort i de norske utskipningshavnene for passasjerer: Oslo, Bergen, Kristiansand, Kristiansund, Trondheim, Stavanger, Arendal, Larvik, Sandefjord og Ålesund.

likevel ikke ble registrert.¹³⁸ Emigrantprotokollene ble kopiert og sendt til SSB¹³⁹ som fra 1876 gav ut statistiske årbøker, med blant annet informasjon vedrørende *folkemængdens bevægelse*. Norges offisielle statistikk på norsk oversjøisk emigrasjon baserte seg dermed på emigrantprotokollene.¹⁴⁰

Emigrantprotokollene inneholdt informasjon om destinasjonssted til enhver emigrant. Men SSB måtte prioritere å systematisere destinasjonene ut ifra hvilke som tallmessig var mest betydningsfulle. De kategoriserte destinasjonene i Nord- og Sør Amerika i perioden som *Kanada, Amerikas Forenede Stater og Mellem- og Sydamerika*.¹⁴¹ Derfor finnes det ingen komplette tall fra norsk offisiell statistikk over antall emigranter som hadde Argentina som destinasjon i undersøkelsesperioden. Det viser seg likevel at majoriteten av gruppen til Sør- og Mellom-Amerika, var nettopp til Argentina. Ved gjennomgang av de tilgjengelige emigrantprotokollene, viser det seg at omfanget av registrerte til Argentina gjennom hele perioden er tett opp mot omfanget av SSBs statistikk på emigrasjon til Mellom- og Sør-Amerika.¹⁴² Denne påstanden underbygges av SSBs *Utvandringsstatistikk* fra 1921, hvor det understrekes Argentina når det er snakk om andre destinasjoner enn de nordamerikanske: ”Utvandringen til Central-Amerika og til Syd-Amerika (særlig Argentina) har aldri nådd nogen større høide.”¹⁴³ Gudmund Stang, i artikkelen *La emigración escandinava a la América Latina* fra 1976, hevder også at Argentina var landet med flest nordmenn av alle latinamerikanske land, med 48,1 % av nordmennene han har identifisert i perioden 1800 – 1940.¹⁴⁴

¹³⁸ Disse kommer vi tilbake til når vi skal se hvordan smutthullene påvirket den norske statistikken om antallet emigranter til Argentina.

¹³⁹ SSB ble opprettet i 1876. Før den tid het det Tabellkontoret.

¹⁴⁰ I tillegg utgav de i 1921 utredningen, *Norsk Utvandrerstatistikk*. Denne inneholdt langt mer informasjon om emigrasjonen enn hva årbøkene gav, men baserte seg på samme kildegrunnlag. Det er fra årbøkene og utredningen av 1921, at vi finner opplysninger om norsk offisiell utvandringsstatistikk i dag.

¹⁴¹ I årboken fra 1900 er kun ”Amerika” og ”andre land” oppgitt som kategorier. I 1905 er flere steder oppgitt. Canada, USA, Mellom- og Sør-Amerika, Australia, Afrika og Asia. Denne grupperingen fortsetter gjennom hele undersøkelsesperioden.

¹⁴² Bare ved to anledninger, i 1901 og 1926, blir differansen mellom antallene store i favør av SSBs statistikk. Ved enkelte anledninger overgår antallet fra emigrantprotokollene antallet til SSB, dette fordi emigrantprotokollene kunne registrere samme personer flere ganger, mens SSB bare registrerte en person en gang.

¹⁴³ Sitatet kan også tolkes som at omfanget av emigrasjonen til Argentina utpekte seg som spesielt lav i forhold til Mellom og Sør Amerika. Men nettopp på grunn av omfanget dit var større enn til andre land i gruppen, er det lite trolig at det er det de mente. SSB, *Utvandrerstatistikk* 1921: 73.

¹⁴⁴ Stangs database inneholder 1 230 norske emigranter. Kildene hans er blant annet Nordmanns-Forbundets blader 1907-1950, Norges Eksportkalender 1904-1939, personlige memoarer som Hans Sundt *Innen alt går i glemmeboken* (Oslo 1968), samt diverse aviser og nekrologer fra hans eget arkiv. Stang 1976: 319.

3.3.2 Den argentinske offisielle statistikken

I den argentinske statistikken møter vi på lignende problem. Nordmenn var en marginal gruppe, med lave dimensjoner i forhold til de øvrige landene som bidro med langt flere immigranter. Først i 1907 står nordmenn oppført som egen gruppe i det argentinske immigrasjonsdepartementets årlige optegnelser. Dette bør også sees i sammenheng med at Norge var i union med Sverige frem til høsten 1905, og at det dermed ikke ble skilt mellom svensker og nordmenn. I en rapport fra immigrasjonsdepartementet i Argentina i 1895 står *Suecos y Noruegos* oppført med 858 immigranter til sammen, fra perioden 1857 – 1894.¹⁴⁵ Andre steder står det bare *Suecos*, og det kan tyde på de også her inkluderte nordmenn. Med unntak av rekordåret 1889 med 269 registrerte immigranter er det likevel bare mellom 10 og 50 individer registrert som svensker, hvert år fra 1881 – 1902.¹⁴⁶ Dessverre har ikke Statistiska Centralbyrån i Sverige ført Argentina som eget destinasjonssted i sine statistiske utgivelser. Dermed er det vanskelig å vite hvor mange svensker som utgjør antallet i de argentinske statistikkene før unionsoppløsningen 7.juni 1905.

Mens de norske myndighetene hadde lovpålagt at enhver oversjøisk emigrant skulle registreres i emigrantprotokollene, var myndighetene i Argentina frem til 1923 bare opptatte av å registrere utlendingene som de definerte som immigranter. Definisjonen tok utgangspunkt i om de ankom på 1., 2., eller 3.klasse. Før 1923 ble ikke 1. og 2. klasses passasjerer klassifisert som immigranter, og trengte ikke å gjennomgå de samme ankomstrutiner¹⁴⁷ som de som reiste billigst. I praksis var det bare 3.klasse passasjerer som ble registrert i immigrasjonsprotokollene. Men som i USA,¹⁴⁸ begynte man også i Argentina å føre strengere krav til adgang etter første verdenskrig.¹⁴⁹ Grunnen til dette var at 1.verdenskrig hadde bidratt til at argentinsk jordbruk og industri slet økonomisk, og arbeidsledigheten var stor. I tillegg til nasjonale og etniske konflikter blant immigrantene, bidro arbeidsledigheten til at det oppstod konflikter mellom argentinere og immigranter. Dette førte til forandringer i registreringen av de ankomne, og fra 1923 ble derfor alle utlendinger

¹⁴⁵ Memoria del Departamento General de Inmigración, 1895. CEMLAs arkiv. Buenos Aires.

¹⁴⁶ Den argentinske statistikken over immigranter til Argentina er ikke fullstendig. Mellom 1903 – 1906, 1910 – 1911, 1914 – 1915 og 1928 – 1929 mangler tall på utvandring fra Norge.

¹⁴⁷ Blant annet helsesjekk var obligatorisk. Devoto 2009: 291.

¹⁴⁸ USA satte nasjonale kvoter på 3 % av antallet immigranter fra det respektive landet i USA i 1910, i 1921, og 2 % av 1890 antallet i 1924. LeMay and Barkan, 1999: 133, 148.

¹⁴⁹ Dette var ikke restriksjoner i likhet med tiltakene i USA, men de ble strengere på hvem som, av helsemessige, politiske og sosiale årsaker ikke fikk adgang til landet.

inkludert i samme statistikk uavhengig av reisemåte.¹⁵⁰ Dette kan vi se fra den argentinske årsrapporten om immigrasjon for året 1927. Til forskjell fra rapporter fra før 1923, ble 1.klasse passasjerer inkludert som ”utlendinger” i beregningene, samtidig som 2.klasse passasjerer sammen med 3.klasse ble kalt immigranter. Det var summen av ”utlendinger” og ”immigranter” som dermed ble oppført som totalt antall ankomne fra de forskjellige landene.¹⁵¹

3.3.3 Diskrepans mellom statistikkene

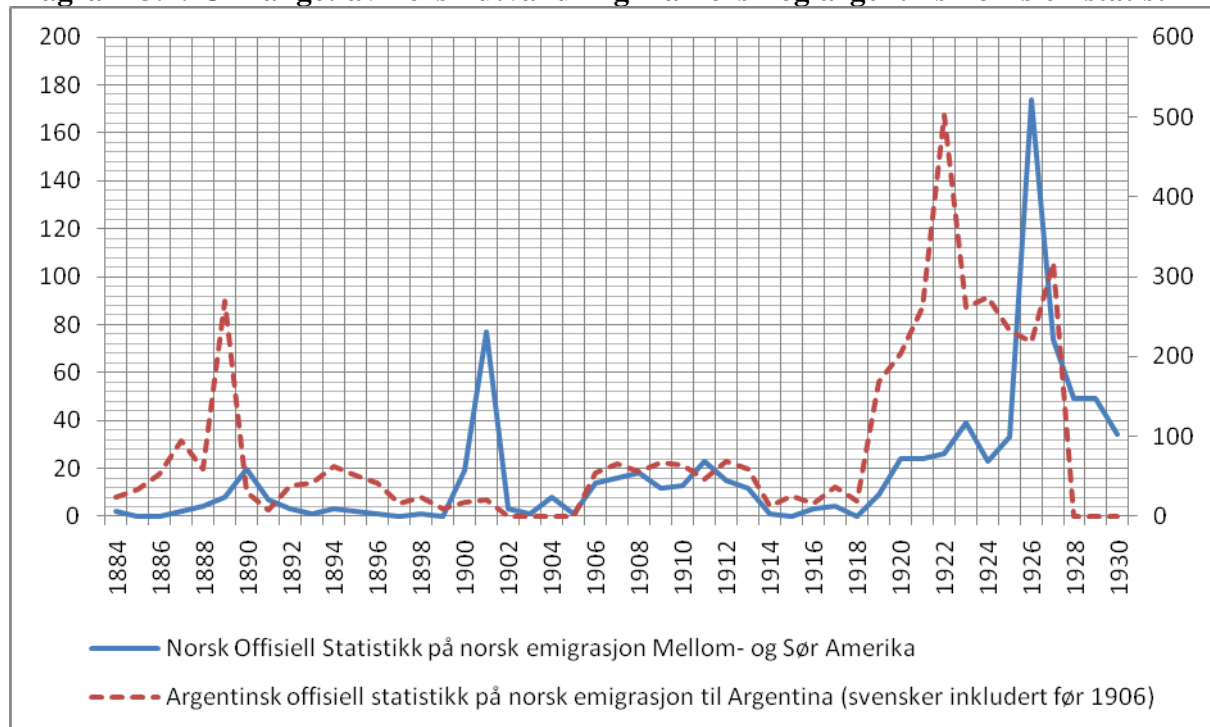
Det påfølgende diagrammet gjengir tallmateriale fra norsk og argentinsk offisiell statistikk. Den norske grafen indikerer norsk emigrasjon til Mellom- og Sør Amerika. Den argentinske grafen indikerer omfanget av svensk-norsk immigrasjon før 1907, og utelukkende norsk immigrasjon fra 1907 til 1928.¹⁵²

¹⁵⁰ Devoto 2009: 353ff.

¹⁵¹ Memoria del Departamento General de Inmigración, 1927. CEMLas arkiv.

¹⁵² 1884 er det første året Norsk Offisiell Statistikk har tall å vise til på utvandring til Mellom- og Sør Amerika. Andre kildeberetninger viser likevel at nordmenn har utvandret til Argentina før dette året. Mellom 1902 og 1906, samt fra 1928-1930 mangler tall fra argentinsk statistikk.

Diagram 3.1: Omfanget av norsk utvandring fra norsk og argentinsk offisiell statistikk.



Egne beregninger basert på norsk og argentinsk offisiell statistikk. Verdien fra den heltrukket linjen leses på den venstre akse, mens den prikkete på høyre akse. Kilder: Entrada, salida y saldos de extranjeros 1875-1973, Departamento de Inmigración, CEMLAs arkiv, Buenos Aires, Argentina. Konsulatberetningen av 1920, Di 2625, H1-F-59/20. Plassering 3g/111/3/2, Riksarkivet, Oslo. Statistisk Sentralbyrå, Utvandringsstatistikk av 1921, årbøker av 1925, 1930 og 1935.

Ut i fra den norske offisielle statistikken, kan vi lese at 1890 var et foreløpig rekordår, med 20 registrerte norske emigranter. Resten av 1890-tåret viser seg deretter som en stabilt lav periode, i likhet med 1.verdenskrig hvor også norsk immigrasjon til det nordamerikanske kontinentet var lav.¹⁵³ Eilert Sundt, en av de som immigrerte til Argentina tidlig på 1900-tallet, skrev følgende om 1890-årenes nedgang:

Politiske uroligheter, og den såkalte "Baringkrise", (...) satte sitt preg på 90-årenes Argentina. Det blev elendige tider og skibsfarten og innvandringen dabbet av, også fra Norge.¹⁵⁴

Sundt hevder forholdene bedret seg ved hundreårsskiftet, og 1901 ble et rekordår for antall ankomne nordmenn, skriver han.¹⁵⁵ Nedgangen mellom 1914 og 1918 må sees i sammenheng med 1. verdenskrig, der nedgangstider i passasjertrafikk over Atlanterhavet gjaldt fra de fleste

¹⁵³ Dette er for øvrig tendenser som viser seg å stemme i forhold til både generell norsk emigrasjon og argentinsk immigrasjon.

¹⁵⁴ Eilert Sundt 1948: 14.

¹⁵⁵ Ibid.

europiske land.¹⁵⁶ SSBs *Utvandringsstatistikk* skriver at dette var et generelt trekk i Norge i denne perioden.¹⁵⁷

Så lav som utvandringen har vært i krigsårene — for tiden 1915-1918 gjennomsnittlig 3381 pr. år — har den ikke vært siden tiden omkring 1862-65, altså før den egentlige store utvandringsstrøm begynte. Hvorvidt denne nye tingenes tilstand bare er et forbigående krigsfenomen eller ikke, vil først de følgende års utvandringsstatistikk kunne vise.¹⁵⁸

Oppsvingen kom med en gang krigen var over, og på 1920-tallet var den norske immigrasjonen til Argentina på sitt foreløpige høydepunkt. Her skiller norske erfaringer seg fra det europeiske mønsteret ved at antallet norske immigranter var vesentlig høyere enn tidligere, gjennom hele 1920-tallet, mens det totale antallet av ankomne immigranter var lavere enn tilstandene før 1914.¹⁵⁹ Den norske oppsvingen står for øvrig i godt samsvar med den øvrige norske emigrasjonen, ved at den overgår mange andre land i prosentandel i forhold til befolkning. Dette må sees i sammenheng med at arbeidsløsheten i Norge steg betraktelig fra 1921 og utover,¹⁶⁰ samt at USA beveger seg fra sin liberale immigrasjonspolitik til å bli langt mer restriktive på hvor mange immigranter som får innpass årlig fra 1921 og 1924.¹⁶¹ Selv om det er blitt hevdet at restriksjonene i USA virket dempende på emigrasjon fra Norge,¹⁶² kan det tenkes at de som ble nektet adgang dit valgte å reise til andre land, som for eksempel Argentina.¹⁶³ En av etterkommerne av nordmenn i Argentina i dag, hevder at dette for eksempel gjaldt deres foreldre og bekjente.¹⁶⁴

Avvikene som blir vist mellom statistikkene gjør at vi må være varsomme med å trekke raske konklusjoner angående omfanget av nordmenn i landet. Beregninger fra den argentinske statistikken ligger nesten alltid høyere enn hva den norske statistikken tilsier. Spesielt fra midten av 1880-tallet og frem til nedgangen på 1890-tallet, viser diagrammet stor forskjell

¹⁵⁶Mens det totale antallet innvandrere i 1913 var 471 014, falt tallet drastisk til halvparten i 1914. I 1917 kom det bare 109 063 innvandrere, mens 140 040 valgte å forlate landet.

¹⁵⁷Dette hevdes også fra argentinsk side. Devoto skriver at emigrasjonen var større enn immigrasjonen under 1.verdenskrig, grunnet at de enten ville verve seg for fedrelandet, eller for å gjenforene seg med familie og venner i en vanskelig tid. Devoto 2009: 353.

¹⁵⁸SSBs, *Utvandrerstatistikk 1921*: 11.

¹⁵⁹ *Entrada, salida y saldos de extranjeros 1875-1973*, Departamento de Inmigración, CEMLAs arkiv, Buenos Aires, Argentina.

¹⁶⁰ *Arbeidsledige i prosent av medlemsantall 1906-1929*. Statistisk årbok 1930: 140.

¹⁶¹ I 1921 blir kvoten satt til 12 202 nordmenn. I 1924 blir det halvert til 6 453 nordmenn. Backer 1965: 184.

¹⁶² Backer 1965: 163.

¹⁶³ Devoto hevder også at restriksjonene i USA påvirket immigrasjonsstrømmen til Argentina. Restriksjonene rammet immigranter fra sentral-, og sørøstlige deler av Europa, som etter 1921 i større omfang enn tidligere valgte Argentina som destinasjon. Devoto 2009: 357.

¹⁶⁴ Intervju med Anne Cathrine Tandberg Almaas, 28.10.2009.

mellom den norske og argentinske statistikken. Dette kan som tidligere nevnt skyldes en sterk økning av svensk emigrasjon, men det blir bare spekulasjon. I 1901 viser den norske statistikken et kraftig oppsving, som ikke blir oppfulgt av den argentinske. Det viser seg imidlertid, etter gjennomgang av tilgjengelige emigrantprotokoller, at økningen har utgangspunkt i et annet land i Mellom- og Sør-Amerika, siden ingen av de 459 registrerte emigrantene til Buenos Aires eller Argentina fra emigrantprotokollene er registrert i 1901.¹⁶⁵ Fra 1907, når *noruegos* ble systematisert i egen gruppe i den argentinske statistikken, følger en periode frem til 1919 hvor avviket er stabilt. Men fra 1919 og ut 1920-årene er avvikene svært fremtredende.

3.3.3 Diskrepansens årsaker

Hva er så hovedårsakene til avvikene? For å finne svar må vi se på praksisen bak registreringen i Norge og Argentina. Den norske offisielle statistikken baserte seg på emigrantprotokollene som ble lovpålagt i 1869. Fordi hovedformålet med loven var, ”*at beskytte Passagerernes helbred og Velvære under Overfarten*”¹⁶⁶, ble ikke loven skreddersydd for statistiske hensyn. Som kilde til å kartlegge demografiske særtrekk ved norsk emigrasjon, er emigrantprotokollenes omfattende individuelle registrering av hver enkelt oversjøisk emigrant, dens styrke. Men begrensningen om nettopp bare å inkludere den oversjøiske migrasjonen blir dens store svakhet med tanke på å kartlegge det totale omfanget til de forskjellige destinasjonene. I hovedsak var det bare emigrantene som reiste med ordinære passasjerskip som ble registrert. Historiker, og tidligere ansatt i SSB, Espen Sjøby, hevder denne svakheten kan ha vært med på å skape og opprettholde forenklete forestillinger om utvandringen med at den tallmessige mindre betydningsfulle immigrasjonen til andre steder enn det nordamerikanske kontinent ble utelatt.¹⁶⁷

Norske immigranter til Argentina som ankom via kortere eller lengre opphold i andre land ble dermed utelatt fra kategorien for oversjøisk utvandring til Mellom- og Sør Amerika. Det er vanskelig å gi tall på hvor mange dette gjaldt. Men bare ved å sammenligne Per-Olof Grönbergs database over emigrerte norske ingeniører i perioden 1880 – 1919 med emigrantprotokollene, kan vi se at dette var tilfelle i Argentina. Av 71 uteksaminerte ingeniører fra norske fagskoler som i perioden reiste til Argentina, ankom 22 av dem etter

¹⁶⁵ Database over emigranter til Argentina eller Buenos Aires (Ayres), innhentet fra digitalarkivets emigrantprotokoller. Digitalarkivet.no (4.1.2010).

¹⁶⁶ St. prp. Nr 27. 1868: 9.

¹⁶⁷ Sjøbye 2000.

først å ha reist til andre land.¹⁶⁸ Siden dette bare gjaldt ingeniører, kan vi gå ut i fra at det totale antallet var langt større. Den tidligere nevnte Zwilgmeyer, som hevdet at *den norske koloni* i Argentina i 1909 ikke telte mer enn 150 personer, navngir 117 av dem i en liste som ble publisert sammen med artikkelen. Blant de 117 finner vi bare igjen åtte i emigrantprotokollene, noe som sterkt undergraver validiteten til emigrantprotokollene om å kunne gi statistikk på antall nordmenn som reiste til Argentina.

Den største svakheten ved 1869-loven, sett fra statistisk henseende, var inkluderingen av den siste paragrafen vedrørende hvem som ikke behøvde å registrere seg i emigrantprotokollene. ”Dog tillades det (...) paa Skib, som gaar i direkte Fart til fremmed Verdensdel, at medtage et Antal Udvandrer, der ikke overstiger tyve.”¹⁶⁹ Denne paragrafen åpnet for muligheten for at handelsskip som gikk i direkte linje mellom Norge og Amerika, kunne ta med opptil 20 passasjerer uten at skipets ansvarlige trengte å få godkjenning av politiet hver gang de forlot Norge. Forklaringen var at denne delen av passasjertrafikken ble sett på som særdeles trygg for passasjerene, og myndighetene ville ikke legge unødvendige hindringer for at skip i handelsfart også kunne frakte et lite antall passasjerer.¹⁷⁰ Gudmund Stang hevder at styresmaktene med dette i stor grad mistet muligheten til å ha oversikt over den norske passasjertrafikken til Argentina, nettopp fordi den i all hovedsak gikk på norske handelsskip.¹⁷¹

Som vi har vært inne på i kapittel to, utviklet Norge fra midten av det 19. århundre seg til å bli en av verdens største skipsfartsnasjoner,¹⁷² og Buenos Aires ble etter hvert en av de viktigste havnene i Sør Amerika. Eilert Sundt hevdet norsk skipsfart, ved siden av den britiske, var dominerende på handel med Argentina.¹⁷³

Norges navn og Norges flagg har vært kjent i Laplatastatene fra meget lang tid tilbake. (...) Da trafikken var på sitt største, i 1880-90 årene, var det ingen sjeldenhet at det kunde ligge opptil et parhundre norske skuter i argentinske havner på en og

¹⁶⁸ Per-Olof Grönbergs database over norske ingeniører som emigrerte.

¹⁶⁹ Lov om kontrol med Befordring af Udvandrerere. Hentet fra Almindelig Norsk Lovsamling, bind II, 1851-1876.

¹⁷⁰ St. inst. Besl. O. nr 80. 1869: 219.

¹⁷¹ Gudmund Stang, *La emigracion Noruega*, i *La emigración europea a la América Latina: Fuentes y estado de investigación*: 104.

¹⁷² Hodne og Grytten 2002: 71

¹⁷³ Eilert Sundt 1948: 1.

samme dag.¹⁷⁴

Det store antallet norske skuter førte naturligvis til at et anselig antall norske sjømenn også var å finne i havnene i Argentina. Det er umulig å tallfeste hvor mange som mønstret av, eller rømte fra arbeidsoppgavene når skutene la til havn. I artikkelen *Matrosene rømmer* av tidligere nevnte Espen Sjøbye, refereres det til en rapport skrevet av den norske konsulen i San Francisco i 1888, hvor det står at emigranter tok hyre for å få gratis overreise.¹⁷⁵ Flere kildeberetninger forteller om nettopp dette også for å komme seg til Argentina. Den norske immigranten Per Rostad forteller:

Den gang [begynnelsen av 1930-årene] var det ikke uvanlig at unge menn for å spare penger, prøvet å få hyre hjem. Så også med meg. (...) Den norske Sydamerikas båt "m/s Borgland" manglet to mann. Jeg ble påhyret som smøregutt og den andre, en norsk ingeniør, som dekksgutt.¹⁷⁶

Work-your-way som det het, ble utnyttet både for å komme seg ut fra Norge, samt hjem igjen uten å bruke pengene på ordinær billett.¹⁷⁷ Dessverre er det vanskelig å finne passasjerlister og mannskapslister fra norske skip i denne perioden. Dermed blir det vanskelig å si noe om omfanget.¹⁷⁸ Det har heller ikke latt seg gjøre å innhente informasjon vedrørende den argentinske registreringen av immigrantene som utnyttet denne reisemåten. Men ut ifra den solide vektleggingen av- og de omstendelige forholdene rundt immigrasjonsmottakene er det tilbøyelig å tro at det fantes rutiner også for å registrere denne typen immigrasjon.

Selv om konsulen i San Francisco så tidlig som i 1888 rapporterte om *work-your-way* muligheten, er det rimelig å tro at dette ble langt mer attraktivt etter at dampskip begynte å gå i direkte linjetrafikk mellom Norge og Sør-Amerika. Først ut var svenske Johnsonlinjen fra 1905 og danske Forenede Dampskibsselskap fra 1907. Eilert Sundt hevder at den ressurssterke nordmannen Peter Christophersen var den store pådriveren for opprettelsen av skandinavisk ruteforbindelse med Sør-Amerika. Det var også hans eget shippingfirma som representerte begge linjene i Buenos Aires.¹⁷⁹ De benyttet begge østlandske havner for komplettering. Først i 1911 fikk Norge sin egen direktelinje, ved at Fred. Olsen satte inn to dampskip i linje mellom Norge og Argentina. Men det var ikke før opprettelsen av Den Norske Syd-Amerika Linje (SAL) i november 1913, at det ble satt fart på handelen. I

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Sjøbye 2000.

¹⁷⁶ Rostad 1994: 159, 163.

¹⁷⁷ Intervju med Kolltveit, 15.1.2010.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Eilert Sundt 1948: 4.

næringstidsskriftet *Farmand*, 13. mars 1915 ble den foregående utviklingen og potensialet for norsk-argentinske handelsforbindelser i fremtiden presentert for norske lesere. Den direkte handelsomsettingen mellom landene hadde økt betydelig fra 1 930 060 kr i 1906 til 11 784 726 i 1912.¹⁸⁰ Stigningen skyldtes nettopp opprettelsen av den regelmessige dampskipslinjeforbindelsen, ble det hevdet.¹⁸¹ Med økt handel, fulgte også en økning i omfanget av immigranter. Følgende sitat er hentet fra den norske foreningen i Buenos Aires` 40 års jubileumsblad.

Våre eksportører blev uavhengig av fremmede lands tonnasje og utenlandske mellommenn, og en direkte vareutveksling kom i stand. Norske firmaer etablerte sig i Buenos Aires, og den norske koloni økedes sterkt som følge herav.¹⁸²

Med faste ruter og faste tider, ble *work-your-way* en langt enklere og mer pålitelig måte å reise mellom de to landene på. Men skipene som ble satt inn hadde også plass til passasjerer. Historiker Bård Kolltveit, forfatter av *Over Linjen, Den Norske Syd-Amerika Linje 1913-1973*, hevder at SALs båter kunne ta opptil 12 passasjerer før de ble pålagt å ha lege om bord. I begynnelsen planla SAL månedlige avganger, men selskapet fikk god start i og med at første verdenskrig brøt ut og satte tyske og britiske linjer ut av trafikk med Sør-Amerika.¹⁸³ SAL utvidet dermed med å ha avganger hver fjortende dag, så langt dette lot seg gjøre.¹⁸⁴ Selv om SALs eneste passasjerskip, St. Croix, ble torpedert i 1917, hadde de øvrige båtene alle plass til 12 passasjerer om bord. I tillegg til SAL, initierte også Haugesunds rederiet Skogland linjetrafikk mellom flere havner i Nord-Europa og Sør-Amerika i 1919.¹⁸⁵ Mange av nordmennene i Buenos Aires arbeidet nettopp med skipsfart, eller kjente noen som gjorde det, noe som også kunne resultere i gratis overfart. Dette forteller Fredrik Arctander om i artikkelen *Glimt fra sjølivet for 60 – 70 år siden* i Norsk Sjøfartsmuseums tidsskrift fra 1985:

”Kari” hadde ikke passasjersertifikat, derfor ble jeg formelt påmønstret som dekksgutt for kr 1, -pr. måned, dog uten plikt til å arbeide. Far kjente rederen og skipperen, og jeg tror jeg reiste gratis eller billig.¹⁸⁶

Betydningen av reisemuligheten som kom etter opprettelsen av den norske linjetrafikken mellom Norge og Sør Amerika for omfanget av nordmenn dertil, kan på ingen måte

¹⁸⁰ *Farmand*, 13.3.1915.

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² *Det Norske La Plata Samfunds 40-års jubileumsblad*, 1936: 5.

¹⁸³ Tyske linjer ble hindret av den britiske blokaden, mens de britene trengte alle sine skip for å sikre sin egen tilførsel av varer. Kolltveit 1976: 58.

¹⁸⁴ *Ibid.*: 69.

¹⁸⁵ Hammerborg 2003: 154.

¹⁸⁶ Arctander i *Norsk Sjøfartsmuseums tidsskrift*, 1985: 55.

undervurderes i denne sammenheng. Den tidligere omtalte databasen til Per-Olof Grönberg, inneholder for eksempel 49 emigrerte ingeniører som hadde Argentina som første stoppested, hvorav bare ni er å finne i de tilgjengelige emigrantprotokollene som er gjennomgått. Det er grunn til å tro at mange av disse utnyttet seg av de norske linjeskipene ved overfarten.

Den store differansen mellom grafene i diagrammet tidlig på 1920-tallet, bør også sees i sammenheng med de tidligere nevnte forandringene i forhold til at også 1.klasse passasjerene ble inkludert i statistikken. Konsulen ved den norske legasjonen i Buenos Aires, Halvard Bachke, skriver i konsulatberetningen av 1920 nettopp om dette:

Det kan merkes, at i disse tal er kun medtat de egentlige immigranter, 3die classes eller mellemdækspassagerer, derimot ikke passagerer paa 1 eller 2 klasse. Over antallet av disse foreligger ingen opgave, specificert efter nationaliteten. Det er blant disse "innvandrede" at man finner de fleste av de nordmænd.¹⁸⁷

Den argentinske immigrasjonsstatistikken fra 1927 underbygger konsul Bachkes påstand om at mange nordmenn reiste til Argentina med 1.klasse. Av de 219 norske innvandrere i 1926, reiste 37 % av dem, på 1.klasse. Året etter var prosentandelen på hele 58,4. Den mer forseggjorte kontrollen over de ankomne utlendingene som ble pålagt i 1923,¹⁸⁸ har dermed i høy grad vært med å påvirke statistikken på norsk immigrasjon til Argentina fra de argentinske offisielle registrene. Andelen førsteklasses passasjerer fra Norge overgår også samtlige europeiske land.¹⁸⁹ En mulig grunn kan være at den argentinske immigrasjonskontrollen definerte de norske handelskipene som første klasse. Beskrivelser fra diverse beretninger forteller nemlig om god standard på flere av skipene. Kolltveit skriver for eksempel om SALs *Rio de Janerio*, at standarden for de 12 passasjerene imponerte med blant annet elektriske vifter.¹⁹⁰ I en reklame for *Skogland Line* i 1921, reklamerte Haugesund rederiet for linjefart av første klasse, både for gods og passasjerer.¹⁹¹ En journalist for Nordmanns-Forbundet, Ludvig Saxe, gir gratisreklame for SAL i sin reisebeskrivelse fra Argentina i 1926.

Det er en lyst at se disse lysmalte skiber med di hvitskurte baat- og promenadedæk, som aldri blir sværtet av kulstøv og røk, (...) skibene er saa vel indredet med førsteklasses ventilation og med mange luker og dæk (...) Dessuten medtar hvert skib

¹⁸⁷Konsulatberetningen av 1920. Utenriksdepartementet. Di 2625, H1-F-59/20 Plassering 3g/111/3/2, Riksarkivet, Oslo.

¹⁸⁸Devoto 2009: 354.

¹⁸⁹Memoria del Departamento General de Inmigración, 1927. CEMLas arkiv, Buenos Aires, Argentina.

¹⁹⁰Kolltveit 1976: 49f.

¹⁹¹Noruega en la Argentina 1921.

nogen passagerer, som altid finder at denne reise er en fest.¹⁹²

Det har dessverre ikke lyktes å innhente informasjon som bekrefter eller avkrefter antagelsen om at den argentinske immigrasjonskontrollen definerte linjetrafikkens handelsskip som 1.klasse. Men hvis det er tilfellet, kan det i så fall forklare hvorfor så mange nordmenn ble registrert som 1.klasses passasjerer.

En gruppe vi vet ikke ble registrert som emigranter fra Norge eller immigranter til Argentina, men som absolutt bør medregnes, var gruppen rømte sjømenn. Fra 1875 til 1915 har det blitt hevdet at i alt 41 500 sjømenn rømte fra norske skip,¹⁹³ og fra konsulatene i havnene i Brasil, Uruguay og Argentina ble det meldt 4 323 tilfeller i samme periode.¹⁹⁴ Disse tallene er for øvrig høyst usikre, blant annet fordi vi ikke vet for sikkert om hvor utbredt det var blant kapteinene å melde fra om rømningen. Det er derfor trolig snakk om et minimumsantall. Men konsulene meldte ikke bare norske sjømenn, det var også mange utlendinger om bord på norske skip. Men noen bruddstykker, fra konsulatberetningene har det lyktes å innhente. Konsulatberetningene fra Buenos Aires i årene 1900-1903 hevder at 84 nordmenn og 97 utlendinger rømte fra norske skip i denne perioden.¹⁹⁵ Mellom 1910 og 1915 er det imidlertid ikke gjort forskjell på nasjonalitet, men i denne 6 års perioden ble det meldt om 304 rømte sjømenn. I rapporten fra 1912 kan vi lese: *"Av rømninger anmeldtes 89. Anmeldelsen ledsagedes av kapteinens begjæring om efterforskning og pågripelse i 8 tilfælder fordelt paa 4 skibe."*¹⁹⁶ Det var forskjellige grunner til at sjømenn brøt arbeidskontraktene i fremmede havner. Sjøbye hevder det i stor grad var økonomiske hensikter, siden blant andre den amerikanske handelsflåte tilbød gode hyrer. En annen årsak var at selv om det var forbudt av norsk lov, var det få som ble tatt for forseelsen. De ble dessuten benådet hvis de valgte å ta hyre på norske skip ved et senere tidspunkt.¹⁹⁷

Hvor mye denne gruppen har å si i forhold til omfanget av norsk emigrasjon til forskjellige verdensdeler, varierer fra sted til sted. Men i tilfellet Argentina – en nasjon Norge i utgangspunktet hadde lav emigrasjonsstrøm til, men relativt mye oversjøisk handel med – bør

¹⁹² Ludvig Saxe i Nordmanns-Forbundet 1926: 435.

¹⁹³ Tallene baserer seg på innrulleringsprotokollene over norske sjømenn. Utenlandske sjømenn er dermed ikke inkludert. Worm-Müller 1951: 148.

¹⁹⁴ Tallene baserer seg på innrulleringsprotokollene over norske sjømenn. Utenlandske sjømenn er dermed ikke inkludert. Ibid.

¹⁹⁵ Konsulatberetninger fra Buenos Aires av 1900-1903.

¹⁹⁶ Konsulatberetning fra Buenos Aires av 1912.

¹⁹⁷ Sjøbye 2000.

omfanget rømte sjømenn tas med i betraktning. Dette ser vi for eksempel ved å se antallet i forhold til norsk offisiell statistikk. I 1900 kom det 19 norske immigranter til Argentina. Samme år rømte 28 norske sjømenn i land. I 1902 og 1903 kom det til sammen fire norske immigranter, mens hele 47 tilfeller av rømte norske sjømenn ble meldt til generalkonsulatet.¹⁹⁸ Dette viser at denne gruppen i høyeste grad er med på å påvirke antallet nordmenn i Argentina.

Gudmund Stang skriver i artikkelen *La emigración escandinava a la América Latina*, at historiene til de rundt 4 000 rømte sjømennene bærer stort preg av uvisshet. I rapporten *Norsk utvandringsstatistikk* fra 1921, bekreftes dette.

Over utstrekningen av disse rømninger finnes bare spredte opplysninger, nemlig de av innrullingschefene meddelte opgaver, hvilke opgaver derhos er temmelig ufullstendige.¹⁹⁹

Det er dermed umulig å kunne gi informasjon om hvor lenge de oppholdt seg i landet de rømte til, men mange fant antageligvis hyre på andre skip. Noen valgte også å bli, som blant annet de som fant sin fremtid som arbeidere i havnestrøket i Buenos Aires.

Det er viktig å være oppmerksom på antall personer som også forlot landet, når beregninger blir gjort på omfang av immigranter. I femtiårsperioden mellom 1880 og 1930 kom det til sammen i overkant av 10,2 millioner personer til Argentina, hovedsakelig fra Europa, men også fra Asia og andre land på det amerikanske kontinent. I samme periode valgte ca 6,6 millioner å reise fra Argentina.²⁰⁰ Dessverre finnes det ikke et like utfyllende register over antall nordmenn som forlot landet. I Argentinsk statistikk står *Noruegos* oppført i utvandrerstatistikken bare i årene fra 1916-1927.

¹⁹⁸ Konsulatberetningene fra Buenos Aires årene 1900-1903.

¹⁹⁹ SSBs Utvandringsstatistikk 1921: 3.

²⁰⁰ Entrada, salida y saldos de extranjeros 1875-1973.

Diagram 3.2: Antall nordmenn som forlot Argentina.²⁰¹



Egne beregninger basert på argentinsk offisiell statistikk. Kilde: Entrada, salida y saldos de extranjeros 1875-1973, Ministerio del interior, CEMLAs arkiv, Buenos Aires, Argentina.

Det totale antallet på de elleve årene var 1 275 personer. Ser vi dette opp imot den argentinske immigrasjonsstatistikken over ankomne nordmenn i samme perioden, 2 512, får vi gjennomsnittelig 51 % av de norske som reiste videre fra Argentina.²⁰² Dette er en høyst anselig andel, som må medregnes ved beregning av omfang boende til enhver tid. Diagrammet baserer seg på informasjon utelukkende fra argentinsk statistikk. Lignende tall fra norske instanser finnes dessverre ikke.²⁰³ Vi har dermed ingen mulighet til å kryssjekke omfanget. Dersom vi sammenligner med antallet ankomne nordmenn, kan vi se at på 1920-tallet, spesielt de årene når flest nordmenn ankommer, 1922, 1924 og 1927, er også de årene hvor flest nordmenn valgte å forlate landet. Det er viktig å merke seg at mange av nordmennene reiste hjem for kortere eller lengre opphold, for så å reise tilbake til Argentina igjen. Opprettelsen av direkte linjetrafikk mellom Norge og Sør Amerika gjorde dette lettere.

3.4 Konklusjon

På grunn av mangelfull forskning på Argentina som spesifikk destinasjon i norsk emigrasjonssammenheng, finnes det få og svært omtrentlige beregninger på omfanget av emigrasjon fra Norge. Men det som er sikkert er at i forhold til den norske immigrasjonen til Nord-Amerika, byr omfanget til Argentina på svært beskjedne tall. Den norske sjøfarten på La Plata området fra andre halvdel av 1800-tallet av, førte imidlertid til at et lite antall nordmenn oppholdt seg i Argentina. På grunn av opprettelsen av direkte linjetrafikk mellom Norge og Sør-Amerika, vanskelige tider i Norge etter 1.verdenskrig og restriksjoner på immigrasjon til USA steg omfanget av nordmenn i Argentina drastisk det siste tiåret av

²⁰¹Merk for 1920 finnes ingen tall.

²⁰²Entrada, salida y saldos de extranjeros 1875-1973.

²⁰³SSBs folketelling av 1910 hadde riktignok statistikk over hjemvendte *norsk-amerikanere*, men det blir ikke gjort forskjell på hvorfra i Amerika de kom, og det er også tvilsomt at Argentina ble

undersøkelsesperioden.

Sammenligning mellom norsk- og argentinsk offisiell statistikk viser at sistnevntes antall registrerte nordmenn til tider, spesielt 1920-tallet, ligger vesentlig høyere enn hva den norske statistikken viser. Årsaken er at norsk og argentinsk offisiell statistikk fanget opp nordmennene betinget reisemåtene.

Tabell 3.1: Oversikt over mulige reisemåter og inkludering i statistikkene.

Reisemåter	NOS	AOS
Kjøp av billett som ordinær passasjer av agent i Norge <ul style="list-style-type: none">• 1. klasse passasjer• 2. klasse passasjer• 3. klasse passasjer	Registrert Registrert Registrert	Registrert etter 1923 Registrert etter 1923 Registrert
Transmigranter	Ikke registrert	Registrert
På skip med opptil 20 passasjerer	Ikke registrert	Usikkert
<i>Work-your-way</i> mannskap	Ikke registrert	Usikkert
Rømte sjømenn	Ikke registrert	Ikke registrert

Kontrollen både i Norge og Argentina var, som tabellen viser, unøyaktig på en rekke områder. Folk kunne unnlate seg registrering fra norsk side ved først å reise til Hamburg eller Liverpool og kjøpe resten av reisen derfra, eller via andre utreisedestinasjoner som USA og Canada. De kunne reise med norske handelsskip, eller til og med få reisen gratis ved å mønstre på som mannskap. I havnene i Argentina kunne norske sjømenn ta det lite risikofylte valget å rømme til lands.

Den argentinske kontrollen fanget opp flere reisemåter enn den norske. Men både 1. og 2. klasses passasjerer før 1923, samt gruppen rømte sjømenn, unnlot seg også å havne i statistikken. Dermed blir heller ikke disse tallene korrekte. Vi kan derfor gå ut fra at omfanget av norsk immigrasjon til Argentina, etter 1907 når nordmenn er registrert som egen immigrasjonsgruppe, ikke er mindre enn hva argentinsk offisiell statistikk indikerer i diagram 3.1. Hvor stort omfanget av mørketall fra rømte sjømenn, er umulig å fastslå. Men konsulatberetninger har vist oss at i hvert fall i før første verdenskrig er andelen anselig i forhold til den registrerte immigrasjonen. Kapitlet har til slutt vist at nordmenn også valgte å

forlate Argentina i relativt store mengder. Dessverre har vi få sjanser til å kryssjekke kilden, men også her må vi gå ut ifra at det finnes mørketall.

Det er umulig å finne ut eksakt av hvor mange nordmenn som immigrerte til Argentina i undersøkelsesperioden. Både den norske og den argentinske offisielle statistikken på området lider av dårlig validitet på grunn av store avvik i representasjonen av omfanget norsk immigrasjon til Argentina. På grunn av mørketall som har blitt presentert i dette kapitlet, er det all grunn til å tro at statistikkene viser absolutte minimumstall. Statistikkene som kilde er bedre til å fange opp bevegelse enn absolutt dimensjon.

Kapittel 4 – Hvem immigrerte fra Norge til Argentina?

4.1 Innledning

Forrige kapittel omhandlet omfanget av norsk immigrasjon til Argentina i perioden 1880-1930. Ved å ta utgangspunkt i både kvantitative og kvalitative kildeberetninger er ambisjonen med dette kapitlet å undersøke immigrantenes demografiske karakteristika. Dette er en forutsetning for å granske migrasjonssystemteoriens samfunnsmessige og økonomiske rammer i dette forskningsprosjektets kontekst. Problemstillingen jamfør introduksjonskapitlet er; Hvilke demografiske karakteristika hadde nordmennene som reiste til Argentina?

Innen empirisk migrasjonsforskning er det en sterk tradisjon for å kartlegge migrantenes demografiske karakteristika. Denne forskningstradisjonen har sitt opphav fra befolkningsstatistikken og folketellingene. De hadde tidlig ambisjon om å kartlegge statens styrke, potensial for beskatning og mannskapsutskrivninger til militær innsats, i tillegg til at de også gav innhold og mening til stat og nasjon, som territorielle, økonomiske og kulturelle enheter.²⁰⁴ Men å undersøke demografiske karakteristika av norske immigranter til bestemte destinasjoner byr på kildemessige utfordringer. I en moderne norsk historisk kontekst er folketellingene den kilden som er best egnet til å gi denne type opplysninger. Innenfor en argentinsk kontekst, vil normalt også folketellinger være en slik kilde. Folketellinger i Argentina har blitt gjennomført i 1869, 1895, 1914, 1947 og fra hvert tiår etter 1960.²⁰⁵ Dessverre har materialet etter folketellingene fra 1914 gått opp i brann, men det har lyktes å innhente et resymé som inneholder informasjon om den kjønnsmessige fordelingen og de geografiske bosettingsforholdene. Denne informasjonen blir presentert og diskutert. Som det ble gjort rede for i kapittel en, så er heller ikke de argentinske immigrasjonsprotokollene tilgjengelige for innsyn. Dermed blir det kilder av norsk opphav som blir de viktigste informasjonsbærerne for å kunne gi demografiske karakteristika over nordmennene som valgte å reise til Argentina.

Emigrantprotokollene, med sine nominative²⁰⁶ registreringer i de norske utskipningshavnene inneholder informasjon om alle registrerte emigranter. Moderne teknologi har gjort det mulig å digitalisere emigrantprotokollene, som innebærer en forenkling av gjennom søk av

²⁰⁴ Lie og Roll-Hansen 2001: 10.

²⁰⁵ Det har ikke lyktes å innhente materiale fra 1895 tellingene.

²⁰⁶ Det vil si en telling der personsopplysninger føres på lister.

protokollene. Ved å hente ut og isolere emigrantene med destinasjon *Argentina* og *Buenos Aires (Ayres)*, kan jeg undersøke de demografiske karakteristika av denne emigrantgruppen isolert fra de andre. På denne måten kan jeg vise til detaljert informasjon på individnivå. Meg bekjent har ikke kilden blitt benyttet på denne måten tidligere. Forskning på norske emigranternes demografi, har nemlig benyttet seg av SSBs årlige utgitte statistiske årbøker.²⁰⁷

Emigrantprotokollene alene kan imidlertid ikke benyttes til å svare på prosjektets problemstilling. De blir diskutert og analysert ut ifra *de facto* at de tar utgangspunkt i nordmennenes bakgrunn i Norge. Det er derfor hensiktsmessig å benytte kilder som kan gi komplementær informasjon om nordmennene. Til dette blir immigrantenes egne beretninger om den demografiske sammensetningen benyttet. På denne måten er det også mulig å undersøke om emigrantprotokollene ekskluderer visse immigrantgrupper, eller om de kan sees på som representative i forhold til hvordan kildeberetningene beskriver sammensetningen. De kvalitative kildeberetningene vil bli problematisert og analysert, ut ifra at de ikke gir en objektiv fremstilling av forholdene, siden forfatterne selv var en del av immigrantgruppen, noe beretningene ble farget av.

Kapitlet vil først granske de kvantitative, og så de kvalitative kildene. De vil bli problematisert ut ifra sine respektive forutsetninger for å kunne gi opplysninger i henhold til forskningsprosjektets problemstilling og periodisering. Avslutningsvis blir funnene vurdert opp imot hverandre, og det vil bli gitt en konkluderende oppsummering om de demografiske karakteristika ved de norske immigrantene til Argentina i undersøkelsesperioden.

4.2 De kvantitative kildene – emigrantprotokollene og den argentinske folketellingen fra 1914

Analysen av den demografiske sammensetningen av nordmennene før avreise, har sin bakgrunn i lov av 22. mai 1869 omhandlende anordning for kontroll med emigrantbefordringen.²⁰⁸ Den førte til at de norske myndighetene for første gang fikk muligheten til å ha oversikt over norsk emigrasjon, ved at nominativ registreringer i emigrantprotokollene ble utført når emigranten måtte møte opp på politikammeret for en

²⁰⁷ SSBs *Utvandringsstatistikk* fra 1921 og Julie E. Backers *Ekteskap, fødsler og vandringer 1856 – 1960* fra 1965 som begge omhandler de demografiske karakteristika over norske emigranter. Men i likhet med SSBs årbøker som inneholder data om emigrantenes demografi fra de nært foregående årene, gir verken *Utvandringsstatistikk* eller Backer innsyn i emigrantenes demografiske karakteristika ut ifra bestemte destinasjoner.

²⁰⁸ Jf. provisorisk anordning av 6. april 1867.

nødvendig signering i emigrantkontrakten. Men som vi så i kapittel tre, var det riktignok flere måter å emigrere fra Norge på uten at emigranten brøt loven ved ikke å la seg skrive inn i protokollene. I loven står det at kontrakten skal inneholde, ”*nøiagtig og detaljert Forklaring om de fastsatte Vilkaar, navnlig om paa hvilken Maade og til hvilket Sted Udvandrerens og hans Tøi skal befordres*”.²⁰⁹ Ved siden av reisemåte og destinasjon, ble det overlatt til Kongen å fastsette øvrig informasjon som skulle registreres i protokollene.²¹⁰ Opplysningene som ble registrert, kan deles i to kategorier, personsopplysninger og reiseopplysninger.

I forbindelse med kildearbeidet til dette forskningsprosjektet, viste det seg å være regionale forskjeller for informasjonen som ble registrert i emigrantprotokollene. Diskrepansene strekker seg fra formelle oppsett i skjemaet til klare definisjonsmessige avvik. Et eksempel på forskjellige formalia er at emigrantenes oppgitte årsak for utvandring ikke ble registrert i eget felt i Kristiania. Samtidig har dette marginale konsekvenser for historiske analyser, ettersom registreringspersonalet har oppgitt tilsvarende opplysninger i et merknadsfelt i de tilfeller hvor slik informasjon har synes tilgjengelig. Definitivt forskjeller har derimot vist seg å gi betydelig større utslag i forhold til kildenes validitet. Særlig relevant for lignende prosjekt om norsk immigrasjon til for eksempel Sør-Afrika er at politiet i Bergen tolket *oversjøisk emigrasjon*, som var betinget for registrering i protokollene, utelukkende som emigrasjon over Atlanterhavet. Dermed ble andre destinasjoner som Sør-Afrika, Australia og New Zealand ikke registrert.²¹¹ Mitt prosjekt angående Argentina blir likevel ikke forstyrret av nettopp dette elementet.

Av personlige opplysninger er navn, sivilstand, familiestand, stilling før avreise, kjønn, alder/fødselsår/ -dato, hjemsted/fødested, medbrakte penger, betalingsopplysninger samt reisens årsak/formål kategorier oppgitt i protokollene. Reiseopplysningene omhandler dato når ekspedert, dato for avreise, navnet på agenten eller selskapet agenten jobbet for, hvilken linje emigranten benyttet, og navn på skipet, pris betalt samt bestemmelsessted.²¹² Mer informasjon rundt registreringen av disse postene følger med analysen senere i kapitlet.

Som kilde til å fortelle om emigrasjon kan protokollene benyttes på forskjellige måter. Den

²⁰⁹ Lov om Kontrol med Befordring af Udvandrere av 22. mai 1869.

²¹⁰ Paragraf 6 i Lov om Kontrol med Befordring af Udvandrere av 22. mai 1869.

²¹¹ Intervju med Yngve Nedrebø, 27.1.2010.

²¹² Oversikt over felter i emigrantprotokollene. Utarbeidet av Lars Nygård ved Riksarkivet i Oslo.

kan fortelle om både omfang, og den demografiske sammensetningen. Med det utgangspunktet var det SSB fikk tilsendt årlig kopier av protokollene for gjennomarbeidelse og publisering i årbøker hvert år fra 1876.²¹³ I den første utgaven kan vi under kapitlet *Folkemængdens bevægelse* finne informasjon om antall emigranter fra forskjellige amt, andel fra byer eller bygder, kjønnsfordelingen, samt hvor emigrantene reiste. I utgavene før 1905 er det bare oppført to alternativer; *Amerika* eller *Andre land*.²¹⁴ Oversikten over *Oversøisk Udbvandring* inkluderte etter hvert flere alternativ angående destinasjoner, samt en oversikt over siste oppholdssted ut ifra regioner i stedet for amt vis.²¹⁵ I tillegg ble også yrkessammensetningen blant alle menn over 15 år inkludert.²¹⁶

Den omfattende registreringen av emigrasjon på individnivå, med diverse forskjellige informasjonsfelter er emigrantprotokollenes absolutte styrke som kilde for kvalitativ informasjon, både på mikro- og makronivå. Problemet er, som vi var inne på i forrige kapittel, at det er vanskelig å finne ut hvor stor andel av de norske immigranter til Argentina som er inkludert i emigrantprotokollene. Det er derfor viktig å være klar over fortolkningsmessige begrensninger, ved at kilden kun kan fortelle om hvem som registrerte seg som emigrant til Argentina i Norge. Gjennomgang av tilgjengelige emigrantprotokoller resulterte i funn av 474 registreringer av emigranter med Argentina eller Buenos Aires som reisemål. Den første registrerte emigranten i så måte kom i 1885, mens søket i tråd med prosjektets periodisering og problemstillinger strekker seg frem til og med 1930.²¹⁷

Funnene er som sagt lagt over i egen database som vil fungere som kilden til analysen over emigrantgruppen med Argentina som destinasjon. Informasjon som er samlet inn er navn, dato for registrert eller utreise, kjønn, sivilstand, livsstilling, fødselsår, alder, hjemsted, årsak til utreise, medbrakte penger, billett-kostnad, agent, skip, linje. På grunn av de regionale forskjellene ved praktiseringen av registreringen, omfatter ikke emigrantprotokollene lik mengde detaljert informasjon om hver emigrant. Jeg har dermed gjort et valg og fokusert på opplysninger ut i fra representativitet, muligheter for kryssjekking og sammenligning med

²¹³ Backer 1965: 156.

²¹⁴ Statistisk årbok av 1880.

²¹⁵ Statistisk årbok av 1905.

²¹⁶ Statistisk årbok av 1910.

²¹⁷ Søket førte til funn ved emigrantprotokollene fra Oslo/Kristiania, Bergen, Stavanger, Trondheim, Kristiansand, Ålesund og Sandefjord. Alle registreringer er inkludert i den påfølgende analysen. Ved 17 tilfeller er samme person registrert to ganger, med to forskjellige datoer. 16 emigranter er registrert med utenlandske statsborgerskap.

andre kilder, samt betydning for oppgavens overordnede formål. Listen fra emigrantprotokollene over nordmenn med destinasjon Argentina eller Buenos Aires følger som vedlegg.

Tabell 4.1: Andel opplysninger om registrerte ved emigrantprotokollene med reisemål Buenos Aires eller Argentina i perioden 1885 – 1930. Relative og absolutte tall.

Opplysning	Antall kjent	Prosentandel
Kjønn	474	100
Alder eller fødselsår ved registrering	474	100
Sivilstand/familiestand	471	99
Dato for utreise	470	99
Siste hjemsted før avreise	473	99
Yrke før avreise	421	89
Motivasjon ved utreise	350	74

Kilde: Egen database, basert på digitalarkivets digitaliserte versjon av emigrantprotokollene.

4.2.1 Den kjønnsmessige fordelingen, jf. emigrantprotokollene og de argentinske folketellingene fra 1914.

Blant de 474 registrerte emigrantene funnet i emigrantprotokollene er 397 menn og 76 kvinner. Dette gir en kjønnsmessig fordeling på 84 prosent menn og 16 prosent kvinner. Som vi skal se av den påfølgende tabellen er det ikke stor diskrepans mellom emigrantprotokollene og den argentinske folketellingen fra 1914.²¹⁸ Den kjønnsmessige fordelingen blant nordmennene i Argentina er også like de Ingrid Semmingsen viser til angående nordmennene i Australia og Sør-Afrika. Hun viser til tall fra konsulatberetningene i Australia fra 1913 som indikerer at kvinnene utgjorde 13 prosent av de om lag 3 000 tilstedeværende nordmennene i 1911.²¹⁹ Hun hevder at andelen menn som utvandret var langt høyere til Australia og Sør-Afrika enn til Nord-Amerika.²²⁰ På grunn av dette, ble det rene norskættede avkom etter utvandrerne ved disse stedene langt mindre enn i Nord-Amerika, hvor det var bedre balanse i kjønnsfordelingen.²²¹

²¹⁸ Folketellingene i 1914 viste at det bodde 602 menn og 84 kvinner. I tillegg til disse var det 26 norske menn som hadde blitt argentinske statsborgere, sånn at det egentlige tallet er 628 menn, til sammen 712 nordmenn. Folketellingene fra 1914, CEMLA's arkiv. Buenos Aires, Argentina.

²¹⁹ Semmingsen 1950: 320.

²²⁰ Ibid.: 293.

²²¹ Ibid.: 293.

Tabell 4.2: Den kjønnsmessige fordelingen blant alle norske emigranter, og blant nordmennene i Argentina i 1914, jf. SSBs årbøker og de argentinske folketellingene fra 1914. Relative tall.²²²

Andel kvinner blant alle norske emigranter, 1884-1930, jf. SSB	41,6
Andel menn blant alle norske emigranter, 1884-1930, jf. SSB	58,4
Andel kvinner i Argentina, jf. folketellingen fra 1914	11,8
Andel menn i Argentina, jf. folketellingen fra 1914.	88,2

Kilder: Statistiske årbøker, 1890, 1895, 1900, 1905, 1910, 1915, 1920, 1925, 1930, 1935 <http://www.ssb.no/histstat/> (12.3.2010). Argentinske folketellinger fra 1914, CEMLA's arkiv. Buenos Aires, Argentina.

4.2.2 Alder og sivilstand, jf. emigrantprotokollene

Den påfølgende tabellen viser alder på emigrantene ved registrering. Om de er voksne eller barn, arbeidsføre eller ikke, kan gi indikasjoner på motivene ved migrasjon. En høy andel registrerte emigranter under 15 år kan for eksempel tyde på familiemigrasjon, som igjen kan tyde på at de emigrerende har ambisjoner om å oppholde seg på destinasjonen over lengre tid. Unge og ugifte menn og kvinner blir regnet som mer mobile enn etablerte menn og kvinner.

²²² Perioden det er tatt utgangspunkt i angående kjønnsfordelingen blant alle norske emigranter er tatt på bakgrunn av tilgjengelighet av materiale.

Tabell 4.3: Alder ved registrering, og i hvilken periode registrert i emigrantprotokollene. Absolutte og relative tall.²²³

Menn												
	0-14		15-29		30-44		45-59		60-		Totalt	
		%		%		%		%		%		%
1881-1885			1	100,0							1	0,3
1886-1890			8	66,7	2	16,7	2	16,7			12	3,0
1891-1895			3	75,0			1	25,0			4	1,0
1896-1900			1	100,0							1	0,3
1901-1905			1	100,0							1	0,3
1906-1910	2	5,7	22	62,9	8	22,9	3	8,6			35	8,8
1911-1915	1	2,9	25	73,5	6	17,6	1	2,9	1	2,9	34	8,6
1916-1920	1	2,7	17	45,9	14	37,8	5	13,5			37	9,3
1921-1925	1	1,3	52	65,8	23	29,1	3	3,8			79	19,9
1926-1930	11	5,7	131	67,9	41	21,2	10	5,2			193	48,6
Totalt	16	4,0	261	65,7	94	23,7	25	6,3	1	0,3	397	100,0
Kvinner												
	0-14		15-29		30-44		45-59		60-		Totalt	
		%		%		%		%		%		%
1881-1885												
1886-1890												
1891-1895					1	100,0					1	1,3
1896-1900												
1901-1905												
1906-1910	1	12,5	4	50,0	2	25,0	1	12,5			8	10,5
1911-1915			2	100,0							2	2,6
1916-1920	2	12,5	6	37,5	6	37,5	1	6,3	1	6,3	16	21,1
1921-1925	3	14,3	9	42,9	8	38,1	1	4,8			21	27,6
1926-1930	1	3,6	16	57,1	7	25,0	4	14,3			28	36,8
Totalt	7	9,2	37	48,7	24	31,6	7	9,2	1	1,3	76	100,0

Eqne beregninger basert på emigrantprotokollene. Kilde: Egen database, basert på digitalarkivets digitaliserte versjon av emigrantprotokollene.

Først og fremst viser tabellen at tyngdepunktet for de norske emigrantene med destinasjon Argentina var i perioden mellom 1916 og 1930, og da særlig i den siste femårsperioden. I alle tidsintervallene, og for perioden sett under ett, var det menn mellom 15 og 29 år som utgjorde

²²³ Årstall for avreise er registrert ved 397 av 398 menn og samtlige kvinner.

en klar majoritet. Denne aldersgruppen var også den mest fremtredende for kvinner, men det var også en relativt større andel kvinner i alderen 30-34 år enn menn. Her er det særlig to forhold som er viktig å trekke frem. For det første, var det absolutte antallet kvinner som emigrerte så begrenset – at selv marginale endringer vil gi store prosentuelle utslag. For det andre, som tabellen under vil illustrere, var den relative fordelingen av gifte emigranter høyere for kvinner enn for menn.

I forhold til Julie Backers²²⁴ samfunnsøkonomiske studie fra 1965 av folkevandringer i Norge mellom 1856 og 1960, samsvarer funnene av dominansen av ugifte menn mellom 15 og 29 år, med funn i hennes demografiske analyse.²²⁵ Spesielt gjelder dette i 1920-årene, hvor andelen emigranter til Argentina i denne alderen utgjør 66 og 68 %, mot 64 og 66 % blant alle norske emigranter i samme tidsperiode. I relative tall er det flere kvinner i alderssegmentet 30 – 44 år som emigrerte til Argentina enn andelen blant alle kvinnelige emigranter.²²⁶ Samtidig er det så få registrerte kvinner i denne gruppen at statistiske analyser har svært begrenset verdi.

Tabell 4.4: Sivilstand blant registrerte i emigrantprotokollene. Periode 1885 – 1930.

Sivilstand, absolutte tall							
	Barn	Ugifte	Gifte	Fraskilte	Enke	Uviss	Totalt
Menn	16	311	62	3	4	2	398
Kvinner	8	31	34	1	1	1	76
Totalt	24	342	96	4	5	3	474
Sivilstand, relative tall							
	Barn	Ugifte	Gifte	Fraskilte	Enke	Uviss	Totalt
Menn	4,0	78,1	15,6	0,8	1,0	0,5	100,0
Kvinner	10,5	40,8	44,7	1,3	1,3	1,3	100,0
Totalt	5,1	72,2	20,3	0,8	1,1	0,6	100,0

egne beregninger basert på emigrantprotokollene Kilde: Egen database, basert på digitalarkivets digitaliserte versjon av emigrantprotokollene.

Først og fremst viser tabellen at den største gruppen av emigranter med destinasjon Argentina var ugifte menn. Tabellen indikerer også at andelen gifte kvinner var langt høyere enn andelen gifte menn. Dette blir for øvrig ytterligere forsterket ved at den oppgitte årsaken blant en

²²⁴ Julie Backer var byråsjef i SSB fra 1936. Studien det her er snakk om er: *Ekteskap, fødsler og vandringer 1856 – 1960*, SSB, Oslo 1965.

²²⁵ Backer 1965: 167.

²²⁶ Ibid.

tredjedel av de ugifte kvinnene var nettopp *for å gifte seg*. Det var ingen ugifte menn som meldte samme årsak til emigrasjon. I forhold til Backers statistikk over den totale norske emigrasjonen i samme periode, var andelen emigrerte barn til Argentina langt mindre enn gjennomsnittet gjennom hele perioden.²²⁷ Funnene tyder på mindre grad av emigrasjon av familier.

4.2.3 Årsak/formål, jf. emigrantprotokollene

Når det gjelder registrering av årsak til emigrering, var politikammeret i Bergen i forkant av de andre politikamrene om å inkludere dette elementet i emigrantprotokollene. De begynte å tilføye emigrantenes motivasjon bak utreise i 1895, mens samtlige politikamre fulgte etter og begynte først perioden 1904-1905. Det kan derfor tyde på at dette ble vektlagt i et direktiv fra myndighetene i denne perioden. Enkelte steder, som i Sandefjord, Arendal, Bergen, Ålesund og Trondheim førte de etter hvert opp standardiserte svar. I protokollene fra Bergen i 1910 hadde de for eksempel tre svar alternativer. *A – Manglende adgang til å få lønnete virksomhet, B – Vanskelig å få jord til eiendom, C – Hvilken annen årsak.*²²⁸ Likevel hendte det at andre grunner ble gitt, som *på besøk*, eller *følger sin mann*.

Blant de 474 registrerte emigrantene til Argentina og Buenos Aires, ble 350 registrert med formål eller årsak til utreise. I hovedsak kan disse deles inn i to kategorier, økonomiske og familiære.²²⁹ Hele 84 prosent meldte økonomiske grunner for emigrasjon, blant andre *bedre fortjeneste, tjene penger og manglende adgang til å få lønnete virksomhet.*²³⁰ Det var bare 6 prosent som viste til familiære årsaker, derav hvor de to vanligste grunnene var *for å gifte seg*, og *følger sin mann.*²³¹ I det som bare ble et ettårig eksperiment, inkluderte SSB i årboken fra 1930 også de registrerte årsakene blant alle emigrantene fra året 1929. De indikerte at 70 prosent reiste på grunn av arbeidsledighet i Norge, altså økonomiske grunner, og 26 prosent meldte familiære årsaker.²³²

Selv om dette bare viser informasjon fra ett år, kan sammenligningen likevel gi pekepinn på at familiære årsaker og utveksling av kulturelle ressurser via familiære relasjoner oftere kan ha

²²⁷ Backer 1965: 167.

²²⁸ Emigrantprotokollene fra 1910 for Bergen. Statsarkivet i Bergen.

²²⁹ En liten gruppe havner også i kategorien *andre formål/årsaker*. Dette omfatter de som har meldt for eksempel *perm*, eller *besøk*, eller *transit til båt*.

²³⁰ Mens det oftest ble oppgitt formålet ved emigrasjon, ble det enkelte steder registrert årsaken.

²³¹ Database over nordmenn i Argentina, eget arkiv.

²³² SSB årbok av 1930: 27.

vært tilstede ved emigrasjon til Nord-Amerika²³³, enn blant emigrantene som meldte Argentina som destinasjon. Samtidig må vi gå ut ifra at de som reiste til Argentina også fikk kjennskap til mulighetene der. Selv om utvekslingen av kulturell kapital ikke gikk via familiære bånd, må de likevel ha nådd norske potensielle emigranter via sosiale relasjoner med immigranter som allerede oppholdt seg i Argentina. Dette kan også være en forklaringsfaktor på hvorfor utviklingen av omfanget nordmenn i Argentina i undersøkelsesperioden gikk fra noen titalls til noen tusen nordmenn, jf kapittel tre.

4.2.4 Geografisk utgangspunkt i Norge, jf. emigrantprotokollene 1885 – 1930

Når det gjelder geografisk utgangspunkt i Norge, er det viktig å være klar over at bortsett fra protokollene ført i Bergen og Larvik, ble bare *hjemsted* oppført, altså det siste bostedet før utreise.²³⁴ Tidligere forskning viser at folkeforflytningene i perioden ikke bare gjaldt ut av landet, men også innad i landet og særlig til byene.²³⁵ Spesielt gjaldt dette Oslo og Bergen.²³⁶ På bakgrunn av dette blir det vanskelig å trekke konklusjoner om hvor i Norge emigrantene hadde sitt egentlige opphav. Likevel, gjennomgang av de 473 emigrantene registrert med geografisk utgangspunkt, viser at med unntak av Aust-Agder var samtlige fylker representert som enten fødested eller som siste bosted. Det var spesielt Oslo og østlandsområdet som utpreget seg som regionen hvor flest emigrerte fra. Hele 35 prosent av de 352 registrerte med siste bosted, har meldt Oslo. Dernest kommer Bergen med 11 prosent, Buskerud har sju prosent, derav med Drammensområdet som den største kilden. I løpet av årene 1926 og 1927 utvandret det også 15 menn fra Rjukan til Argentina. De fleste var i 20-årsalderen, ugifte og med *bedre fortjeneste* som begrunnelse for emigrering.²³⁷ Med tanke på at alle dro i løpet av samme periode, at de var hovedsakelig i samme aldersgruppe og de benyttet samme transportrute, kan det tyde på at dette var en gruppe som emigrerte sammen. Det er likevel den eneste oppdagede gruppen av denne størrelse i så henseende blant de registrerte emigrantene til Argentina.

4.2.5 Bosetningsmønster i Argentina, jf. den argentinske folketellingen i 1914

Den påfølgende tabellen viser hvor nordmennene, i følge den argentinske folketellingen fra 1914, var bosatt i Argentina.

²³³ I følge SSB reiste 98 prosent av alle norske emigranter til Nord-Amerika.

²³⁴ I Bergen og Larvik er også fødested inkludert.

²³⁵ Semmingsen 1950: 227f.

²³⁶ Ibid.: 228.

²³⁷ Emigrantprotokollene, eget arkiv.

Tabell 4.5: Bosted i Argentina²³⁸

	Buenos Aires by	Boca	Sentrum	Palermo/Belgrano	Urbane strøk	Rurale strøk
Menn	140	47	22	22	361	241
Kvinner	32	7	0	15	25	59
Totalt	172	54	22	37	386	300

Kilde: Den argentinske folketellingen 1914. CEMLAs arkiv. Buenos Aires, Argentina.

Først og fremst viser folketellingene, som vi var inne på i det foregående kapitlet, at den norske offisielle statistikken har lav validitet i forhold til å gi korrekt omfang av norsk emigrasjon til Argentina. Mens tabell 5.2 indikerer at 109 nordmenn hadde immigrert til Argentina frem til 1915, viser de argentinske folketellingene at det bodde langt flere i landet i 1914. For øvrig viser tabellen hvor nordmennene bodde da de ble registrert i folketellingene. Av de 172 som bodde innenfor bygrensene av Buenos Aires, er det oppgitt at 47 bodde i havneområdet Boca, 22 bodde i bydelene Montserrat og San Nicolas som utgjør sentrum, og 37 bodde i de mer fasjonable strøkene i Palermo og Belgrano. Videre viser folketellingene at mens omfanget av nordmenn i urbane og rurale strøk er omtrent likt, var det langt færre kvinner i urbane enn i rurale strøk i forhold til menn.

4.2.6 Yrkessammensetningen, jf. emigrantprotokollene og SSBs årbøker

Analyse av yrkessammensetningene av alle norske emigranter fra 1920 og 1930, hentet fra SSBs årbøker, representerer et sammenligningsgrunnlag som kan fremvise om de registrerte emigrantene med destinasjon Argentina består av en annen yrkessammensetning enn nordmennene som reiste til Nord-Amerika. Som vist i tabell 4.1 inneholder min database over registrerte emigranter til Argentina informasjon om yrke før avreise ved 421 av emigrantene. Av disse var 280, altså 67 prosent registrert fra 1920 til og med 1930. For å kunne utføre en komparativ analyse, vil det derfor være hensiktsmessig kun å vise til denne perioden for å oppnå størst mulig representativitet.

Denne gruppen av til sammen 280 norske emigranter vil bli sett i forhold til SSBs fremstilling av yrkessammensetningen blant det totale antallet norske emigranter i 1920 og i 1930. Kartlegging av sosial rang og politiske rettigheter lå i bunn ved SSBs inndeling av stand og livsstilling på 1800-, og tidlig 1900-tallet.²³⁹ Men de bærende prinsippene for hvordan de

²³⁸ Bydelene Boca, sentrum og Palermo/Belgrano er bare noen eksempler på bydeler. De er nevnt da de representerer classeskille i Buenos Aires, Boca er fattigstrøket og Palermo/Belgrano overklassestrøket. Urbane og rurale strøk er med utgangspunkt i hele Argentina. Tabellen inkluderer ikke de 26 norske mennene som stod oppførte som argentinske statsborgere.

²³⁹ Lie og Roll-Hansen 2001: 114.

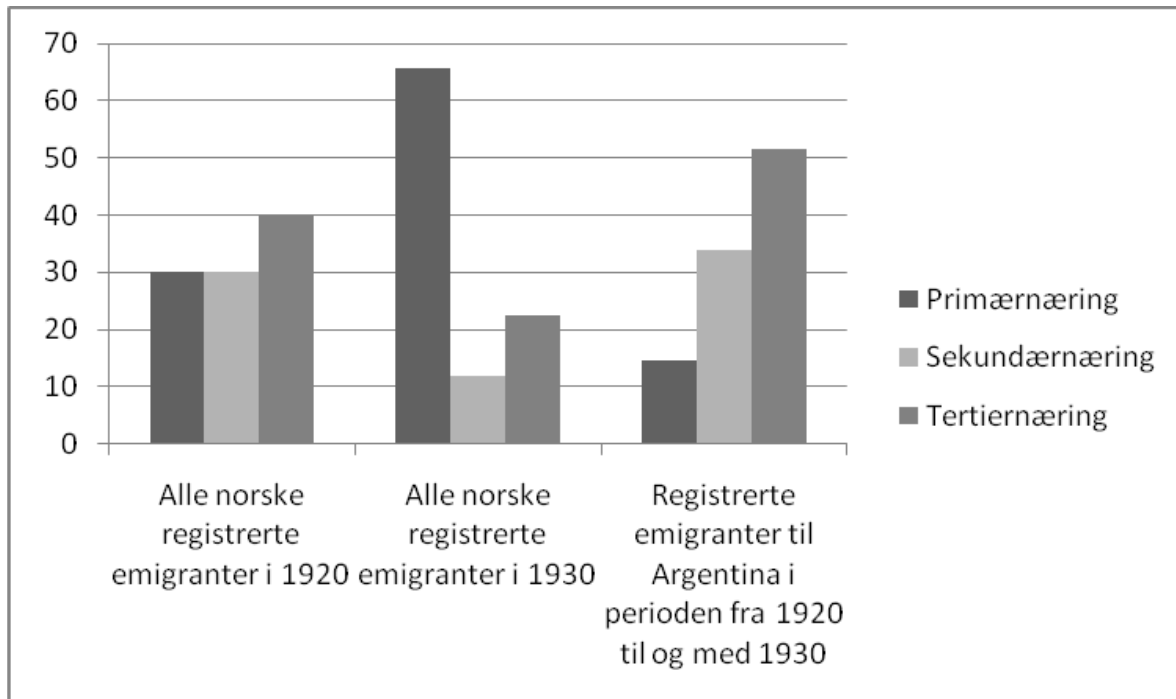
foretok inndelingen endret seg i hovedsak fra å spørre folk *hvem de var*, til å spørre *hva de arbeidet med*.²⁴⁰ For eksempel gikk de i 1890 fra en klassifikasjon der politikk og eiendom var basis, til en inndelig beregnet til å tjene en analyse av arbeidsmarkedet og samfunnsøkonomien.²⁴¹ Mens SSBs inndeling av livsstillingene fra årbøkene har henholdsvis ti og ni forskjellige kategorier, har jeg har valgt å benytte en forenklet inndeling etter næringssektorer, med primær-, sekundær- og tertiærsektor.²⁴² Dette fordi informasjonen om yrkene til de registrerte i emigrantprotokollene ikke gir den nødvendige informasjonen for å kunne dele de inn etter SSBs kategorier anno 1920 og 1930. Det kan for eksempel stå *ingeniør*, men det oppgis ikke om det er innen kategori 3 – industri, kategori 5 – sjøfart, eller kategori 6 – annen transport. Ved å vise til de tre næringssektorene primær-, sekundær- og tertiærsektoren får diagrammet vist hovedforskjellen blant emigrantene i forhold til deres rolle i samfunnsøkonomien.

²⁴⁰ Lie og Roll-Hansen 2001: 111.

²⁴¹ Myhre, *Om behovet for klasser*, i Soltvedt 2004: 94.

²⁴² Informasjon om norske utvandrere fordelt på yrker fra 1920 og 1930, har blitt systematisert etter henholdsvis 10 og 9 kategorier. Forskjellen er at i 1920 inkluderes *Huslig arbeide*. Kategoriseringen fra 1930 ser sånn ut. 1) Jordbruk, gartneri og skogbruk, 2) Fiskeri, 3) Håndverk og annen industri, 4) Forretningsvirksomhet, 5) Sjøfart, 6) Annen transport, 7) Immateriell virksomhet, 8) Funksjonærer ved forskjellige næringsgrupper, 9) Forskjellige. Inndelingen til de forskjellige næringsveiene ser sånn ut: Gruppe 1 og 2 – primærnærings. Gruppe 3 – sekundærnærings, mens de resterende faller under tertiærnærings.

Diagram 4.1: Norske emigranter inndelt i tre næringssektorer, 1920 – 1930. Relative tall.²⁴³



Egne beregninger basert på emigrantprotokollene og Statistisk sentralbyrås årbøker av 1925 og 1935. Kilder: SSB årbøker av 1925 og 1935, samt emigrantprotokollene.

Iøynefallende er det at det skjedde en vesentlig forandring innen yrkessammensetningen blant alle norske emigrantene fra 1920 til 1930.²⁴⁴ Utviklingen gikk dit hen at det var flere emigranter fra primærnæringen enn fra sekundær- og tertiærnæringen som utvandret i 1930 enn i 1920. Ser vi i forhold til norske immigranter til Argentina, skiller denne seg ut fra både 1920 og 1930, ved at primærnæringen er den minste representerte næringsveien og tertiærnæringen var mest representerte. Nærmere gjennomgang av den norske immigrantgruppen til Argentina, viser at ingeniører/teknikere, samt forretningsmenn var hyppigst registrerte. Blant de 41 emigrantene som utgjorde primærnæringen, var det *jordbruksarbeidere* med 11 og *agronomer* med 12 som var hyppigst registrerte. Bruken av de forskjellige stillingsbeskrivelsene ved registreringene i protokollene kan vitne om

²⁴³ De absolutte tallene er: Alle norske registrerte emigranter i 1920 – 2 812, Alle norske registrerte emigranter i 1930 – 1 905, Registrert som utvandrere til Argentina fra 1920 til og med 1930 – 280. Den største yrkesgruppen blant de norske emigrantene til Argentina er ingeniører. Selv om folketellingene ved 1920 og 1930 har ingeniører plassert i både Industri, Transport og Immateriell virksomhet, og dermed kvalifiserer seg for å gå under både sekundær og tertiærnæringen, har de her blitt plassert utelukkende i sekundærnæringen, siden det store flertallet av ingeniørene var plassert i Industri. Data fra 1920 og 1930 baserer seg på livsstilling til menn over 15 år. Statistisk sentralbyrå, årbok av 1925, 1935. Database over nordmenn i Argentina, eget arkiv.

²⁴⁴ Det har blitt undersøkt om den økonomiske krisen forårsaket av børskrakket i USA i 1929 hadde noe å si for forholdet mellom emigrantene fordelt på næringsveiene for 1929 og 1930. Da det ikke ble funnet spesielle spor på reaksjoner i forhold til hvem som valgte å dra, har jeg tatt utgangspunkt i 1930 emigrantene.

emigrantenes utdanning, eller mangel på sådan. Den gode balansen kan vitne om at begge gruppene så mulighetene innenfor sine spesialfelt, men representativiteten er for lav til å trekke videre konklusjoner. Blant de 95 registrerte i sekundærnæringen er det 34 ingeniører av forskjellige slag, 16 arbeidere av forskjellige slag og i likhet åtte teknikere av forskjellige slag. Den største gruppen, tertiærnæringen teller 144 registrerte. Herav er 34 registrert som en eller annen form for *kontorister*. Forretningsmenn innen import og eksportnæringen ble også registrert flere ganger, samt *kjøpmenn* og *handelsbetjenter*. 30 av de registrerte i denne næringen holdt på med andre type arbeid, som for eksempel i transport- og skolesektor.

4.3 Kvalitative kilder – Immigrantenes egne kildeberetninger

Jeg har valgt å se på to forskjellige kildeberetninger som gir uttrykk for å gi et bilde av nordmennes tilstedeværelse i Argentina i undersøkelsesperioden. Den ene er forfattet av Karl Henrik Zwiłgmeyer, skrevet til *Nordmanns-Forbundet* for publisering. Han gir en kort historisk fremstilling av bakgrunnen for den norske immigrasjonen, samt hvem som i skrivende stund – 1909 – befant seg der, og om fremtidsutsiktene for videre norsk immigrasjon. Artikkelen er en god kilde til å fortelle om yrkesmessige og kjønnsmessige fordelingen i og med at den inneholder en oversikt over 117 nordmenn, med navn, yrke og adresse. Zwiłgmeyer gir med dette et innblikk i *den norske kolonien* anno 1909. Videre vil Eilert Sundts artikkel *Nordmenn i Argentina* bli gjennomgått og analysert. Artikkelen, som er en lengre og mer utfyllende versjon enn artikkelen *Norske banebrytere i Argentina*, publisert *Nordmanns-Forbundet* i 1982, navngir 228 personer og informerer om yrkene ved 175 av dem.

Disse to artiklene vil bli diskutert og analysert på bakgrunn av om de viser til alle nordmenn, eller om også de utelater visse grupper. Kildene er personlige beretninger (jf kapittel 1.6.5) ført i pennen med deskriptive formål om å fortelle utenforstående om norsk tilstedeværelse i Argentina.

4.3.1 Zwiłgmeyers *Nordmænd i Argentina*, i *Nordmanns-Forbundet*, 1909

Karl Henrik Zwiłgmeyers artikkel *Nordmænd i Argentina* ble publisert i tidsskriftet til *Nordmanns-Forbundet*, september 1909. Organisasjonen Nordmanns-Forbundet ble stiftet i juni 1907 for å styrke nasjonalfølelsen blant nordmenn, både de hjemmeboende og de emigrerte, gi impulser og dele erfaringer samt for å samle *den norske folkeæt*.²⁴⁵ Zwiłgmeyers

²⁴⁵ F. G. Gade og Moltke Moe i *Nordmanns-Forbundet*, 1.hefte, oktober 1907.

artikkel var den første artikkelen som omhandlet den norske tilstedeværelsen i Argentina, og den gir seg ut for å informere om bakgrunnen for-, samtidens karakteristika av-, samt fremtidsutsiktene for norsk immigrasjon til Argentina. På denne måte skrev han artikkelen i takt med *Nordmanns-Forbundets* ønske om innhold og formål.

Zwilgmeyer var selv fra Risør, utdannet ingeniør ved Kristiania Tekniske Fagskole og immigrerte til Argentina i 1896.²⁴⁶ Han ble tidlig opptatt som medlem av Det Norske La Plata Samfund²⁴⁷, og var ofte tilstedeværende ved klubbens tilsetninger.²⁴⁸ Han kjente dermed til fastboende nordmenn i Buenos Aires, spesielt de øvrige medlemmene i foreningen, samt ingeniørene.

Zwilgmeyer hevdet at det var seilskipene på 1870 tallet som var grunnlaget for den norske immigrasjonen til Argentina. Mens de fleste bosatte seg i Buenos Aires, var ikke jordbruket – landets økonomiske ryggrad - bransjen nordmennene gikk inn på. De hadde generelt lite kunnskap og lav interesse for det, hevdet han, i tillegg til at de ble hindret av finansielle barrierer. Det var derimot i storbyen Buenos Aires de fleste oppholdt seg, hvor de gjerne beskjeftiget seg med kontorjobber.²⁴⁹ Han forklarer:

De er bleven nødt til at søge en eller anden post for sit livsophold saa snart som mulig, og en gang kommet ind i kontorrutinen er det vanskeligt at komme ud af den igjen ; og desuden det glade byliv, giver ikke anledning til at de gjør mange besparelser.²⁵⁰

Han hevdet antallet i *den norske koloni*, som han kalte det, ikke telte flere enn 150 personer. Av disse førte han en liste over 117, ”*over de i republikken Argentina bosatte norske, hvis adresse kjendes*”,²⁵¹ med informasjon angående navn, yrke og adresse.

²⁴⁶ Per-Olof Grönbergs database over norske ingeniører som emigrerte.

²⁴⁷ Det Norske La Plata Samfund var en norsk sosial forening som ble stiftet i Buenos Aires 7. juli 1896. Mer informasjon om foreningen i neste kapittel.

²⁴⁸ DNLPSS møteprotokoller, DNLPSS eget arkiv.

²⁴⁹ Zwiłgmeyer i Nordmanns-Forbundets årbok av 1910: 65.

²⁵⁰ Zwiłgmeyer i Nordmanns-Forbundets årbok av 1910: 65.

²⁵¹ Ibid.: 67.

Tabell 4.6: Zwilgmeyers liste over nordmenn i Argentina.

	Absolutte tall	Relative tall
Antall nordmenn	117	100,0
Antall menn	113	96,6
Antall kvinner	4	3,4
Adresse i Buenos Aires by	83	70,9
Adresse andre steder	34	29,1
Ingeniører	48	41,0
Forretningsmenn	15	12,8
Kontormenn	10	8,5
Shipping	8	6,8
Andre yrker	36	30,8

Kilde: Zwilgmeyer i *Nordmanns-Forbundet*, årbok utgitt 1910, s 65-71.

Av tabellen kommer det frem et klart flertall av menn, bosatt i Buenos Aires og som livnærte seg som ingeniører. Det er med det viktig å være klar over Zwilgmeyers bakgrunn, som nettopp ingeniør og med adresse i hovedstaden, og at det dermed kan tyde på at fremstilling er farget av hans eget personlige og profesjonelle forhold til gruppen. Han skriver eksplisitt at han har listet opp de han selv kjenner adressen til, og det kommer ikke frem om han har rådført seg med andre. En annen grunn til å være kritisk til representativiteten til Zwilgmeyers liste, er at den har en særdeles stor overvekt av utdannede og faglærte nordmenn.

4.3.2 Eilert Sundts *Nordmenn i Argentina* – litt historikk

I 1982 trykte Nordmanns-Forbundet artikkelen *Norske banebrytere i Argentina*, skrevet av Eilert Sundt.²⁵² I den åtte sider lange artikkelen, datert Oslo 1952, navnga Sundt til sammen 63 nordmenn.²⁵³ Denne artikkelen var et utdrag av en lengre artikkel som het *Nordmenn i Argentina, litt historikk*, som telte 40 sider og var datert Oslo 1948. Som nevnt i kapittel 1.6.1 navnga Sundt ikke mindre enn 232 nordmenn i dette verket. Perioden strekker seg fra tidlig 1800-tallet, til midten av 1940-tallet. Foruten utdraget som *Nordmanns-Forbundet* publiserte i 1982, er det så vidt meg bekjent ingen som har publisert eller referert til denne versjonen tidligere. Informasjonen blir ikke presentert i listeform som Zwilgmeyers artikkel, men i en mer deskriptiv/informativ form. Samtlige nordmenn Sundt nevner, har jeg ført inn i en database, hvor navn, kjønn og yrke er informasjon som har blitt vektlagt. Det er på bakgrunn av denne databasen at Sundts fremstilling av nordmenn i Argentina blir fremstilt i dette

²⁵² Eilert Sundt var barnebarnet til sosiologen og samfunnsforskeren Eilert Sundt (f. 1817, d. 1875).

²⁵³ Sundts beskrivelse av de tidligst ankomne immigrantene. Sundt i *Nordmanns-Forbundet*, nr. 2, 1982: 46.

kapitlet.

Eilert Sundt kom til Argentina i 1901, og ble raskt en viktig foregangsmann for de norsk-argentiniske handelsforbindelsene. Sammen med sin bror startet han import/eksport firmaet Sundt Hnos Cia, og Den Norske Syd-Amerika linjen, det Norsk-Argentinske Landbrugs Compani og Banco Escandinavo-Argentino ble startet opp med Sundt som pådriver. I tillegg var han en av initiativtakerne til den skandinaviske roklubben²⁵⁴ og også president i Det Norske La Plata Samfund.²⁵⁵ I forbindelse med arbeid og familie var han ofte i Norge, noe som medvirket til at han i 1924 ble visekonsul for Argentina i Oslo.²⁵⁶ Dette gjorde at han kjente til mange forskjellige sider ved nordmennene i Argentina, med spesiell vekt på forretningslivet og foreningslivet. Men med den innflytelsen Sundt hadde blant nordmennene er det grunn til å stille spørsmålstegn ved forfatterens objektivitet. Den informative skrivemåten, de mange personlige gjengivingene og de utelukkende positive bemerkningene ved alt og alle som blir nevnt gir et klart uttrykk for at Sundts hensikt kun var å fortelle om det gode liv, noe som er forståelig siden det er hans egne venner og bekjente gjennom et langt liv han skrev om.

Som sagt navngir Sundt 230 nordmenn, men som vi var inne på i det forrige kapitlet befant det seg langt flere nordmenn i Argentina enn det. På hvilket grunnlag han gjorde et utvalg for hvem som skulle nevnes eller ikke, kommer ikke frem eksplisitt i artikkelen, men det hender seg han forklarer presentasjonen av enkelte med at de var *kjente navn*, eventuelt at de *skapte sig gode navn*. Sundt inkluderte et bredt spekter av personer og hendelser, og med kapitler som *Vår offentlige representasjon, Pedro Christophersen, Norsk-Argentinere fra sidste halvdel av forrige århundre, Nykomlinger fra 1900 og utover, Shipping, Landbruk, Videnskap, Institusjoner, Sjømannsmisjonen i Buenos Aires, Sport og Norske kvinner i Argentina* kommer han inn på og omtaler personer han ikke omgikk til daglig.

Foruten beretningen om Sjømannsmisjonen i Buenos Aires, som ble skrevet av tidligere sjømannsprest Ivar Welle, referer Sundt verken til andre artikler eller andre personer for å vise hvor han har informasjonen sin fra. Men det har lyktes å innhente svarbrev til Sundt fra andre nordmenn, etter at Sundt har forhørt seg om hjelp til korrekturlesing av sin artikkel. I et brev

²⁵⁴ Club Remeros Escandinavos – Den skandinaviske Roklubben. Stiftet i 1912.

²⁵⁵ Noruega en la Argentina 1921.

²⁵⁶ Konsul fra 1931 til 1941. Sundt 1948: 17.

sendt fra den norske immigranten Hans Wold til Eilert Sundt, datert Oslo 3. desember 1943, bemerket Wold at artikkelen var av den aller største historiske betydning, og som ellers ville blitt glemt for ettertiden og være, ”umulig å få rede på for fremtidens historieskrivere.”²⁵⁷ Mens Wold hevdet at han ikke fant en eneste feil i Sundts historikk, foreslo han at avsnittet om han selv burde skrives om. Forslaget Wold skrev i brevet er nesten ordrett å lese i artikkelen fra 1948. I tillegg er avsnittet spekket med positive bemerkninger om Wold.

I Ingeniør Hans Wold som var ansatt som Sekretær fra 1904 til 1909, hadde Generalkonsulen og Ministeren en rent framifrå dyktig og interessert medarbeider. Få, om noen, har sittet inne med et så grundig personalkjendskap til den norske kolonis medlemmer og til den norske skibsfarts og hvalfangsts færende svende fra den tiden, som han. I 1909 overtok han stillingen som ingeniør og sekretær ved Compañia Argentina de Pesca's hvalfangststasjon på Syd Georgia og blev i Antarktis i et kjørtil 1913, altså med fire overvintringer.²⁵⁸

Den siste setningen i sitatet stammet nesten ordrett fra Wold selv. Han skrev i brevet at Sundt gjerne måtte tilføye at han hadde fått informasjon fra Wold, men det ble understreket at dette ikke gjaldt forslaget om ham selv, da dette kunne misforstås og sette ham i et dårlig lys.²⁵⁹ Dette tyder på at Sundt var åpen for forslag om hvem som skulle nevnes, og hvordan de burde nevnes. Det er for øvrig ingenting som tyder på at han har utelatt noen med vilje av personlige grunner. Dette er imidlertid vanskelig å kontrollere.

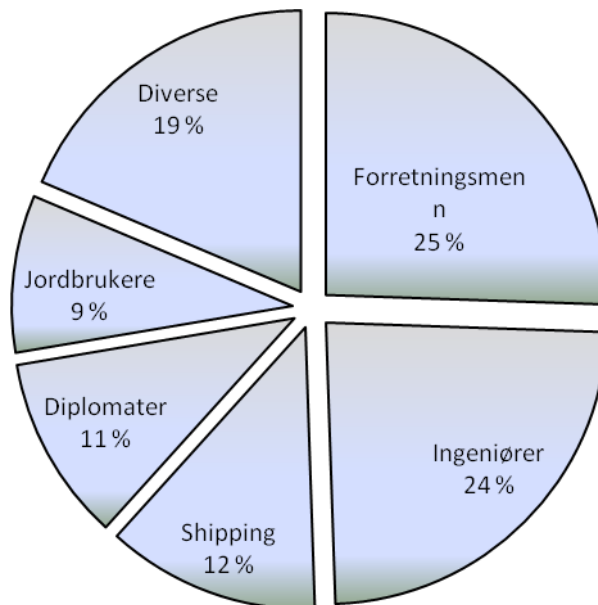
Det påfølgende diagrammet viser inndelingen av de 188 nordmenn Eilert Sundt nevner med yrke i sin artikkel. Mens han i blant legger tittelen på de han navngir først, sånn som *kaptein Christian Johan Erfjord*, eller *urmaker Müller*, nevnte Sundt oftest flere navn i samme setning under en kategori, før han går nærmere inn på hver enkelt etter hvert. Et eksempel er de han hevder var tilknyttet sitt firma, Sundt Hnos Cia, de har blitt plassert i kategorien *Forretningsmenn*. Ved enkelte tilfeller blir personer nevnt flere steder, og med forskjellige stillinger. Jeg har da tatt utgangspunkt i det Sundt fremstiller som hovedstilling.

²⁵⁷ Brev fra Hans Wold til Eilert Sundt, 4. desember 1943. Utvandrersenteret i Stavangers arkiv.

²⁵⁸ Eilert Sundt 1948: 3.

²⁵⁹ Brev fra Hans Wold til Eilert Sundt, 4. desember 1943. Utvandrersenteret i Stavangers arkiv.

Diagram 4.1: Yrker blant nordmenn navngitt i Eilert Sundts *Nordmenn i Argentina, litt historikk* fra 1948



Kilde: Eilert Sundts *Nordmenn i Argentina, litt historikk*. Arkivet etter Generalkonsulettet i Buenos Aires, Utenriksdepartementet i Oslo.

Det er forretningsmenn og ingeniører Sundt hevder var majoriteten blant de norske immigrantene. I forhold til Zwiłgmeyers presentasjon av yrkesfordelingen er andelen forretningsmenn større, og ingeniører mindre. Dette kan tyde at bakgrunnen til forfatterne var med å farget fremstillingen, men det er også mye som tyder på at de norsk-argentske handelsforbindelsene var sterkere utover i perioden etter at de norske dampskipsforbindelsene kom i gang i perioden 1905 – 1914. Av de 230 nordmenn Eilert Sundt navnga, var det for øvrig 25 kvinner. Flestparten ble nevnt i forbindelse med deres ektemenn, og det er bare en av de som ble beskrevet med sitt yrke. Det kan tolkes som en indikasjon på at de øvrige var hjemmeværende koner eller døtre.

Artikkelen til Sundt gir inntrykk av å være representativ for den norske tilstedeværelsen. Men hovedfokuset ligger i å fortelle om hva som ble utrettet av de norske immigrantene. Derfor er det mange som også blir utelatt, nemlig de det ikke gikk så bra med. Avslutningsvis kommer han inn på denne gruppen:

Noen er det jo også som har gått nedennom og hjem. Det vil nok de som har stelt med

Hjelpekassen i årenes løp ha litt av hvert å berette om.²⁶⁰

4.3.3 "De andre"

Selvfølgelig findes der skakkede norske Faar ogsaa; men de holder sig alle sammen nede i Boca og Barracas, B. Aires viktigste Havneströk; saadanne Subjekter er næsten uten Undtagelse Sjøfolk, som lever av tilfældige Bryggejobber – og billig Vin og Brændevin.²⁶¹

Konsulatsekretær Einar Hjorth Johansen bekreftet overfor sin bror i et hjemsendt brev at trafikken av norske skip hadde ført til at flere nordmenn levde på randen av livet i havnestrøkene i Buenos Aires. Både Zwilmeyer og Sundt fremstiller de norske immigrantene som en del av borgerklassen. Sundt fokuserer for eksempel mer på de som bidro til å hjelpe trengende nordmenn, fremfor å fortelle om de trengende. Men gjennomgang av ulike kilder omhandlende sjømannskirken og de sosiale hjelpeordningene som de fastboende satte i gang, som vi for øvrig kommer nærmere inn på i neste kapittel, viser at det også fantes en annen gruppe nordmenn i Argentina, og hovedsakelig Buenos Aires, nemlig sjømenn. Den norske immigranten Per Rostads fremstilling, samt kildeberetninger fra Sjømannskirkens virksomhet i Buenos Aires forteller historien om de det ikke gikk så bra med, men likevel må sees på som en del av den norske immigrasjonen til Argentina. Disse beretningene er dessverre få og inneholder lite materiale som inneholder demografiske karakteristika. Det er et kjent uttrykk at historien blir skrevet av seiersherrene. Dette gjelder også samtidens fremstillinger av den norske immigrasjonen til Argentina.

Som nevnt tidligere i de foregående kapitlene, var det handelen med Argentina som gjorde nordmenn oppmerksomme på mulighetene landet hadde å tilby. Det hevdes at det i 1880 årene kunne ligge 40-50 skuter i havnen, hvor det derav til stadighet var ca 4-500 norske sjømenn å finne.²⁶² Tall også fra konsulatet viser oss at dette gjaldt et relativt høyt antall for den norske tilstedeværelsen i byen. I 1896 ble det meldt om 99 nordmenn som var blitt påmønstret og 103 avmønstret,²⁶³ i 1907 ble 320 nordmenn påmønstret og 323 ble avmønstret.²⁶⁴ Disse levde under harde kår. Per Rostad forteller om norske sjømenn i Buenos Aires:

En tredje gruppe kom aldri lenger enn til havneområdenes barer – ravet rundt uten

²⁶⁰ Eilert Sundt 1948: 38

²⁶¹ Brev av 9.6.1911 mellom Sverre og Einar Hjort Johansen. Emigrantmuseet på Hamar.

²⁶² Ivar Welle i Eilert Sundt 1948: 31.

²⁶³ Konsulatberetning av 1896. S-2981 Indredep, Handels, og konsulatkontoret C Nummer L0045 Konsulrapporter 1896, Plassering 3a/137/4/1Riksarkivet, Oslo.

²⁶⁴ Konsulatberetning av 1907.

mål og mening – en egen gruppe – den gang velkjent i alle større havnebyer under fellesbenevnelsen ”Beachcombers”.²⁶⁵

Per Rostad kom til Argentina fra et kort opphold i Canada, som 22 åring i 1929 og oppholdt seg der i seks år før han reiste hjem til Norge. Om dette og mer til skrev han som 82 åring, i det som skulle være hans livshistorie ment for familien. Fortellingen fra Argentina skildrer reisen, samfunnet, kulturen og møte med andre nordmenn. Ved å anonymisere nordmennene, eksempelvis ved bare å bruke initialene, følte han seg fri til å fortelle akkurat hva han mente og tenkte om de han møtte. Med det utgangspunktet forteller han en annen historie enn Eilert Sundt. Et godt eksempel er hans beskrivelse av hvordan nordmenn ble fremstilt i Buenos Aires:

På den tiden det her refereres til, var i hvert fall i Buenos Aires ”Un Noruego” synonymt med en villmann, en slåsskjempe påvirket av alkohol.²⁶⁶

Rostad holdt til på pampasen hvor han jobbet som arbeider og bestyrer på forskjellige gårder. På denne måten kom han i kontakt med andre nordmenn som enten forsøkte seg som bønder, eller som kom i søken etter arbeid. Rostad fokuserte spesielt på en av disse, Alf: ”... *han representerte en type som det fantes en del av der nede ...*”²⁶⁷ Som sønn av en velholdt familie fikk Alf god utdanning og kom til Argentina tidlig på 1920-tallet for å jobbe i et svensk firma. Han mistet jobben, og dermed sitt omdømme. ”*Han er ikke den eneste – jeg tror de var mange, de er anonyme, ingen nevner dem.*”²⁶⁸ Det er tydelig at Rostad snakker om et annet liv i Argentina enn det Sundt gjengir. Det er lite som tyder på det er grunn til å tvile på historiene hans om norske bønder som sliter med å overleve, eller bekjentskap med norske vagabonder som Alf.

4.4 Konklusjon

Ved å ha anvendt både kvantitative og kvalitative kilder, fra offentlige instanser og private personer i både Norge og Argentina har de demografiske karakteristika av den norske immigrantgruppen i Argentina i perioden 1880 – 1930 blitt kartlagt ut ifra beste evne. Det har ikke blitt påvist de store diskrepansene mellom de forskjellige kildetyperne. Det har imidlertid kommet frem at deler av kildematerialet ikke inkluderer hele den norske immigrantgruppen. Beretninger fra sjømannskirken, konsulatberetningene samt det selvbiografiske verket til den norske immigranten Per Rostad, viser at det fantes en relativ stor gruppe norske sjømenn som

²⁶⁵ Rostad 1994: 117f.

²⁶⁶ Ibid.

²⁶⁷ Ibid.: 130.

²⁶⁸ Ibid.: 132f.

verken ble inkludert i de norske emigrantprotokollene eller kildeberetningene fra ingeniøren Zwilgmeyer eller forretningsmannen Eilert Sundt.

Det har vist seg at majoriteten av nordmenn som reiste til Argentina i dette forskningsprosjektets undersøkelsesperiode var unge, ugifte menn. De få kvinnene som også reiste var enten gifte, eller meldte nettopp *For å gifte seg* som årsak for emigrasjonen. I følge emigrantprotokollene registrerte nordmennene seg hovedsakelig med bakgrunn fra sekundær- og tertiærsektoren, og med en relativt lav andel fra primærsektoren i forhold til de generelle tendensene ved den norske emigrasjonen på 1920-tallet. Dette stemmer godt overens med forholdene både Zwilgmeyer og Sundt beskrev om yrkessammensetningen blant nordmenn i Argentina. Det kan derfor tyde på at nordmennene som valgte Argentina i relativt større grad i forhold til omfanget disponerte kulturell kapital i form av utdanning. Det at Argentina tiltrakk seg denne gruppen immigranter, og ikke den tradisjonelle norske emigranten, kan være et bevis på at Argentina ikke ble sett på som en destinasjon for den norske allmennheten. Det var i større grad nordmenn som følte seg kompetente til å takle forholdene, som valgte å reise dit. Det lave omfanget av nordmenn gjorde også at utveksling av kunnskapen om destinasjonen via sosiale relasjoner ikke nådde den norske allmennheten, men avgrenset innad i enkelte grupperinger. Dette kan også de geografiske utgangspunktene for de norske emigrantene til Argentina tyde på, ved at store andeler kom fra Oslo-området.

I følge folketellingen var halvparten av nordmennene bosatt i urbane -, og andre halvparten i rurale omgivelser – den største ansamlingen holdt til hovedstaden Buenos Aires. Her utviklet det seg etter hvert sosiale nettverk innad i den norske immigrantgruppen, samt blant de øvrige skandinavernene i byen. Disse sosiale arenaene blir fokuset i det neste kapitlet.

Kapittel 5 – Den norske diaspora i Argentina

5.1 Innledning

De foregående kapitlene har vist at det i første halvdel av undersøkelsesperioden, 1880 – 1905, kun var et fåtall fastboende nordmenn i Argentina ved siden av norske sjømenn som midlertidig oppholdt seg i havneområdene i Buenos Aires. Antallet fastboende økte etter at dampskipslinjene ble opprettet i 1905. Den største bølgen immigranter fra Norge ankom etter første verdenskrig. De fastboende var i majoriteten unge menn med ingeniørutdannelse og med bakgrunn fra tertiærsektoren og den største ansamlingen nordmenn fantes i hovedstaden Buenos Aires. Dette gjaldt i hovedsak gjennom hele perioden. Den siste gruppen av faktorer som kan forklare internasjonal migrasjon, i henhold til Jennissens teoretiske rammeverk, er det samfunnsmessige aspektet. Sosiologen J. P. Fitzpatrick hevder at immigrasjonsnettverk er viktige som sosiale støttepunkt for nyankomne immigranter; ”*beachhead from which they [immigrantene] move with strength.*”²⁶⁹ Dette kapitlet har derfor som ambisjon å granske den norske diaspora²⁷⁰ i Argentina i perioden 1880 – 1930.

Jeg vil i dette kapitlet diskutere rollene til de norske organisasjonene i Buenos Aires i forhold til utviklingen av den norske immigrasjonen til Argentina. Douglass C. North hevder at formelle organisasjonsrammer styrker og effektiviserer menneskelig samhandling ved å redusere kostnadene for sosial utveksling.²⁷¹ Samhandlingen mellom nordmennene har i tillegg størst kildemessig grunnlag nettopp gjennom deres forbindelser med organisasjonene, først og fremst gjennom den sosiale foreningen Det Norske La Plata Samfund. Derfor blir det i dette kapitlet lagt vekt på organisasjonenes formål, virksomhet og funksjon i forhold til den overordnede problemstillingen. Kapitlets arbeidsspørsmål, jamfør introduksjonskapitlet er: Hvilke føringer la utviklingen av omfanget og den demografiske sammensetningen blant immigrantene for utviklingen av en norsk diaspora i Buenos Aires? Representerte organisasjonene støttepunkt for nye ankomne nordmenn i Argentina, eller var de lukkede felleskap? Hvilke øvrige funksjoner hadde organisasjonene for nordmennene?

Å studere den norske diaspora i et Argentina ut ifra nordmennenes samhandling innad i deres

²⁶⁹ J. P. Fitzpatrick, *The importance of “Community” in the Process of Migrant Assimilation* i *International Migration Review*, vol 1. No 1. 1966, side 5-16.

²⁷⁰ Steven Vertovecs definisjon på diaspora: ” [Diaspora] is commonly defined as a self-identified ethnic group, with a specific place of origin, which has been globally dispersed through voluntary or forced migration.” Vertovec 2006 i Morell 2008: 23.

²⁷¹ North 2002: 46f.

organisasjoner, som samtlige befinner seg i Buenos Aires, gir forskjellige begrensinger det er viktig å være klar over. For det første er ikke organisasjoner en forutsetning for sosial samhandling. Et støttepunkt, i form av Fitzpatrick's definisjon, er ikke avhengig av organisatoriske rammeverk for å fungere. For det andre utelukker den geografiske avgrensningen organisasjoner som måtte forekomme utenfor Buenos Aires. Det må her også spesifiseres at det ikke bare er byen Buenos Aires det tas utgangspunkt i, men også provinsen.²⁷² For det tredje har det blitt gjort et utvalg i hvilke organisasjoner som nevnes i kapitlet. Det var flere, men jeg handlet i henhold til kapitlets og forskningsprosjektets problemstilling, samtidig som det kildemessige grunnlaget også spilte inn i avgjørelsene.

5.2 Den tidlige perioden, frem til 1896

Det har ikke lyktes meg å innhente kildemateriale som omhandler sosialt samvær og interaksjon mellom nordmennene før Det Norske La Plata Samfund ble opprettet i 1896. Bortsett fra at flere av dem samarbeidet i jobbsammenheng, forteller ikke innhentet kildemateriale om norsk samhold. Derimot hevder Eilert Sundt at nordmenn var medlemmer av foreninger med andre utlendinger, for eksempel *Club de Residentes Extranjeros*.²⁷³ Foreningen ble stiftet allerede i 1841 av blant andre en tidligere norsk-svensk konsul i Buenos Aires, E. Frölich.²⁷⁴ Foreningens medlemslister og høye innmeldingskontingenter vitner om et sterkt elitepreg.²⁷⁵ Eilert Sundt skriver i *Nordmenn i Argentina – Litt historikk* at blant medlemmene fantes flere nordmenn, og ved to anledninger var også presidenten norsk.²⁷⁶ Det kan med dette virke som om de tidligste norske fastboende søkte sosial samhandling med likesinnede blant de øvrige utlendingene i Buenos Aires, på grunn av at de selv var for få til å utgjøre en sosial gruppe for å innfri sine sosiale behov.

Mens antallet fastboende nordmenn var lavt i perioden før 1905, var antallet norske sjømenn i området relativt høyt i forhold.²⁷⁷ De første organiserte sammenkomstene vi kjenner til i Buenos Aires var det sjømannskirken som regisserte. Den Norske Sjømannsmisjonen bestemte på generalforsamlingen i 1887 å opprette en sjømannskirke i Buenos Aires.²⁷⁸ Andre norske menigheter var på denne tid spredt rundt om i verden etter hvert som den norske

²⁷² Den skandinaviske roklubben, stiftet i 1912, ligger en drøy times tog tur fra sentrum av byen, og befinner seg således ikke innenfor bygrensene.

²⁷³ Klubben for fastboende utlendinger, på norsk.

²⁷⁴ Eilert Sundt 1948: 33.

²⁷⁵ Cementerio Britanico, El club de residents extranjeros.

²⁷⁶ Eilert Sundt 1948: 33.

²⁷⁷ Ivar Welle i Eilert Sundt 1948: 31.

²⁷⁸ 60-års jubileumsbok til Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires: 9.

skipsfarten hadde fått stadig nye havner, som i Durban, Johannesburg, Melbourne og på New Zealand.²⁷⁹ Fra sjømennenes perspektiv ble perioden frem til første verdenskrig ironisk kaldt *Den hvite slavehandelens blomstringstid*,²⁸⁰ og i følge sjømannsprestene Victor Andersen og Leif Aagaard gikk Buenos Aires for å være en av de verste byene i verden for sjømenn.²⁸¹ Sjømannsberetninger forteller om at shanghaiing²⁸² var utbredt også i Buenos Aires. Sjømenn ble lokket inn på barer, skjenket eller neddopet med sovemiddel før de ble solgt videre til utgående skip som manglet mannskap.²⁸³ I 60 års jubileumsboken til Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires fortelles det om barer med norske navn, som bare var til for å lokke de norske sjømennene inn.²⁸⁴

Dessuten var det mange tvilsomme sjapper som skiltet med saa hjemlige navn som "Bar Noruego" eller "Cafe Nordcap". Men det hjemlige rakk ikke lenger enn til navnet, ja, ofte var disse sjappene rett og slett livsfarlige.²⁸⁵

Formålet med sjømannskirken i denne tidlige perioden var blant annet å være et trygt alternativ utenom kneipene og bordellene. De første årene opererte sjømannsprest Hans Jacob Geelmuyden om bord i skutene etter hvert som de ankom, men han fant snart et lokale i havnebydelen Boca med et leseværelse og plass til små gudstjenester. Beretningene forteller om kummerlige forhold, og kirken måtte stadig flytte for å finne bedre tilegnede lokaler. Protokollene etter sjømannskirkens tidligste periode vitner også om teologiske ritualer som dåp, konfirmasjoner, bryllup og begravelser. Det var ikke bare nordmenn som benyttet seg av kirken, men også svenske og danske navn er å finne.²⁸⁶

²⁷⁹ Wasberg 1964.

²⁸⁰ 60-års jubileumsbok til Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires: 28.

²⁸¹ Wasberg 1964: 85.

²⁸² Å shanghai betyr å verve sjøfolk til et fartøy med list eller makt. Ordnett.no.

²⁸³ 60-års jubileumsbok for Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires: 10.

²⁸⁴ Jubileumsboken består av bidrag skrevet av blant andre tidligere ansatte ved sjømannskirken. Denne artikkelen dette er hentet fra blir ikke forfatteren nevnt.

²⁸⁵ 60-års jubileumsbok for Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires: 10.

²⁸⁶ Arkivet etter Sjømannskirken i Buenos Aires ligger ved Statsarkivet i Bergen, men protokollene er også digitaliserte og ligger åpne for innsyn på Digitalarkivets internettsider.

Illustrasjon 5.1: Den norske sjømannskirken i Boca. Ukjent årgang.



Kilde: Odd S. Lovoll, *A Greater Norway, The Norseman*, januar 2007, s. 24.

Sjømannskirken i Buenos Aires var først og fremst en viktig institusjon for sjømennene, mens de fastboende kom i andre rekke. I Geelmuydens tid i stillingen som sjømannsprest kunne det til stadighet være opptil 400 norske sjømenn i havnen, hevder Eilert Sundt.²⁸⁷ Et tegn på dette var at kirken ble besluttet nedlagt i 1903 grunnet liten trafikk av norske fartøyer. Når den norske skipstrafikken atter tok seg opp, ble den åpnet igjen i 1906.²⁸⁸ Sjømannskirken hadde andre roller enn bare den konvensjonelle teologiske tjenesten. Den fungerte blant annet som sjømennenes bank; ved å oppbevare og sende hjem penger, eller som postkontor; ved å ta imot og sørge for at brevene kom til rett person.²⁸⁹ Viktigere enn at det kristne budskap ble forkynt gjennom utallige gudstjenester i små og kummerlige lokaler i havneområdet, forkynte sjømannskirken ikke bare kristne verdier, men også nasjonale verdier ovenfor landsmenn som trengte et sted der de kunne føle seg hjemme.

²⁸⁷ Sundt 1948: 31.

²⁸⁸ 60-års jubileumsbok for Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires: 10.

²⁸⁹ 60-års jubileumsbok for Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires.

5.3 Opprettelse av Det Norske La Plata Samfund – en vaklende oppstart. 1896-1906.

Som nevnt var det liten norsk immigrasjon til Argentina før linjetrafikken og dampbåtene sammenbandt Skandinavia og Sør-Amerika fra 1905. Likevel hevdet den norske forretningsmannen Mauritz Sundt²⁹⁰ i 1896, at det var et gunstig tidspunkt for å danne en norsk forening i Argentina. I forhandlingsprotokollene til Det Norske La Plata Samfund står det:

I Buenos Aires den 9 Juli 1896 Kl 2 Efttermiddag samlet der undertegnede Nordmænde i Calle Cuyo No 328 paa Herrer Erfjord og Bugges Kontor, paa Opfordring af Herr M. Sundt.²⁹¹

Kun 18 konstituerende medlemmer vitner om en beskjeden start. Det første tiåret ble også, i følge organisasjonen selv, en kamp for tilværelsen.²⁹² I løpet av de fire første årene, fra 1896 til 1901 var det i alt 50 nordmenn innom møtene. Av disse arbeidet 11 sammen med topografiske oppdrag i grensetraktene med Chile,²⁹³ minst 16 hadde utdanning som ingeniører og minst 19 hadde sitt yrke i forretningslivet i Buenos Aires.²⁹⁴ Alle var menn, og spennvidden på alderen ved innmeldelse gikk fra den yngste på 22 år til den eldste på 55 år. Som vist i forrige kapittel reflekterer den tidlige medlemsskaren nordmennenes yrkessammensetning.

Forhandlingsprotokollene for det første tiåret vitner om en vaklende start. Mens det i de fire første årene var hyppig møtevirksomhet, ble flere av møtene utsatt grunnet dårlig oppmøte. I årene frem mot 1906 ble det referert til færre og færre møter, og få nye medlemmer. Foruten Herman Vasstrands initiativtagning til opprettelsen av en hjelpekasse for trengende nordmenn, samt opprettelsen av et fond til innsamling av midler til en egen sjømannskirke – en innsamling det for øvrig ikke ble referert til igjen – utrettet ikke foreningen særlig utover å diskutere foreningens formål, lovverk og å feire 17.mai. Noe mer blir i hvert fall ikke gjengitt i protokollene. Det ble holdt foredragskvelder for å samle medlemmene, men disse ble også

²⁹⁰ Mauritz Sundt er sønn av folkelivsforsker Eilert Sundt (f.1817, d.1875), og onkel til den Eilert Sundt som skrev artikkelen *Nordmenn i Argentina – Litt historikk*, omtalt i forrige kapittel.

²⁹¹ Møtereferat av 9.juli 1896. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina

²⁹² 40-års jubileumsblad til DNLPS.

²⁹³ I overgangen mellom den 19. og 20. århundre pågikk det en grensetvist mellom Argentina og Chile, og begge land utnevnte grensekommisjoner for kartlegging av Andesfjellene. På begge sider opererte etter hvert mange nordmenn.

²⁹⁴ DNLPSs forhandlingsprotokoll, Eilert Sundt 1948, Noruega en la Plata 1921, Per-Olof Grönbergs database.

dårlig besøkt.²⁹⁵

Joar Hoel Larsen, en av de få som tidligere har undersøkt foreningens forhandlingsprotokoller, karakteriserer i boken *Pedro Christophersen* det første tiåret i foreningen som en videreføring av ”studentersamfunnet”.

Litt debatt og kultur, noe samfunnsansvar, mye navlebeskuende selvhøytidelighet – og masse festing. (...) Aktiviteten preges av en slags selvoppfyllende profeti der forretningsorden er viktigere enn dagsorden, der godkjenningen av referatet er viktigere enn det refererte, der formalitetene rundt nominasjonen av nye medlemmer er viktigere enn de foreslåtte menneskelige kvaliteter.²⁹⁶

Med tanke på den lave interessen som ble vist fra nordmennene, med mange utsatte møter grunnet dårlig oppmøte, lite gjestede temakvelder også videre, fremstår eksistensgrunnlaget noe vaklende i sitt første tiår. Kildematerialet indikerer også at det ikke var enighet om foreningens overordnede formål. Formålet ble heller ikke gjengitt i referatene fra de konstituerende møtene. Men i et brev sendt fra sjømannsprest Herman Vasstrand til hovedstyret for sjømannsmisjonen i Bergen, datert mars 1897, gjenga han sin versjon av foreningens formål. Måten han benytter anførselstegn på, kan tyde på at han siterte den gitte ordlyden fra foreningen. Han skrev at samfundet var, ”*en forening tilsigtet at omfatte alle norsktalende i La Plata staterne med formaal 'at fremme norske foretagende til felles bedste i de nævnte lande'*”.²⁹⁷

Det er vanskelig å vite hvordan vi skal forstå definisjonen av *norske foretagende* anno 1896, men på bakgrunn av at åtte av de 18 konstituerende medlemmene hadde sitt yrke i forretningsbransjen i byen, kan det tenkes at det ikke nødvendigvis bare var, ”*Trangen til ä mötes med landsmenn for ä snakke sammen og minnes gamle Norge*”,²⁹⁸ som var hensikten bak dannelsen, sånn det ble hevdet i 50-års jubileumsutgaven i 1946. Det er mulig at enkelte også så en anledning til å samle nordmenn om felles forretningsprosjekter. Et eksempel på dette kommer frem av møtoreferatene fra høsten 1898, og sjømannsprest Vasstrands forslag om opprettelse av sosialhjelp til trengende landsmenn. Han foreslo en hjelpekasse, basert på frivillige bidrag fra de fastboende nordmenn i landet – i denne forbindelse ved økonomiske

²⁹⁵ Noen av temaene var ”Jordskred og sneskred i Norge”, ”Indianere i Patagonien”, ”Moderne kunstnere”, ”Reinkarnation” og ”Agerdyrking ved hjelp av kunstig vanning”.

²⁹⁶ Larsen 2001: 107f.

²⁹⁷ Brev av 18.3.1897 fra Sjømannsprest Vasstrand til Hovedbestyrelsen for den Norske Sjømannsmisjon i Bergen.

²⁹⁸ 50-års jubileumsblad for DNLPS. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.

midler som rentefrie lån som kunne tilbakebetales, ”*ifald vedkommende vil se seg i stand dertil*”²⁹⁹. Det kommer eksplisitt frem av møtereferatet at det var flertall for en hjelpekasse, men det ble også fremsatt to andre forslag om hvordan foreningen kunne utrette sosial bistand.³⁰⁰ Det ene stammet fra klubbens initiativtaker, Mauritz Sundt.³⁰¹ Han foreslo, ”*Dannelsen af en norsk Chacra*”³⁰², *paa hvilken Landsmænd kunde faa midlertidigt Ophold mod billig Betaling eller i givne Tilfælde gratis.*”³⁰³ Referatet gjengir ikke Sundts bakgrunn for ideen, heller ikke utgreiing om bestyrelse eller hvem som skulle sitte igjen med det økonomiske ansvaret. Det andre forslaget gikk i samme forretningsmessige retning; det omhandlet opprettelsen av et såpekokeri. Forslagene opprørte enkelte medlemmer og det ble hevdet at de undergravde formålet med foreningen. I møtereferatet står det følgende:

... herr Fasting i en længere tale havde begrundet, at nævnte forslag intet havde med Samfundet og dette möde at bestille, og at det var en forretning, der som saadan tilhørte forretnings verdenen og ligeledes spørgesmaalet om chacraen.³⁰⁴

Uten at det fremkommer i møtereferatet av den 23.november 1898 eller ved senere anledninger, vitner diverse årsregnskap fra hjelpekassen om at Vasstrands foreslag ble vedtatt.³⁰⁵ Såpekokeriet ble forkastet, og Sundts forslag ble ikke nevnt igjen. Som vi skal komme tilbake til, ble hjelpekassen i ettertid sett på som et av foreningens viktigste bidrag til de øvrige nordmennene i Argentina.³⁰⁶ Det at et så viktig vedtak i denne perioden ikke blir nevnt i forhandlingsprotokollene må sees på som en svakhet ved forhandlingsprotokollene som kilde til foreningens virksomhet. Det åpner for at også andre møter, diskusjoner og vedtak har blitt utelatt. Men diskusjonen rundt opprettelsen av hjelpekassen kan med dette også tyde på at det var forskjellige ideer om hva som var foreningens formål og hva det var rom for å diskutere. Men om Det Norske La Plata Samfund var tuftet på sosiale verdier eller med forretningsmessige baktanker, gikk i hvert fall utviklingen etter Fastings nevnte tale henimot å fremme samhold og kameratskap.³⁰⁷ I lovsamlingen trykt i 1923 står det for

²⁹⁹ Møtereferat av 4.november 1898. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ Sundt var forretningsmann og bror av grunnleggeren av næringslivstidsskriftet Farmand, Einar Sundt.

³⁰² En chacra er en argentinsk gård. Mindre enn en estancia.

³⁰³ Møtereferat av 4.november 1898. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³⁰⁴ Møtereferat av 23.november 1898. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³⁰⁵ Årsregnskap fra hjelpekassen, 1913 – 1914, 1914 – 1915, 1917 – 1918. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³⁰⁶ Sundt 1948: 29.

³⁰⁷ Det Norske La Plata Samfund omtalt i Noruega en la Argentina, 1921.

eksempel: ”Dets opgave er at fremme samholdet mellem nordmænd i Argentina samt at fremme formaal til fælles bedste.”³⁰⁸

5.4 Norsk immigrasjon øker i omfang, 1906-1930.

5.4.1 Det Norske La Plata Samfunds utvikling

Ut ifra de vanskelige første ti årene av foreningens eksistens, kan man diskutere om Mauritz Sundt overvurderte det gunstige tidspunkt for å stifte en norsk forening. Men utviklingen i verdenshandelen, med opprettelsen av direkte handelsforbindelser mellom Skandinavia og Sør-Amerika, ble Argentina et mer tilgjengelig reisemål for norske immigranter. Dette satte sitt preg på Det Norske La Plata Samfunds utvikling. I årsberetningen av 1906/1907 forklarte sekretær Bejer den lave oppslutningen med at nordmennene var få i utgangspunktet, og ble færre ettersom mange av medlemmene var ingeniører som hadde vært bortreist i lengre perioder på grunn av arbeid med jernbanen i provinsene. De øvrige hadde heller ikke følt trang for sammenkalling til møter.³⁰⁹ Men i årsberetningen viser Bejer tegn til at han så lyst på foreningens fremtid. Han bemerket at immigrasjonen av nordmenn til Argentina hadde økt, og med det også medlemstallet i foreningen. Med hele 17 nye medlemmer det siste året, ble medlemsantallet hevdet å være på 60. ”Formannskapet uttaler sit haab om, at de yngre kræfter, hvormed samfundet nu tæller, maa interessere sig for det og arbeide for dets fremgang”³¹⁰, skrev Bejer. Det kommer tydelig frem at foreningen på dette tidspunktet så positivt på at flere norske immigranter skulle komme til landet, noe som også ble sett på som nødvendig for foreningens fremgang. Men som vi skal se etter hvert, var dette et syn som forandret seg i løpet av kort tid.

Det har ikke lyktes meg å innhente medlemslister som gir indikasjoner på navn og yrke av medlemmene i Det Norske La Plata Samfund. Men gjennomgang av fremmøtte på møter og festligheter i regi av foreningen viser at blant de omtrent 150 medlemmene som ved en eller flere ganger var oppgitt som tilstedeværende i forhandlingsprotokollene mellom 1896 og 1918, var en tredjedel ingeniører og en femtedel forretningsmenn.³¹¹ Det er mange personer det ikke er innhentet informasjon om, noe som kan tyde på at andelen var enda høyere. Av

³⁰⁸ DNLPS lover av 1923. DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³⁰⁹ Årsberetning for DNLPS, 1906/1907. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³¹⁰ Ibid.

³¹¹ I møteprotokollene står det som regel bare etternavn. Disse blir da sett opp i mot databasen over nordmenn nevnt i Eilert Sundts artikkel, samt Per-Olof Grönbergs database over immigrerte nordmenn til Argentina for å finne informasjon om yrke.

ingeniørene viser det seg at flere var av samme avgangskull ved utdanningsinstitusjonene i Norge. Det kan derfor tyde på at mange kjente hverandre fra tidligere, og at foreningen fungerte som en arena for disse til gjenforening.³¹²

I tredje paragraf i statuttene vedtatt på den ekstraordinære generalforsamlingen 20. januar 1923, står det at for å bli medlem, "*maa skriftlig ansökning med paategnet anbefaling av to av samfundets medlemmer indsendes til styret.*"³¹³ Det er ingenting som tilsier at denne paragrafen ble vedtatt for første gang i 1923, men siden denne utgaven er den eneste av foreningens lovverk, kan det ikke vites for sikkert om paragrafen gjaldt også i perioden før 1923. Men den understreker i hvert fall betydningen av å ha kontakter innad i den norske immigrantgruppen for å bli opptatt som medlem etter 1923. I denne sammenheng er det imidlertid interessant å være klar over at foreningen til tider gir uttrykk for at det var for få medlemmer. Det ble diskutert hvordan foreningen skulle drive virksomhet for å få flere medlemmer.³¹⁴ Dette er interessant fordi det viser at foreningen hadde interesse av nye medlemmer, mens det samtidig tyder på at de ikke ville godta hvem som helst.

Aktivitetsnivået i foreningen økte i 1907 og 1908, noe både bedre oppmøte på tilstedningene og langt mer innholdsrike sakslister i forhandlingsprotokollene vitner om. Blant annet ble et sjømannshjem vedtatt etablert med støtte fra foreningen i 1908.³¹⁵ Det ble bedre oppslutning rundt de sosiale sammenkomstene, og foreningen organiserte fra av månedlige kortkvelder og en årlig piknik. I tillegg ble statuttene revidert, noe som var nødvendig i følge enkelte av de nye medlemmene, fordi de stammet fra 1896, hvor, "*Samfundet var stiftet for gemytligheden.*"³¹⁶ Dette kan tyde på at de nye medlemmene så behovet for et mer institusjonelt rammeverk, og at det var i ferd med å foregå et generasjonsskifte i foreningen. Dette ble imidlertid tatt ille opp blant de eldste medlemmene; her i et brev sendt fra initiativtageren Mauritz Sundt, skrevet til sin nevø Eilert Sundt, datert januar 1910:

Det Norske La Plata Samfund gaar nu i sit 15de Aar fölgende sit Spor, som jeg tror leder til et for Samfundet skjæbnsvangert Endeligt, takket vere den masse nyankomne Landsmænd. Som du ved, vare Samfundet fra sin Begyndelse i Virkeligheden kun en Komité, der paa Samfundets og Coloniens Vegne tog initiativet

³¹² Jf Per-Olof Grönbergs database over emigrerte norske ingeniører i perioden 1880-1919. Per-Olof Grönbergs egen database.

³¹³ Utdrag av DNLPS lov § 3, anno 20.januar 1923. DNLPSs eget arkiv.

³¹⁴ Dette var Lars Amundsens forslag på møtet 28. april 1920.

³¹⁵ Møtereferat av 21. august 1908. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³¹⁶ Møtereferat av 20. juni 1908. DNLPS forhandlingsprotokoll, DNLPS eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

naar noget hændte eller der forelaa nogen Oppfordring. Samfundet kunde da drives uden fare for Selvdöd eller Splid liggyldigt om medlemmenes Antal var störst eller lidet og Aarscontingenten blev holdt i en Peso om Maanenden. Nu er Samfundet en "Club de Farristas"[kommer av verbet farrear som betyr å lage moro], som vaagner op til lystig Can-Can naar Champagnen strömmet over.³¹⁷

Kombinasjonen av ironi og sarkasme, og med en pessimistisk undertone, viser Mauritz Sundt tydelig at han ikke likte utviklingen som foregikk i foreningens indre rekker. Det kan tyde på at de nye immigrantene som etter hvert overtok kontrollen over foreningen hadde andre interesser og verdier enn de eldre medlemmene. Som også Carl Zwilgmeyer skrev i sin artikkel publisert i *Nordmanns-Forbundet*, omtalt i forrige kapittel, referer Mauritz Sundt her til festglade nordmenn som "levde livet" i Buenos Aires. Det er tydelig at han tolker dette som en "ukultur". Om dette har Hans Sundt – broren til Eilert Sundt, også han en forretningsmann – inkludert noen historier i sin beretning *Innen alt går i glemmeboken*³¹⁸. En av historiene utspiller seg fra tiden da skipet *Fram*, med sin norske besetning gjestet byen på vei hjem fra sydpolsekspedisjonen i 1912.³¹⁹

ET TO-DAGERS NAHCSPIEL

Efter avslutningen av storbanketten for Roald Amundsen og Fram-kara, fortsatte en del av oss yngre pluss et par av Fram-folkene, å fortsette feiringen av den store begivenhet og som for enkelte fortsatte i 2 dager på rad. Dette bragte den alltid vittige trønder Theodor Brekke, til å uttale, at man skal aldri prise dagen før solen går ned – den påfølgende dag!³²⁰

All festligheten til tross likte foreningen å fremstå respektabel utad. Den spilte på en formell, overdådig stil, spekket med pomp og prakt. Dette kommer for eksempel til uttrykk ved 100-årsmarkeringen for den norske Grunnloven i 1914. 49 personer, derav 11 damer, var deltagere på banketten som ble holdt på et av de fineste hotellene i byen, Avenida Palace Hotel. I møtoreferatet er denne banketten detaljert beskrevet:

Spisesalen var smukt dekorert med flag og blomster; bordet likedes pyntet med smaa silkeflag, argentinske og norske. Menyen, der paa forsiden bar billedet av Eidsvoldbygningen paa baksiden det norske flag³²¹

Menyen, og navnene på rettene, bar sterkt nasjonalt preg."Foie gras à la Eidsvoll, Aquavit 1814, Banquettes à la 17 mai, Filet de Sole à la Norvege, Filet de Boeuf Christian Fredrik,

³¹⁷ Brev datert Bernal, 6.1.1910. Nasjonalbiblioteket i Oslo.

³¹⁸ Hans Sundt 1968.

³¹⁹ I forbindelse med Roald Amundsen og Frams velkomst og opphold i Buenos Aires etter sydpolsekspedisjonen, våren 1912, arrangerte Det Norske La Plata Samfund flere festmiddager og tilsetninger. Mer om dette kan leses i Hans Sundts *Innen alt går i glemmeboken*.

³²⁰ Hans Sundt 1968: 148.

³²¹ Referat fra 100 års-markeringen i 1914. Forhandlingsprotokollene til DNLPS.

Gâteau Haakon VII, og Fruit frappé au kirsch à la Maud".³²² Refereringen til norske nasjonale symboler tyder på at foreningen holdt sine norske verdier høyt hevet. I bildet som etterfølger, ser vi også at flere norske flagg utgjør dekoren. Den stilige påkledningen med kjole og hvitt vitner både om at medlemmene så sammenkomsten som en høytidelighet, men også om at det ikke var hvem som helst av de norske immigrantene i Argentina som var blant de fremmøtte. Med tanke på at majoriteten i tillegg var fagutdannede menn, er det fristende å bemerke antydningene til "elitepreg" over nordmennene i bildet. Selv om det på dette tidspunkt kun var mannlige medlemmer, ble det tillat damer ved enkelte tilsetninger.

Illustrasjon 5.2: 17.mai middag i 1917.



Kilde: 50-års jubileumsblad for DNLPS. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.

5.4.2 Det Norske La Plata Samfund konsoliderer sin rolle som representant for det norske i Argentina, 1906 – 1914.

Foreningen døde ikke hen slik Mauritz Sundt hadde spådd, men utviklet seg i takt med utviklingen av den norske tilstedeværelsen i byen. Det var likevel flere elementer som ikke forandret seg, blant annet dens idé om å være *Coloniens* representant utad. Dette ble uttrykt gjennom markeringer av norske helligdager. Ikke bare gjaldt dette nasjonaldagen, men også kong Haakons bursdag, Roald Amundsens besøk etter sydpolsekspedisjonen, og det

³²² Larsen 2001: 113.

overnevnte 100 års jubileet for den norske Grunnloven i 1914,³²³ avtreddende og nyankomne norske diplomater og egne medlemmers fødselsdager ble feiret. Joar Hoel Larsen skriver: ”Gjennomlesing av *Det Norske La Plata Samfunds annaler for de første 40 år gir høy promille. Det er en festvilje og en bankettlyst det står respekt av.*”³²⁴

Men foreningen viste også aktelse og veldedighetsvirksomhet ovenfor nordmenn i hjemlandet under krisesituasjoner. På vegne av foreningen og nordmenn i Argentina ble det for eksempel sendt kondolanse til enken Karoline Bjørnson, etter at Bjørnstjerne Bjørnson døde 26.april 1910.³²⁵ Foreningen organiserte også innsamlingsaksjoner i forbindelse med bybrannene i Ålesund i 1904,³²⁶ Bergen og Molde i 1916. Ved de to sistnevnte bybrannene samlet foreningen inn 11 010 dollar, eller i overkant av 1,4 millioner kroner i etter dagens verdi.³²⁷

Foreningen ble et samlingssted og en arena for opprettholdelse av den norske nasjonalfølelsen. I tillegg påberopte de seg retten til å gi uttrykk for å snakke på vegne av norske interesser i Argentina gjennom norske medier, blant andre *Nordmanns-Forbundet*. Møtereferatet fra møtet den 20. januar 1912 vitner om dette. Medlemmene var sammenkalt til møtet for å diskutere om foreningen burde gjøre noe for å unngå at alminnelige norske emigranter ble lokket til Argentina av rykter om at forholdene for ”det gode liv” lå til rette for ”gud og hvermann”. Dråpen som fikk begeret til å renne over var *Nordmanns-Forbundets* artikkel som ble skrevet på bakgrunn av mangeårige medlem Alf Schjørbecks³²⁸ tale ved årsmøtet i *Nordmanns-forbundet*, sommeren 1911. I foreningens møtereferat ble det gjengitt hva Schjørbeck visstnok skulle ha sagt.

Vi nordmænd ute i verden har intet at skamme os over. Vi slår os ned, hvor vi vil og takker ingen for at vi faar lov til det. For vi drager ikke rundt med apekat og lirekasse, og vi er ikke gateselgere, og vi driver ikke bare til at bære ved og vand, men vi hævder os med dygtig arbeide hver eneste mand. Nede hos os (...) har det hendt – ikke en, men mange gange, at mine forbindelse har sagt til mig: ”Kan de skaffe oss folk?” Hva slags folk vil de ha?” ”Nordmænd”. Ja, men hva skal de være? Hva skal de kunne?” ”De skal være Nordmænd”. Vi har kanske nogen grundt til at føle os stolt

³²³ Ved 100-års markeringen ble det sendt telegrammer med lykkeønskninger både til kong Haakon og Stortinget, på vegne av Det Norske La Plata Samfund. Møtereferat av 17.5.1914. DNLPSSs forhandlingsprotokoll, DNLPSSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³²⁴ Larsen 2001: 107f.

³²⁵ Møtereferat av 3.5.1910. DNLPSSs forhandlingsprotokoll, DNLPSSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³²⁶ Møtereferat av 28.1.1904. DNLPSSs forhandlingsprotokoll, DNLPSSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³²⁷ DNLPSSs forhandlingsprotokoll, DNLPSSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina. I følge Dollartimes.com hadde en dollar i 1916 hadde om lag samme kjøpekraft som 20,97 dollar i 2010.

³²⁸ Alf Schjørbeck fra Hamar var en av de tidligste norske ingeniørene i Argentina. Han prøvde seg etter hvert som både forretningsmann, bankmann og jordbruksbestyrer i Argentina.

over at det er saa, og vi har ogsaa trang til at bringe en tak til hjemlandet, fordi det har git os evne til at hævde os og har git os slikt nationalt grundlag, at vi kan hævde os med ære.³²⁹

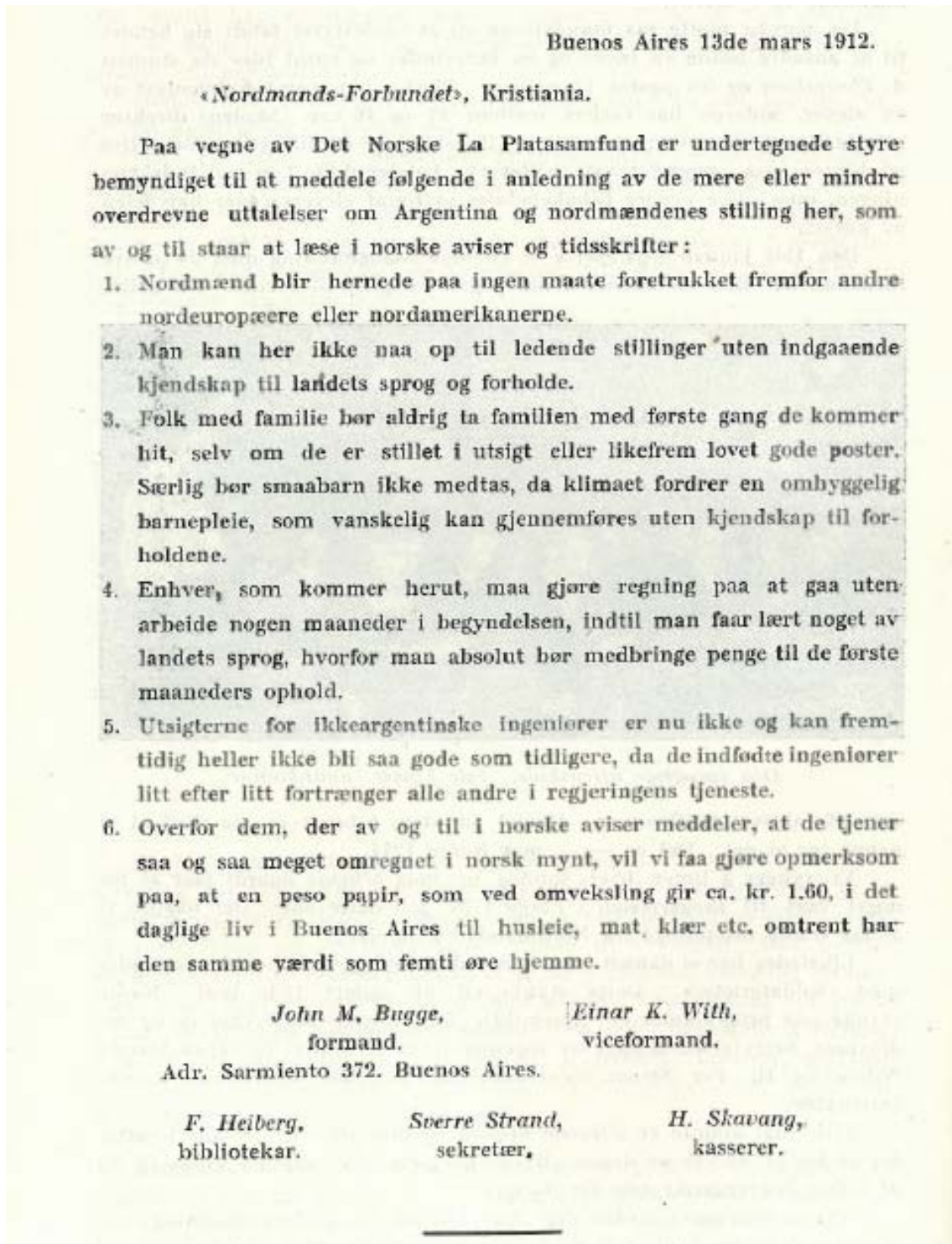
Møtereferatet indikerer at medlemmene så alvorlig på problemet. Nordmenn som ikke passet til forholdene i Argentina, ble fristet av å reise dit etter å ha lest brev eller hørt rykter om de gode forholdene nordmennene i Argentina levde etter, kom det frem. Forhold som ”løgnaktig” ble fremsatt av nordmenn, ”*fra den herværende norske Coloni. (...) Folk (...) der ikke kan bære sig for Skryt, naar de skriver hjem herfra eller kommer hjem paa Besög*”³³⁰ Tidligere hadde det kommet klager fra nyankomne mot *Colonien*, fordi det ikke hadde blitt sendt protester mot tidligere overdrevne artikler i norske aviser. Hvis lignende uttalelser ikke ble slått tilbake, ”*vilde de have tilfölge at Folk, som ikke passer for Forholdene her, vil komme til at reise hid, og de vil da för eller senere komme til at falde den herværende Coloni til Byrde*”, ble det sagt.³³¹ Det ble dermed vedtatt at foreningen måtte ta ansvar og sende en advarende melding til nordmenn som vurderte å immigrere til landet deres. Følgende beskjed ble sendt hjem til Norge og publisert, blant annet i *Nordmanns-Forbundet*:

³²⁹ Schjørbecks tale referert i møtereferat av 20.1.1912. DNLPSs forhandlingsprotokoll. DNLPSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³³⁰ Møtereferat av 20.1.1912. DNLPSs forhandlingsprotokoll. DNLPSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³³¹ Ibid.

Illustrasjon 5.3: Advarselen fra Det Norske La Plata Samfund, publisert i *Nordmanns-Forbundet*.



Kilde: Nordmanns-Forbudnets årsutgave fra 1912, s 218.

Meldingen i *Nordmanns-Forbundet* var tydelig i sin tale. Det Norske La Plata Samfund ønsket å gjøre rede for de mange utfordringene som ville møte norske immigranter i

Argentina. Meldingen omhandlet både økonomiske, kulturelle og klimatiske utfordringer. De ønsket med dette å gi et klart budskap om at det ikke var alle som hadde forutsetninger for å takle forholdene i Argentina, og at økonomiske ressurser var en nødvendighet. Etter dette møtet benyttet foreningens medlemmer enhver anledning til å fortelle om hvor vanskelige vilkår nordmenn levde etter i landet. Men det paradoksale er at artiklene fra de norske fastboende i Argentina, publisert i *Nordmanns-Forbundet* nesten utelukkende inneholdt beretninger om nordmennes gode liv og viktige bidrag til landet de bodde i. Et eksempel er skipsmegleren Hans Woldens artikkel om nordmenn i Argentina, publisert i *Nordmanns-Forbundet* i 1914. Han avsluttet en flere sider lang artikkel, utelukkende omhandlende nordmenn som hadde opplevd suksess i Argentina, hovedsakelig to personer, Don Pedro Christophersen og Gunnar Lange. Men til slutt kom Wolden med en sterk advarsel til norske immigranter som tenkte på å immigrere til Argentina. Wold avslørte bakgrunnen for sin sterke agitasjon; ”*Man bør ikke, som det saa ofte har været tilfældet, pludselig komme dumpende ned paa sine landsmænd og falde disse til byrde.*”³³² Det var nemlig de fastboende nordmennene dette gikk utover, gjennom blant annet pengestøtten fra foreningens hjelpekasse – bidrag utstedt av nettopp medlemmene. Det andre punktet ved det ekstraordinære møtet den 20. januar i 1912 omhandlet også problemet med den labre interesse rundt de frivillige bidragene til hjelpekassen for trengende landsmenn.

5.4.3 Hjelpekassen – sosialhjelp i praksis, eller tomme ord?

Eilert Sundt hevder at hjelpekassen, opprettet allerede i 1898, var den viktigste sosiale oppgaven Det Norske La Plata Samfund gjennomførte,³³³ og det kan virke som om den gav et eksistensgrunnlag til foreningens første, vaklende tiår. Men foreningens møtereferat og årsberetninger tyder på at praksisen og gjennomførelsen ikke alltid stod i stil med hjelpekassens gode formål. De gir uttrykk for at hjelpekassens bestyrelse og øvrige medlemmer ikke alltid prioriterte sosialstøtte. Ved flere anledninger ble det nemlig påpekt lav interesse blant de fastboende ved å bidra med frivillige bidrag. For eksempel på generalforsamlingen 28. juni 1912, kom det frem at, ”*ganske andre økonomiske midler kunde været tilveiebragte end hvad tilfælde var.*”³³⁴ Under diskusjonen kom det også frem at to i hjelpekassens bestyrelse ikke hadde visst at de i det hele tatt hadde påtatt seg vervene.³³⁵ Frivillige bidrag var hele essensen bak hjelpekassens eksistens, og uten at bestyrelsen viste

³³² Hans Wold i Nordmands-forbundet, årsutgave av 1914.

³³³ Eilert Sundt 1948: 29.

³³⁴ Møtereferat av 28. juni 1912. DNLPSs forhandlingsprotokoll, DNLPSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³³⁵ Ibid.

interesse for saken og manet opp til bidrag fra de fastboende nordmennene kunne ikke hjelpekassen oppnå sitt formål om å yte hjelp til trengende landsmenn, ble det sagt. Det kom også frem at private utlån hadde forekommet grunnet liten tiltro til bestyrelsen av hjelpekassen.³³⁶ Løsningen på problemet ble å vedta et forslag om utvidelse og en revidering av hjelpekassens virksomhet. Dette ble begrunnet med koloniens vekst. En ny bestyrelse ble også valgt, og det er verdt å merke seg ordlyden i referatet etter at de som hadde kritisert den tidligere bestyrelsen hadde blitt foreslått som medlemmer av den nye: ”*Selvfølgelig kjæmpede herrene imod, men deres bedre følelse fik tilslut overhaand, hjulpne som de blev af den hele forsamling, og de modtog tilslut valg.*”³³⁷ Dette kan tyde på at et styreverv i hjelpekassen ble sett på som et uønsket ansvar for medlemmene. På samme måte som de hadde opprettet hjelpekassen – mens det i bunn og grunn ikke var særlig interesse for faktisk å bidra med økonomiske midler – kan det virke som om medlemmene i styret gjerne så at hjelpekassen fungerte, så lenge de selv slapp å bekymre seg for det administrative ansvaret av den.

Grunnet dårlige kildedekning av hjelpekassens praksis i tiden før problemet med lav interesse og dårlig finansiering dukket opp, er det vanskelig å vite om dette gjaldt en kort periode, eller om det hadde vedvart siden hjelpekassens oppstart. Men på bakgrunn av at det også ble tatt opp på generalforsamlingen i 1905, kan det tyde på at det ikke var et helt nytt fenomen. Det virker imidlertid som om problemet rundt hjelpekassens manglende evne til å utføre sitt formål om å hjelpe med økonomiske midler forsvant etter at foreningen gjorde inngrepene ved generalforsamlingen i 1912. De neste årsberetningene forteller om økende aktivitet, og i 1915 mottok hjelpekassen flere større økonomiske bidrag fra både norske privatpersoner og foretagender i Argentina. Med dette fikk de opprettet et grunnfond, hvorav renteinntektene ble benyttet til utlån. På en ekstraordinær generalforsamling i 1925 ble det vedtatt nye lover for hjelpekassen og nye regler og fremgangsmåter ved utlån. Videre hadde aktiviteten blitt så omfattende at det ble nødvendig å skille hjelpekassen fra foreningen og operere på egenhånd som egen organisasjon. Dette skjedde i september 1929.³³⁸ Denne profesjonaliseringen av sosialhjelpen, som i utgangspunktet var opprettet på enkle rammebetingelser, må sees i sammenheng med koloniens vekst og behov for å nå et større antall trengende nordmenn. Selv om det ble meldt om laber interesse for hjelpekassen i årene før 1912 representerte den en viktig støtteordning for mange. Det vitner den samlede utlånte summen om, som i tiden

³³⁶ Møtereferat av 28. juni 1912. DNLPSs forhandlingsprotokoll, DNLPSs eget arkiv, Buenos Aires, Argentina.

³³⁷ Ibid.

³³⁸ DNLPSs 40 års jubileumsblad. Anne Cathrine Tandberg Almaas` arkiv. Buenos Aires, Argentina.

mellom 1907 og 1936 var på over 40 000 kr, eller 1 293 000 kr etter dagens kroneverdi.³³⁹

5.4.4 Generalkonsulatet og sjømannskirken hjelper nyankomne immigranter

Det økende omfanget av ankomne norske immigranter medførte også til at norske organisasjoner ofte ble kontaktet av immigrantene for å få hjelp til å finne seg til rette. Eilert Sundt, som selv ble argentinsk konsul i Norge i 1924, beretter at spesielt etter at dampskipslinjene ble satt opp i 1905, fikk Generalkonsulatet utallige forespørsler om både eksport/import forhold, tollsatser og priser, anmodninger om å skaffe forretningsforbindelser og lignende. I tillegg kom arbeidet med å assistere de mange nye immigrantene som kom til landet, hevder Sundt.³⁴⁰

Den norske immigranten Einar Hjorth Johansen fra Tønsberg, skrev i 1911 et brev hjem til sin bror Sverre, og fortalte at han hadde fått jobb på konsulatet som sekretær. Det kom frem at han gjennom sin stilling virket som en arbeidssentral for så vel norske arbeidssøkere som norske arbeidsgivere. Han hadde greie på hva nordmenn arbeidet med og hvor de holdt til – informasjon som var god å ha når nye norske immigranter tok kontakt for å søke arbeid. Han hjalp også til med å skrive søknader når dette trengtes.³⁴¹ Johansen skrev hjem til sin bror:

For 14 dager siden kom der til Landet en ung Bergenser som ogsaa henvendte sig paa Konsulatet med Foresporgsel. Jeg visste ikke om nogen ledig Job da, men sendte ham opp til Sissener i Oljefirmaet. Kort efter kom ham ned og takket; han var ansat med \$ 150 til at begynde med.³⁴²

Generalkonsulatets fremste oppgave var å fremme handels- og skipsfartsinteressene til Norge og Sverige, og etter hvert bare Norge etter 1905. Men på grunn av deres gode kjennskap til både de argentinske og de norske forholdene i Argentina, gav deres ansatte assistanse til både fastboende nordmenn og nyankomne norske immigranter utover de rent politiske og administrative oppgavene som var pålagt dem. På samme måte fungerte også sjømannskirken for nyankomne nordmenn. Spesielt etter at nordmennene hadde fått sin egen sjømannskirke i 1921, tegnet av den norske arkitekten Alejandro Christophersen, ble den et naturlig samlingspunkt for de fastboende, de nyankomne og for sjømennene som oppholdt seg i byen

³³⁹ Ambassadør Rolv Andvords tale i 40 års jubileet til DNLPS. Uordnet arkiv hos Utenriksdepartementet etter Generalkonsulatet i Buenos Aires. Tallet omregnet ved hjelp av SSBs konsumprisindekskalkulator. <http://www.ssb.no/kpi/kpiregn.html> (17.4.2010).

³⁴⁰ Sundt 1948: 3.

³⁴¹ Brev av 9.6.1911 mellom Einar og Sverre Hjort Johansen. Emigrantmuseet på Hamar.

³⁴² Ibid.

på midlertidig basis.³⁴³ Den norske immigranten Per Rostad forteller at han ved flere anledninger fikk hjelp til arbeid ute på pampasen, av nordmenn som var sendt ut av sjømannspresten. Rostad skriver:

Til å hjelpe meg kom to nordmenn opp fra Buenos Aires, en ansettelse som var formidlet ved pastor Nielsen i sjømannskirken som alltid hadde noen slike gående på gress.³⁴⁴

Det var imidlertid også andre sosiale arenaer i Buenos Aires, utenom Det Norske La Plata Samfund og Sjømannskirken. Blant annet sangkor og idrettsforeninger.

5.4.5 Idrettsforeninger – med skandinavisk tilsnitt

För hundratals unga män har under årenes lopp (...) klubben varit ett hem och en fast stödjepunkt, och har de under disciplinens band fostrats av vår träningsledning till goda sportsmän, som vetat att taga framgång och motgång med samma jämmod.³⁴⁵

Sitatet er hentet fra 25-års jubileumsbladet for Club Remeros Escandinavos – Den skandinaviske Roklubben. Den ble stiftet den 26. oktober 1912, etter idé fra den skandinaviske forbrødringen i sangkoret *Brage*. Det hadde lenge vært et ønske blant både nordmennene, svenskene og danskene å opprette en skandinavisk idrettsforening.³⁴⁶ Det ble fokusert på at det måtte være en forening for familier, så vel som for de yngres krav til sportsprestasjoner, grunnet det lave omfanget av skandinaver generelt. Løsningen ble å danne en roklubb, ”*där alla kunde finna en utlösning av sin mer eller mindre inneboende sportlust i det vackra Tigre-deltat*”.³⁴⁷ Området Tigre lå i underkant av en times togtur fra sentrum av Buenos Aires, og ble brukt for rekreasjon og fritidssysler av borgerskapet i byen. Foruten å være et rent sportslig tilbud til skandinaver, hadde roklubben en stor betydning også gjennom anledningen den ga klubbens medlemmer med familie til å komme ut i naturskjønne omgivelser på søndager og helligdager.³⁴⁸

I invitasjonen til det konstituerende møtet ble det fokusert på skandinavisk samhold og felleskap, trang til friluftsliv og sportslig aktivitet. De olympiske lekene som gikk av stabelen i Stockholm i 1912 ble også vektlagt som inspirasjonskilde. Ved siden av de positive sidene som opprettelsen av en sådan idrettsforening ville ha innad i de skandinaviske miljøene, ble

³⁴³ 60-års jubileumsbok for Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires: 46-51.

³⁴⁴ Rostad 1994: 128.

³⁴⁵ 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos.

³⁴⁶ Ibid.

³⁴⁷ Ibid.

³⁴⁸ Eilert Sundt 1948: 34.

det også antydde et markeringsbehov utad. *"Glöm ej, att man äfven på denna väg gör nationernas namn härute bättre kända."*³⁴⁹ Roing var tradisjonelt sett en elitesport, brakt med til Argentina av engelske immigranter. Historikeren James A. Mangan hevder at lagidretter som roing og cricket, som hadde sitt opphav på engelske skoler i andre halvdel av det 19. århundre, *"are an important means of forging status group solidarity in elite schools"*.³⁵⁰

Også i Argentina ble roing sett på som en elitesport, hvis arena var den argentinske elites første feriested, elvdeltaet Tigre. Som den norske immigrantsammensetningen, var det også blant den svenske immigrantgruppen i Buenos Aires en relativt stor andel fagutdannede immigranter, spesielt før 1910, hevder Anna Dahlstein.³⁵¹ Som vi har sett hadde Det Norske La Plata Samfund et elitepreg over seg. Det samme gjaldt også Den Svenska Förening, som sammen med den norske foreningen også delte klubblokaler i Centro Escandinavo fra 1913. Når disse kom sammen, i et land som Argentina hvor borgerskapet og eliten representerte en så liten del av befolkningen, kan det være forståelig at også skandinavene ønsket å vise seg frem blant de viktige. Dette synes å komme til uttrykk ved nettopp opprettelsen av roklubben, noe også det påfølgende fotografiet synes å gi uttrykk for.

³⁴⁹ 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos.

³⁵⁰ Mangan 1985 i Cookson, P. W. og Persell C. H. 1985: 291.

³⁵¹ Dahlstein 1998: 48f.

Illustrasjon 5.4: Fotografi fra roklubbens femårsjubileum.



Klubbens første president, Don Pedro Christophersen sitter i midten, med hvit hatt og hvitt skjegg. Kilde: 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos. Ann Cathrine Almaas`private arkiv, Buenos Aires, Argentina.

Illustrasjon 5.5: Piknik på Tigre, 8.desember 1917.



Kilde: 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos. Ann Cathrine Almaas`private arkiv, Buenos Aires, Argentina.

Roklubben fikk tidlig stor tilslutning i den skandinaviske immigrantgruppen, og allerede første året telte klubben 106 medlemmer.³⁵² Den utløste ikke bare et ønske om rekreasjon og fysisk fostring. Eilert Sundt skrev i artikkelen *Nordmend i Argentina* at klubbens betydning ikke kunne la seg måles i hverken medlemsantall, båtmateriell eller utallige *ærefuldt vundne pokaler*, men at den betød noe mer enn det.³⁵³ Den bidrog til en større ansamling av sosial

³⁵² 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos.

³⁵³ Eilert Sundt 1948: 34.

kapital på lik linje med Det Norske La Plata Samfund og Sjømannskirken. Roklubben inviterte til kameratskap og forbrødring, og kan med det sees på som et sosialt støttepunkt for skandinaver i Buenos Aires og med det som Dette uttrykket for skandinavisme kommer også til frem av lykkeønskingene fra tidligere medlemmer, trykt i 25-års jubileumsbladet til CRE i 1937. Her et utdrag fra svensken Stig Sjöstedt:

För en mångfald av oss unga gringos, nykomlingar till Argentina, betyder Tigre – klubben icke bara en möjlighet till expansion av vårt medfödda sportintresse, utan fyller samtidig ett sjuvärdeles betydelsefullt behov av något som vi vanligen definiera som HEM. (...) Ack CRE: (...) Hur många kulla runga skandinaver har Du icke i alla fall i all Din enkelhet på ett oförglömmert sätt härbärgerat under de gångna 25 åren. Vilka ”tormentas” av skratt, vilka massor av festliga moment har Du icke med varm hand skänkt oss, skandinaver i förskingringen !³⁵⁴

Med det økende omfanget av skandinaver i Buenos Aires, ble det etter idé fra roklubben også stiftet en golfklubb. Golfers Escandinavos holdt sin første golfturnering den 9. august 1929. Initiativtakerne var de to svenskene A. H. Ohlsson og Hadar Homer, dansken Richard Björn og nordmannen Abraham Kjøsterud Halle. Kriteriene for å melde seg på turneringen var at de måtte være medlem av en argentinsk golfklubb, samt være over 21 år og snakke ett av de tre skandinaviske språkene.³⁵⁵ Det første fotografiet som følger viser at også golfklubben, som den norske foreningen og også roklubben, førte streng kleskode ved sine festaftener. Nasjonale symboler ble også tatt i bruk som dekorasjoner, som de respektive flaggene, synlig i illustrasjon 6.

³⁵⁴ 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos.

³⁵⁵ Dahlstein 1998: 106f.

Illustrasjon 5.6: Vinnerne av den første skandinaviske golfturneringen i 1929.



Kilde: Den Svenska Förenings arkiv, Buenos Aires, Argentina.

Illustrasjon 5.7: Bankett for Golfers Escandinavos, ukjent årgang.



Kilde: Den Svenska Förening, Buenos Aires, Argentina.

Golfklubben fikk i etter sin første turnering og påfølgende festmiddag referater både i engelsk-, og spansk språklige aviser. Buenos Aires Herald skrev onsdag 18.september 1929, at de totalt 34 skandinaviske golferne feiret med brask og bram sin første golfturnering.³⁵⁶ Som det ble skrevet i invitasjonen til opprettelsen av Club Remeros Escandinavos, greide med det

³⁵⁶ Blant andre *Buenos Aires Herald*, 18.september 1929.

også Golfers Escandinavos å gjøre ” *nationernas namn härute bättre kända.* ”³⁵⁷

5.5 Konklusjon

Nordmannen Per Rostad skrev følgende i sin selvbiografi:

Jeg kan ikke avslutte ”kapittelet” om Argentina uten å ta med noe om Buenos Aires og hvordan liver der artet seg for de unge imigranter som holdt til der.³⁵⁸

På samme måte kan ikke et forskningsprosjekt omhandlende utviklingen av norsk immigrasjon til Argentina unnlate å rette lys mot de sosiale nettverkene som sammenbandt nordmennene. Dette kapitlet har derfor, ved å fokusere på opprettelsen, virksomheten og funksjonen til organisasjonene som forente nordmennene med hverandre og andre skandinaver i Buenos Aires, forøkt å undersøke den sosiale kapitalens forklaringseffekt på utviklingen av norsk immigrasjon til Argentina.

Fra undersøkelsesperiodens første tiår er det ikke funnet spor etter norsk samhold utover noen medlemskap i elitepregede sosiale foreninger for utlendinger. Det lave omfanget av fastboende nordmenn gav ikke grunnlag for norske foreninger. Men antallet av norske sjømenn var på grunn av den norske skipstrafikken på La Plata området stort nok til at det oppstod et behov for et nasjonalt og religiøst samlingssted i Buenos Aires. Dette førte til at Den Norske Sjømannsmisjon, ved siden av Det Norske Generalkonsulatet som hadde blitt opprettet allerede i første halvdel av 1800-tallet, var den eneste norske organisasjonen i Argentina før den norske foreningen ble stiftet i 1896. Mens det hovedsakelig var norske sjømenn som var målgruppen for sjømannskirken, ble det etter at den nye sjømannskirken stod ferdig i 1920, også en mer tilgjengelig kirke for de fastboende.

Nordmennene bak foreningslivet i Buenos Aires, da inkludert både Det Norske La Plata Samfund og idrettsforeningene Club Remeros Escandinavos og Golfers Escandinavos, bar sterkt preg av å være foreninger av og for en bedrestilt klasse av norske immigranter. Når også denne klasse, som vi så i forrige kapittel, utgjorde majoriteten av de norske immigrantene i Argentina i denne perioden, bærer diasporaen preg av like interesser og verdier som skapte et samhold, og sosiale støttepunkt. Det Norske La Plata Samfund utviklet seg, etter en vanskelig oppstart, til å bli det ledende organ for det norske samhold, og gav uttrykk for dette både innad og utad. De førte en elitepreget stil ovenfor de andre nordmennene, samtidig som de

³⁵⁷ 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos.

³⁵⁸ Rostad 1994: 159.

førte en selektiv politikk på hvem som fikk være medlemmer og dermed være med på de store festlighetene. De gav også uttrykk for å ha oppnådd suksess i et land som de karakteriserte som vanskelig, og upassende for nordmenn flest. Dette gjorde de ved å henvende seg til norske potensielle immigranter som de advarte med dårlige fremtidsutsikter hvis de ikke bekledd en viss kulturell kapital.

Foreningen holdt sine nasjonale verdier høyt, og viste med storslåtte feiringer av nasjonale fest- og helligdager at de var stolte over sin nasjonalitet. Dette viste seg også ved at de tok initiativ til sosialhjelp for trengende landsmenn, ovenfor sjømennene, ved opprettelsen og praktiseringen av hjelpekassen, opprettelsen av sjømannshjemmet og ved innsamlingsaksjoner i forbindelse med oppførelsen av den nye sjømannskirken, samt ved hjelpaksjoner ved ødeleggende bybranner i Norge.

Det relativt lave antallet av nordmenn, svensker og dansker i Buenos Aires i forhold til de øvrige immigrantgruppene, førte til skandinavisme. Fra sjømannskirkens tidligste år til samarbeid med felles idrettsforeninger holdt skandinavene sammen når antallet av landsmenn ble for lave til å tilfredsstille deres behov for åndelig, kulturell, økonomisk eller sportslig samarbeid. På denne måten kan vi også snakke om en skandinavisk diaspora i Buenos Aires, ved siden av en norsk, en svensk og en dansk.

Kapittel 6 – Avslutning

6.1 Innledning

Til tross for at Argentina syntes å være et land som ”fløt av melk og honning” og burde kunne ha vært ”Det land hvor gullet grodde”, så det for meg ut som det ikke bød på noensomhelst fremtid...³⁵⁹

Per Rostad hadde bestemt seg for å reise hjem til Norge etter fire år som norsk immigrant i Argentina. I løpet av de fire årene hadde han ikke bare lært landet, pampasen og bylivet å kjenne, men også mange andre norske immigranter. I sin selvbiografi hevdet han at mens utvandringen fra Norge til USA og Canada i første rekke bestod av fattige bondegutter som reiste i nød, var det andre nordmenn som reiste til Argentina. Rostad skriver:

Det var ikke nybrottsfolk som selv gikk bak pløgen. Deres forbilder var koloniherrerne, plantasjeeierne som tok fordel av to ressurser: billig jord og billig arbeidskraft.³⁶⁰

Per Rostads påstand er høyst diskutabel. Men på grunn av at forskning på norsk migrasjon i stor grad har forsømt Argentina som utreisedestinasjon, har lignende påstander kunne blitt fremsatt uten dekning. Dette forskningsprosjektet har derfor hatt som ambisjon å undersøke hvordan den norske immigrasjonen til Argentina oppstod og utviklet seg i perioden 1880 – 1930.

6.2 Konkluderende diskusjon

6.2.1 Kildegrunnlaget og det teoretiske rammeverket

Historisk migrasjonsforskning har blitt kritisert for i for liten grad å ha benyttet seg av andre fagdisipliners tilnærminger. Spesielt har det vært et savn etter eksplisitte teorier og metoder. Det har derfor vært et mål for meg med dette forskningsprosjektet å benytte nettopp andre disipliners tilnærming. Etter en gjennomgang av et utdrag av de sentrale eksisterende paradigmene ble det i introduksjonskapitlet argumentert for migrasjonssystemstiltærningen og mer spesifikt Roel Jennissens teoretiske rammeverk.

Jennissens teoretiske rammeverk bygger på migrasjonssystemstiltærningen ved å ta utgangspunkt i at et migrasjonssystem oppstår under påvirkning av forskjellige faktorer. De fire bærende faktorene var samfunn, økonomi, politikk og den mellomstatlige forbindelsen.

³⁵⁹ Rostad 1994: 158.

³⁶⁰ Ibid.

Det var imidlertid ikke en ambisjon å fokusere like mye på samtlige faktorer, da ikke forskningsprosjektets avgrensning la opp til dette. Kildegrunnet, som i hovedsak baserte seg på informasjon om individene, i form av blant annet personlige beretninger, emigrantprotokollene og forhandlingsprotokollen til den norske foreningen, tilsa også at tyngdepunktet i analysen skulle ligge på personene i henhold til samfunns- og økonomifaktoren. Det var likevel viktig å nevne både de politiske og de mellomstatlige forholdene som faktorer som var med på å legge til rette for hvordan den norske immigrasjonen til Argentina oppstod.

Benyttelse av Jennissens modellen har vært til stor hjelp under arbeidet med fremstillingen av prosjektet. Den har rettet arbeidet, og fått meg til å holde fokus på det elementære for å kunne svare på prosjektets problemstilling. Samtidig har det vært viktig å være klar over modellens svakheter ved at den blant annet ikke kan vise til tidsperspektiv eller de enkelte faktorerers påvirkningskraft ovenfor den norske migrasjonsstrømmen til Argentina. For en historikers fremstilling vil derfor begrepsbruk kunne vel så viktig for fremstillingen av et sådant prosjekt. Jennissens modell har dermed ikke vært direkte overførbart, men har likevel vist seg å være til stor nytte etter at visse forutsetninger var blitt tatt.

6.2.2 Hvordan oppstod norsk immigrasjon til Argentina?

I kapittel to gjennomgikk jeg Norges og Argentinas politiske situasjon, migrasjonspolitikken landene førte, samt hvordan forbindelsen mellom Norge og Argentina oppstod. Den politiske situasjonen i Norge og Argentina, samt i Storbritannia var viktige forutsetninger for den norske forbindelsen med Argentina. Av hensyn til at Norge ønsket å være en liberal rettstat, ville ikke Stortinget legge restriksjoner på utvandringen. Selv om både politikere, intellektuelle og næringsorganisasjoner jobbet aktivt mot utvandringen, tok Stortinget heller til orde for å bedre sikkerheten til nordmennene i transportfasen til sitt nye land. De utstedte blant andre "Lov ang. Udvandrer-Skibe" i 1863 og "Kontrol med befordring av Udvandrere" i 1869 for å trygge overfarten til emigrantene.

I Argentina ble det tidlig etter frigjøringen fra Spania jobbet aktivt for å stimulere til europeisk immigrasjon for å modernisere landet både økonomisk og kulturelt. Foruten en 20-års periode frem til midten av 1800-tallet, beholdt Argentina en liberal immigrasjonspolitik frem til 1930.

Innsettelsen av John Tarras som svensk-norsk generalkonsul i Argentina allerede tidlig på 1830-tallet vitner om at det svenske kommerskollegiet, som var det sentrale organ for økonomisk politikk, så muligheten for handel på regionen. Likevel var det få norske skip i handel på La Plata før britene opphevd navigasjonsakten i 1849. Bruddet med den proteksjonistiske politikken åpnet for norsk skipsfart i handel mellom Storbritannia og Argentina. Samtidig opplevde sjøfartsnæringen en enorm vekst, i og med at verdenshandelen generelt økte betraktelig i andre halvdel av 1800-tallet.

På 1870- og 1880-tallet tok den norske trafikken i Buenos Aires seg kraftig opp, og i 1887 bestemte den norske Sjømannsmisjon seg for at situasjonen for de norske sjømennene i havneområdene var uholdbare, og en sjømannskirke ble bestemt opprettet. Norske sjømenn ble ofte avmønstret, eller de rømte fra skipene sine, noe som førte til at mange nordmenn oppholdt seg i Buenos Aires på midlertidig basis. I tillegg hadde blant andre norske sjøkapteiner fått øynene opp for fremtidsutsiktene som lå i handelen med Argentina, og de slo seg ned og opprettet blant annet skipsmeglerfirmaer og import/eksport forretninger. Dette var det spede utgangspunktet for migrasjonsstrømmen.

6.2.3 Hvordan utviklet den norske immigrasjon til Argentina seg?

I kapittel tre så vi på utviklingen av omfanget av norske immigranter til Argentina, på bakgrunn av norsk og argentinsk offisiell statistikk. Vi så at antallet ankomne immigranter holdt seg stabilt lavt frem til like etter århundreskiftet. Da skjedde det en endring, mye grunnet den direkte linjetrafikken som startet med svenske Johnson linjen i 1905, og for alvor ble en faktor med Den Norske Syd-Amerika Linjen i 1914. På grunn av første verdenskrig økte imidlertid ikke omfanget spesielt før etter 1918. Mangel på arbeid i Norge og restriktiv immigrasjonspolitik i USA kan ha vært sentrale årsaker til nordmenn immigrerte til Argentina i langt større grad enn tidligere, på 1920-tallet.

Analysen av norsk og argentinsk migrasjonsstatistikk kom for øvrig frem til at ukritisk benyttelse av historisk statistikk er svært problematisk. Ikke bare var diskrepansen mellom den norske og argentinske offisielle statistikken bemerkelsesverdig stor, men det viste seg at også den argentinske statistikken – som viste klart større omfang av norske immigranter enn den norske statistikken, særlig på 1920-tallet – ikke fanget opp all norsk immigrasjon til landet. Det er derfor grunn til å stille spørsmålsteget til tidligere forskning og beregninger av all norsk oversjøisk migrasjon som har basert seg på historisk migrasjonsstatistikk.

Kapittel fire hadde som ambisjon å kartlegge nordmennenes demografiske karakteristika på bakgrunn av både kvantitative og kvalitative kilder. Emigrantprotokollene var en sentral kilde i denne sammenheng, og benyttelse av ny teknologi gjorde kilden operasjonaliserbar på en helt ny måte enn hva som har vært mulig tidligere. Ved å benytte meg av digitalarkivets digitaliserte versjon av protokollene kunne jeg søke meg frem til et representativt antall nordmenn som hadde registrert seg med destinasjon Argentina eller Buenos Aires. Jeg kunne dermed gjøre analyser av disse individene isolert fra andre emigranter registrerte med andre utreisedestinasjoner. Det viste seg at emigrantprotokollene, den argentinske folketellingen av 1914, samt Karl Henrik Zwilgmeyers artikkel sendt til *Nordmanns-Forbundet* og Eilert Sundts historikk ikke viste de store diskrepansene i forhold til nordmennenes demografiske karakteristika. Men beretninger fra sjømannskirken, konsulatberetningene samt det selvbiografiske verket til den norske immigranten Per Rostad, viste at det fantes en relativ stor gruppe norske sjømenn som verken ble inkludert i de norske emigrantprotokollene eller kildeberetningene fra ingeniøren Zwilgmeyer eller forretningsmannen Eilert Sundt. I tillegg viste verken Zwilgmeyer eller Sundt til de nordmennene som ikke klarte å omstille seg til de argentinske leveforholdene.

Analysen av emigrantprotokollene viste blant annet at de registrerte nordmennene som reiste til Argentina på 1920-tallet i større grad hadde bakgrunn fra sekundær- og tertiærnæringen enn primærnæringen sett i forhold til nordmennene som reiste til Nord-Amerika i 1920 og i 1930. Det viste seg en tendens at emigrantene som var registret med Argentina eller Buenos Aires som utreisedestinasjon bekledd større grad av kulturell kapital enn de øvrige emigrantene. De største yrkesgruppene var ingeniører og forretningsmenn, noe også Zwilgmeyer og Sundts beretning vitnet om. For øvrig var majoriteten unge menn. De få som kvinnene som også reiste gjorde dette på grunn av familiære grunner, mens mennene stort sett reiste av økonomiske grunner. Emigrantprotokollen viste at omtrent en tredjedel av alle immigrantene kom fra Oslo-området. De argentinske folketellingene viste at omtrent halvparten av nordmennene bodde i urbane, og den andre halvparten i rurale strøk.

Kapittel fem omhandler den norske diaspora i Argentina, sett på bakgrunn av de norske og skandinaviske sosiale arenaene i Buenos Aires. Det var med dette påvirkningskraften den sosiale kapitalen hadde ovenfor immigrasjonsstrømmen som skulle undersøkes. I 1896 stiftet

gruppen av de første norske fastboende nordmenn i Buenos Aires Det Norske La Plata Samfund. Ut ifra blant annet foreningens møtereferater og sjømannsprestens rapportering hjem til Norge, var formålet med foreningen å få en felles norsk arena for diskutering av nasjonale fellesanliggende. Foreningen må sees på som et resultat av en tilstrømning av landsmenn, og deres ønske om fortsatt å holde kontakt med hverandre og fedrelandet, fremfor å la seg assimilere inn i det argentinske samfunnet – et samfunn som for øvrig var sterkt preget av immigrasjonen landet og spesielt hovedstaden Buenos Aires opplevde i denne perioden. I tillegg til både Generalkonsulatet og Sjømannskirken, fungerte Det Norske La Plata Samfund som et sosialt støttepunkt for nyankomne nordmenn som søkte jobb i det nye landet.

Det Norske La Plata Samfund tok for øvrig også ansvar i å gå ut offentlig og advare nordmenn som ikke blekledde den nødvendige kulturelle kapitalen for å beherske de argentinske forholdene, om ikke å immigrere til Argentina. Dette gjaldt i hovedsak kontakter og økonomiske ressurser. Det er imidlertid usikkert hvor mye disse advarslene påvirket omfanget av immigrasjonen, da det også stadig ble meldt om hvor bra nordmennene hadde det. Meldinger i blant annet *Nordmanns-Forbundet*, men også i hjemsendte brev, agiterte også for at Argentina var et godt fremtidsland for norske immigranter, spesielt for ingeniører, forretningsmenn og ressurssterke bønder. Dette førte til økende immigrasjon, spesielt blant nordmenn med den nevnte kulturelle kapitalen. Videre resulterte dette i mer kjennskap til mulighetene innad i yrkesgruppene i Norge, som også førte til økende immigrasjon.

6.3 Videre forskning

Dette forskningsprosjektet har fra start til mål hatt et preg av å være nybrottsarbeid. Mangel på tidligere systematisk forskning på området gjorde det vanskelig å gå i dybden på spesifikke temaer. Jeg tenker da på for eksempel på å følge spesifikke yrkesnæringer, som ingeniørene eller forretningsmennene. En idé kunne vært å gå i dybden på deres motivasjon bak og resultat av deres immigrasjon til Argentina. En annen idé kunne ha vært å forske mer på foreningen Det Norske La Plata Samfund, for eksempel i forhold til utviklingen av norsk nasjonalisme blant nordmennene i Sør-Amerika. Et tredje forslag innebærer en sammenligning mellom den norske, svenske og danske diaspora i Argentina.

Innen kort tid vil arkivet etter Generalkonsulatet i Buenos Aires bli ordnet og flyttet til Riksarkivet hvor det vil bli åpnet for allment innsyn. Dette vil kunne åpne for en rekke andre

vinkler til forskning på norsk tilstedeværelse i Argentina og Sør-Amerika.

6.4 Etterord

Det finnes om lag 400 fastboende nordmenn i Argentina i dag, men regner en med alle generasjonene av etterkommere blir tallet mye høyere. Av sosiale arenaer for nordmenn i Buenos Aires, er det i mai 2010 blitt stiftet en ny forening, *Federacion Noruega*, som også ble innlemmet i organisasjonen Nordmanns-Forbundet. Med jevne mellomrom møtes nordmenn og etterkommere til festlig samvær i Casa Noruega i bydelen Belgrano. For uten denne nylig konstituerte foreningen, møtes fremdeles medlemmene i Det Norske La Plata Samfund med jevne mellomrom i foreningens møtelokale i den gamle bydelen San Telmo. Foreningen går i sommer (2010) inn i sitt 114. år. Antall oppmøtte varierer fra om lag 20 og til det dobbelte, med en majoritet av medlemmer over pensjonsalder. Den skandinaviske roklubben har fortsatt virksomhet i idylliske Tigre, omtrent 45 minutters togtur fra Buenos Aires. Klubben kan skilte med nyoppusset klubbhus, med restaurant, basseng og tennis ved siden av muligheter for leie av robåter og utstyr både for medlemmer og andre gjester for øvrig.

Den kongelige norske ambassaden i Buenos Aires melder på sine internettsider at det er relativt lite næringslivs- og handelssamarbeid mellom Norge og Argentina i dag. Mens den argentinske eksporten stort sett består av råvarer, som frukt, grønnsaker, vin, lær mat og mineraloljer, eksporterer Norge først og fremst kunstgjødsel og andre kjemiske produkter, maskiner og tekniske instrumenter. Den norske ambassaden har et mål om å øke samarbeidet, noe det nylig gjenåpnede argentinsk-norske handelskammere er et bevis på.

I 2006 ble det i Argentina spist 65 kg biff per innbygger.³⁶¹ I 2009 solgte Vinmonopolet i Norge 1 237 000 liter akevitt.³⁶² Det vites ikke om nordmennene som immigrerte til Argentina i undersøkelsesperioden drakk akevitt til biffen, men jeg har selv drukket opp til flere glass akevitt ved sammenkomster med Det Norske La Plata Samfund under mitt feltarbeid høsten 2009. Dette var for øvrig til importert norsk sild og fårikål.

³⁶¹ United States of Agriculture, Foreign Agriculture Service.

³⁶² Vinmonopolets salgstall fra 2009.

Referanser

Litteratur:

- Agertoft, Per (2005): *Danskhed på Pampaen*. Spesialavhandling, Institut for Historie og Områdestudier ved Aarhus Universitet.
- Alsina, Juan A (1910): *La inmigración en el primer siglo de la independencia*. Buenos Aires: Ed. F.S. Alsina.
- Alsina, Juan A ([1898] 2010): *La Inmigración Europea en la República Argentina*, Lexington, Bibliobazaar.
- Amankwa, A. A. (1995): "The world economic system and international migration in less developed countries: An ecological approach i *International Migration*, 33(1), 95-113 i Jennissen, Roel (2007) "Causality Chains in the International Migration Systems Approach" i *Population Policy Research Review* 2007, 26: 411-436.
- Anderson, Benedict (1991): *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London, New York: Verso.
- Arctander, Fredrik: "Glimt fra sjølivet for 60-70 år siden" i *Norsk Sjøfartsmuseums tidsskrift*, 1985 s. 55-63.
- Baily, Samuel L. (1999): *Immigrants in the lands of promise, Italians in Buenos Aires and New York City, 1870 to 1914*. Ithaca og London: Cornell University Press.
- Barth, Fredrik (ed) (1964): "Introduction" i Barth, Fredrik (1964): *Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjerg, María M. (2001): *Entre Sofie y Tovelille*. Buenos Aires. Editorial Biblios.
- Bourdieu, P. og Wacquant, L. (1992): *An invitation to Reflexive Sociology* i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Brettel, C. B., Hollifield, J. F., (2000): *Migration theory, Talking Across Disciplines*. London: Routledge.
- Caircano, M. (1925): *El regimen de la tierra puvblica* i Johns, Michael (1985): "Industrial Capital and Economic Development in Turn of the Century Argentina" i *Economic Geography* ,

- volum 68, nr 2, *Industrial Geography* (april 1992) Clark University.
- Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003): *The Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Cohen, R. (1987): *The new Helots: Migrants in the International Division of Labour* i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Cortes Conde, R. (1979): *El progreso Argentino: la formation del mercado national, 1880- 1910* i Johns, Michael (1985): "Industrial Capital and Economic Development in Turn of the Century Argentina" i *Economic Geography* , volum 68, nr 2, *Industrial Geography* (april 1992) Clark University.
- Dahlstein, Anna (1998): *Azul y Oro en la Argentina, Blågult i Argentina*. Buenos Aires: Asociación Sueca.
- Devoto, Fernando (2009): *Historial de la Inmigración en la Argentina*. Buenos Aires: Editorial Sudamericana.
- Diaz Alejandro, F. (1983): *Ensayos sobre la historia económica Argentina*. Buenos Aires.
- Diaz Alejandro, C. (1985): "Argentina, Australia and Brazil before 1929" i Platt, D., C. M., og DiTella, G. (eds) (1985): *Argentina, Australia and Canada* i Johns, Michael (1985): "Industrial Capital and Economic Development in Turn of the Century Argentina" i *Economic Geography* , volum 68, nr 2, *Industrial Geography* (april 1992) Clark University.
- Diner, Hasia R. (2000): *History and the Study of Immigration* i Brettel, C. B., Hollifield, J. F., (2000) *Migration theory, Talking Across Disciplines*. London: Routledge.
- Di Tella, Guido og Zymelman, Manuel. (1967): *Las etapas del desarrollo económico argentino*. Buenos Aires: Editorial Universitaria de Buenos Aires.
- Don Rosa (1992-1994): "Skrue McDucks liv og levnet" i *Donald Duck & Co*. Oslo: Egmont Serieforlaget A/S.
- Drange, E. B. (2004): *Erfjord : Gardar og folk*, Suldal: Sand.

- Fargas, George (1996): *Human Capital or Cultural Capital? Ethnicity and poverty groups in an urban school district*. New York: Aldine de Gruyter.
- Ferns, H. S., (1960): *Britain and Argentina in the Nineteenth Century* i Teichman, Judith (1982): "Businessmen and Politics in the Process of Economic Development: Argentina and Canada" i *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 15, No. 1 (Mar., 1982), pp. 47-66.
- Fitzpatrick, J. P. (1966): "The importance of "Community" in the Process of Migrant Assimilation" i *International Migration Review*, vol 1. No 1. 1966, side 5-16. The Center for Migration Studies of New York.
- Fløgstad, Kjartan (1999): *Eld og Vatn, Nordmenn i Sør-Amerika*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gade, F. G. og Moltke Moe (1907): *Nordmanns-Forbundet*, 1.hefte, oktober 1907
- Gottenborg, G. H. (1914): "Det utflyttede Norge verden rundt" i *Nordmanns-Forbundets årsbok av 1914*. Oslo: Nordmanns-Forbundet.
- Haakenstad, Liv Marit (2008): *Slektsgransekerens guide til utvandringen 1825 – 1930*. Oslo: Orion Forlag AS.
- Hansen, Svend Einar (1999): *Hvalfangerkirken: fangst, tro og dristighet på Syd Georgia*. Oslo: Genesis.
- Harzig, Christiane og Hoerder, Dirk (2009): *What is Migration History?* Cambirdge: Polity Press.
- Hambro, Johan (red). (1957/58): *De tok et Norge med seg, Nordmanns-Forbundets saga gjennom 50 år*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Hammerborg, Morten (2003): *Skipsfartsbyen: Haugesunds skipsfartshistorie 1850 – 2000*. Bergen: Eide.
- Hodne, Fritz; Grytten, Ola Honningdal (2002): *Norsk økonomi i den tyvende århundre*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hutchinson, John og Smith, Anthony D. (ed) (1996): *Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press.

- Jennissen, Roel (2007): “Causality Chains in the International Migration Systems Approach” i *Population Policy Research Review* 2007, 26: 411-436.
- Jerome, H. (1926): *Migration and Business Cycle* i Semmingsen, Ingrid (1950): *Veien mot vest, annen del, utvandringen fra Norge 1865 – 1915*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Johns, Michael (1985): “Industrial Capital and Economic Development in Turn of the Century Argentina” i *Economic Geography*, volum 68, nr 2, *Industrial Geography* (april 1992) Clark University.
- Jorge, Eduardo S. (1970): *Industria y concentración Económica* i Teichman, Judith (1982): “Businessmen and Politics in the Process of Economic Development: Argentina and Canada” i *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 15, No. 1 (Mar., 1982), pp. 47-66
- Kjellstadli, Knut (1999): *Fortiden er ikke som den engang var, En innføring i historiefaget*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Kolltveit, Bård (1976): *Over linjen, Den Norske Syd-Amerika Linje 1913 – 1973*, Oslo: Dreyers Forlag.
- Kritz, M. M., Lim, L. L., Zlotnik, H. (1992): *International Migration Systems*. New York: Oxford University Press.
- Kuparinen, Eero (1991): *An African alternative: Nordic migration to South America, 1815 – 1914*. Helsinki: Finnish Historical Society.
- Larsen, Joar Hoel (2001): *Don Pedro, Norges mest vellykkede emigrant*. Oslo. Kagge Forlag.
- LeMay, Michael C., Barkan, Elliot R (1999): *U. S. Immigration and Naturalization Laws Issues: A Documentary History*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- Lie, Einar, Roll-Hansen, Hege (2001): *Faktisk talt, Statistikkens historie i Norge*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Lovoll, Odd S. (2007): “A Greater Norway” i *The Norseman*, januar 2007. Oslo:

- Nordmanns-Forbundet.
- Lyng, Jens (1939): *The Scandinavians in Australia, New Zealand and the Western Pacific*. Melbourne: Melbourne University Press.
- Mangan, J. A. (1985): "Athleticism in the Victorian and Edwardian Public School" i Cookson, Peter W. jr, og Persell, Caroline H. (1985): "English and American Residential Secondary Schools: A Comparative Study of the Reproduction of Social Elites", *Comparative Education Review*, Vol. 29, No. 3 (Aug 1985), s 283-298.
- Morell, G. (2008): "Globalisation, Transnationalism and Diaspora" i *Information Centre about Asylum and Refugees (ICAR)*.
- Molde, Jostein (1994): "En annotert bibliografi over litteratur om norsk oversjøisk utvandring siden 1975" i *Heimen*, nr 3, 1994, s. 196-217.
- Mörner, Magnus og Schwartz, Stuart B. (2002): "Gudmund Stang" I *The Hispanic American Historical Review*, volum 82, hefte 4. s.762-764.
- Myre, Jan Eivind (2004): "Om behovet for klasser" i Soltvedt, Kjartan.(red) (2004): *Folketellinger gjennom 200 år*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- North, Douglass C (2002): *Institutions, institutional change and economic performance*. New York: Cambridge University Press.
- Nugent, Walter (1992): *Crossings*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.
- Paulsen, P.I., Thomle, J. E., Thomle, C. S., (1905): *Almindelig norsk lovsamling, bind 2 1851-1876*. Oslo: H. Aschoug & Co.
- Pelliza, Mariano A (1890): *Handbok för Emigranter till Argentinska Republiken*, Stockholm.
- Piore, M. J., (1979): *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies* i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ravenstein, E. G. (1885): "The laws of migration" i *Journal of the Statistical Society*, i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The*

- Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Romero, José Luis (2004): *Breve historia de la Argentina*. Buenos Aires: Tierra Firme.
- Rostad, Per (1994): *Den lange veien*. Flisa: Solørforlaget.
- Saborido, Jorge, Privitellio, Luciano de (2006): *Breve historia de la Argentina*. Madrid: Alianza Editorial.
- Sanz-Villarroya, Isabel (2006): “Economic Cycles in Argentina: 1875 – 1990*” i *Latin America Studies* 38. Storbritannia: Cambirdge University Press.
- Sarramone, Alberto (1999): *Los abuelos Inmigrantes*. Buenos Aires: Editorial Biblios.
- Sarramone, Alberto (2009): *Inmigrantes y criollos en el bicentenario*. Buenos Aires: Ediciones B.
- Saxe, Ludvig (1926): “Nordmænd I Argentina” i *Nordmanns-Forbundets årsutgave av 1926*. Oslo: Nordmanns-Forbundet.
- Semmingsen, Ingrid (1941): *Veien mot vest, første del, utvandringen fra Norge til Amerika 1825 – 1865*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Semmingsen, Ingrid (1950): *Veien mot vest, annen del, utvandringen fra Norge 1865 – 1915*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Semmingsen, Ingrid (1975): *Drøm og dåd: Utvandringen til Amerika*. Oslo: Aschehoug.
- Skaug, Arne (1937): *Memorandum on fluctuations in migration from Norway since 1900, compared with other countries, and causes of these fluctuations*. Paris, League of nations 1937.
- Skaug, Arne: ”Hvor mange har utvandret” i *Nordisk Tidendes Verdensutstillingsnummer*, 1939.
- Soltvedt, Kjartan.(red) (2004): *Folketellinger gjennom 200 år*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Stang, Gudmund (1976): ”La emigración escandinava a la América Latina, 1800 – 1940” i *Jahrbuch für Geschichte von Staat, Wirtschaft und Gesellschaft Lateinamerikas*, 1976, s. 293-330.
- Stang, Gudmund: *La emigracion Noruega*, i *La emigración europea a la América Latina: Fuentes y estado de investigación*: 104.

- Stark, O. (1991): *The Migration of Labour* i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Sundt, Eilert (1952): ”Norske banebrytere i Argentina” i *Normanns-Forbundet* nr 2, 1982.
- Sundt, Hans (1968): *Innen alt går i glemmeboken, Erindringer og selvopplevelser fra Argentina, Chile og Uruguay*. Tønsberg: Tønsbergs Aktietrykkeri.
- Taylor, E. J. (1987): ”Undocumented Mexico-US migration and the returns to households in rural Mexico” i *American Journal of Agricultural Economics*, 37 (1) i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York: Palgrave Macmillan.
- Teichman, Judith (1982): “Businessmen and Politics in the Process of Economic Development: Argentina and Canada” i *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 15, No. 1 (Mar., 1982), pp. 47-66
- Vertovec, Steven (2006): “Diasporas good? Diasporas bad? “ i *Centre on Migration, Policy and Society Working Paper No. 41*, i Morell, G. (2008): “Globalisation, Transnationalism and Diaspora” i *Information Centre about Asylum and Refugees (ICAR)*.
- Vollan, Odd (1956): *Den norske klippfiskhandels historie*. Førde: Øens forlag.
- Wallerstein, I. (1983): *Historical capitalism* i Jennissen, Roel (2007) “Causality Chains in the International Migration Systems Approach” i *Population Policy Research Review* 2007, 26: 411-436.
- Wasberg, Gunnar Christie (1964): *Med norsk sjømannsmisjon i hundre år, 1864-1964*. Bergen. Den Norske Sjømannsmisjons Forlag.
- Worm-Müller, Jacob S.(red) (1935, 1950 og 1951): *Den norske sjøfartshistorie, bind 2, volum 1, 2, 3*. Oslo: Steenske Forlag.
- Zolberg, A. R., Suhrke, A. og Aguao, S. (1989): *Escape from Violence* i Castle, Stephen og Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration*. New York:

Palgrave Macmillan.

Zwilmeyer, Karl Henrik (1909): "Nordmenn i Argentina" i *Nordmanns-Forbundets årsbok av 1910*. Oslo: Nordmanns-Forbundet.

Østrem, Nils Olav (2006): *Norsk utvandringshistorie*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Tidsskrifter:

Buenos Aires Herald, 18.9.1929.

Farmand, 13.3.1915 og 21.4.1917.

Morgenbladet, 8.5.1889.

Normanns-Forbundet (1933). "*Vår nyeste minister*" Intervju med generalkonsul i Buenos Aires C. F. Sandberg.

Internettkilder:

- Becker, Gary S. "Human Capital" i *The Concise encyclopedia of economics*. Hentet 29.4.2010 fra <http://www.econlib.org/library/Enc/HumanCapital.html>
- CEMLA, Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos. Hentet 1.2.2010 fra <http://www.cemla.com/home.php>
- Corporación del Cementerio Británico de Bs. As: *El club de residents extranjeros*. Hentet 6.4.2010 fra <http://www.cementeriobritanico.org.ar/strangersclubesp.htm>
- Digitalarkivet. Emigrantprotokollene. Hentet 22.4.2010 fra <http://digitalarkivet.no/cgi-win/WebMeta.exe?slag=vismeny&fylkenr=&knr=&katnr=5&aar=&dagens=&emnenr=1>
- Digitalarkivet. Kirkeprotokollene etter Sjømannskirken i Buenos Aires. Hentet 5.4.2010 fra http://www.arkivverket.no/URN:kb_read?idx fylke=0&idx kilde=Alle&idx periode=&idx_textsearch=buenos&js=j
- Dollartimes. *Inflation calculator, the changing value of a Dolla*. Hentet 14.5.2010 fra <http://www.dollartimes.com/calculators/inflation.htm>
- Kunnskapsforlagets blå ordbøker på internett. <http://ordnett.no/ordbok.html>
- Nedrebø, Yngve: *Et overblikk over norsk utvandringshistorie*. Hentet 13.4.2010 fra <http://digitalarkivet.uib.no/sab/Norskutvandringshistorie.htm>
- Norwegian-Heritage.com, *The Norddeutscher Lloyd*. Hentet 15.4.2010 fra http://www.norwayheritage.com/p_shiplist.asp?co=ndlaa.

- Søybye, Espen (2000): *Matrosene Rømmer*. Hentet 15.1.2010 fra http://www.ssb.no/emner/historisk_statistikk/artikler/art-2000-08-30-01.html
- Theshipslist.com, *Hamburg South America Line*. Hentet 15.4.2010 fra <http://www.theshipslist.com/ships/lines/hamburgsouth.html>
- The Ships List, *The Royal Mail Steam Packet Line*. Hentet 15.4.2010 fra <http://www.theshipslist.com/ships/lines/royalmail.html>
- Vinmonopolet (2010): *Brennevin 2009*. Hentet 15.5.2010 fra http://www.vinmonopolet.no/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/store-vmp-Site/no_NO/-/NOK/viewCMS-Start?id=472
- United States of Agriculture, Foreign Agriculture Service (2006): *Beef: Per Capita Consumption Summary Selected Countries*. Hentet 15.5.2010 fra <http://www.fas.usda.gov/dlp/circular/2006/06-03LP/bpppcc.pdf>

Offentlige publikasjoner:

- Backer, Julie (1965): *Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856 – 1960*. Statistisk Sentralbyrå.
- Forskningsetiske komiteer (2008): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*.
- *Lov angående Udvandrer Skibe* av 23.mai 1863.
- *Lov om Kontrol med Befordring af udvandrere* av 22. mai 1869.
- Myrstad, Ingrid (2009): *Generalkonsulatet i Kina, En studie av en svensk-norsk utenriksstasjon, 1842 – 1905*, Mastergradsoppgave ved Universitetet i Bergen.
- N.O.S. VII nr 25 (1921): *Norsk Utvandringsstatistikk*. Statistisk Sentralbyrå. Departementet for sociale saker.
- Statistisk årbok av 1880, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905, 1910, 1915, 1920, 1925, 1930, 1935. Statistisk Sentralbyrå.
- Stortingsforhandling. St. prp. Nr 27. 1868.
- Stortingsforhandling. St. inst. Besl. O. nr 80. 1869: 219

Arkivkilder:

Riksarkivet i Oslo:

- Emigrantprotokollene for Bergen og Kristiania.
- Konsulatberetning fra Buenos Aires 1896. S-2981 Indredepartementet, Handels og

- konsulatkontoret C, Nummer L0045 Konsulrapporter 1896, Plassering 3a/137/4/1.
- Konsulatberetning fra Buenos Aires 1898. S-2981 Indredepartementet, Handels, og konsulatkontoret C, Nummer L0050 Konsulrapporter 1898, Plassering 3a/137/4/2.
 - Konsulatberetning fra Buenos Aires 1899. S-2981 Indredepartementet, Handels, og konsulatkontoret C, Nummer L0054 Konsulrapporter 1899, Plassering 3a/137/4/2.
 - Konsulatberetning fra Buenos Aires 1900. S-2981 Indredepartementet, Handels, og konsulatkontoret C, Nummer L0057 Konsulrapporter 1900, Plassering 3a/137/4/2.
 - Konsulatberetning fra Buenos Aires 1901. S-2981 Indredepartementet, Handels, og konsulatkontoret C, Nummer L0064 Konsulrapporter 1901, Plassering 3a/137/4/3.
 - Konsulatberetning fra Buenos Aires 1902. Handel og industridepartementet. Nummer 004 Konsulrapporter 1902, Plassering 3a/158/2/3.
 - Konsulatberetning fra Buenos Aires 1903. Handel og industridepartementet. Nummer 008 Konsulrapporter 1903, Plassering 3a/158/2/3.
 - Konsulatberetning fra Buenos Aires 1904. Handel og industridepartementet. Nummer 010 Konsulrapporter 1904, Plassering 3a/158/2/3.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1907. Utenriksdepartementet. Dd 1004, H1-F-59/07 Årsberetning for 1907. Argentina Plassering 3g/107/3/6.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1908. Utenriksdepartementet. De 1164, H1-F-59/08 Argentina. Paraguay. Årsberetning 1909 (1908) Plassering 3g/107/6/2.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1910. Utenriksdepartementet. De 1360, H1-F-59/10 Argentina (Buenos Aires). Årsberetning 1911 (1910) Plassering 3g/108/3/1.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1911. Utenriksdepartementet. De 1425, H1-F-59/11 Argentina. Årsberetning 1911 Plassering 3g/108/4/1.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1912. Utenriksdepartementet. Df 1525, H1-F-59/12 Argentina (Buenos Aires). Plassering 3g/108/5/4.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1913. Utenriksdepartementet. Df 1624, H1-F-59/13 Argentina, Paraguay. Årsberetning Plassering 3g/108/6/6.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1914. Utenriksdepartementet. Df 1680, H1-F-59/14 Argentina (Paraguay) (Buenos Aires). Årsberetning Plassering 3g/109/1/5.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1915. Utenriksdepartementet. Df 1782, H1-F-59/15 Argentina, Paraguay (Buenos Aires). Årsberetning Plassering 3g/109/3/1.
 - Konsulatrapport fra Buenos Aires 1916. Utenriksdepartementet. Dg 2054, H1-F-59/16 Argentina (Buenos Aires). Årsberetning Plassering 3g/109/6/7.

- Konsulatrapport fra Buenos Aires 1917. Utenriksdepartementet. Dh 2209, H1-F-59/16 Argentina. (Buenos Aires) (Paraguay) Årsberetning Plassering 3g/110/3/2.
- Konsulatrapport fra Buenos Aires 1919. Utenriksdepartementet. Dh 2504, H1-F-59/19 Argentina/Paraguay. Årsrapport Plassering 3g/111/1/4.
- Konsulatrapport fra Buenos Aires 1920. Utenriksdepartementet. Di 2625, H1-F-59/20 Argentina. Årsberetning Plassering 3g/111/3/2.
- Konsulatrapport fra Buenos Aires 1923. Utenriksdepartementet. Di 2835, H1-F-59/20 Argentina.Paraguay Årsberetninger Plassering 3g/111/6/3

Ann Cathrine Almaas`private arkiv, Buenos Aires:

- 25-års jubileumsbladet til Club Remeros Escandinavos.
- 50-års jubileumsblad for Det Norske La Plata Samfund.

Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos, Buenos Aires:

- Censo Nacional de la Republica Argentina, 1914.
- Entrada, salida y saldos de extranjeros 1875 – 1973. Ministrerio del interior, cuadros por naciones.
- Memoria del Departamento General de Inmigración, 1895.
- Memoria del Departamento General de Inmigración, 1927.

Det Norske La Plata Samfunds arkiv, Buenos Aires:

- 40-års jubileumsblad for Det Norske La Plata Samfund.
- Forhandlingsprotokollene til Det Norska La Plata Samfund.
- Love for Det Norske La Plata Samfund, 1923. Buenos Aires: Rieger.

Kilder fra øvrige arkiver:

- 60-års jubileumsbok til Den norske Sjømannskirke i Buenos Aires. Universitetsbiblioteket i Bergen.
- Argentinske folketellinger fra 1914, CEMLAs arkiv. Buenos Aires, Argentina.
- Boero, P. E (1921): *Noruega en la Argentina*. Buenos Aires. Universitetsbiblioteket i Bergen.
- Brev fra Sjømannsprest Vasstrand. Privatarkiv 118 – Den norske sjømannsmisjon i utlandet/Syd-Amerika (Buenos Aires m.fl.), Statsarkivet i Bergen

- Brev fra Hans Wold til Eilert Sundt, 4. desember 1943. Utvandrersenteret i Stavangers arkiv.
- Brevkorrespondanse mellom Einar Hjort Johansen og Sverre Hjorth Johansen. Emigrantmuseet på Hamar.
- Brevkorrespondanse mellom Mauritz Sundt og Eilert Sundt. Håndskriftsamlingen ved Nasjonalbiblioteket i Oslo.
- Per-Kristian Sebaks private arkiv. Bergen.
- Per-Olof Grönbergs database over emigrerte norske ingeniører i perioden 1880-1919. Per-Olof Grönbergs private arkiv.
- Sundt, Eilert (1948): *Nordmenn i Argentina – Litt historikk*. Arkivet etter generalkonsulatet i Buenos Aires, Utenriksdepartementet, Oslo.

Intervjuer:

Intervju med Anne Cathrine Tandberg Almaas, Buenos Aires 28.10.2009.

Intervju med Bård Kolltveit, per telefon 15.1.2010.

Intervju med Harry Cleven, Oslo 18.2.2010.

Intervju med Lars Nygård, Oslo 18.2.2010.

Intervju med Per Kristian Sebak, Bergen 7.1.2010.

Intervju med Reinert Sagedahl, Buenos Aires 14.10.2009.

Vedlegg

Utvalgt informasjon om emigranter fra Digitalarkivets digitaliserte versjon av emigrantprotokollene.

Registrerte i emigrantprotokollene med Argentina eller Buenos Aires (Ayres) som destinasjon							
Navn	Reisedato	Siv.st.	Yrke før avreise	Alder	Hvor fra	Årsak	Em.prot kilde
Petersen, Johan	10.10.1885	ug	Forhv.sadelm	21	Oslo		Oslo
Wedel-Jarlsberg, Georg	26.05.1888	ug	Arb.	23	Oslo		Oslo
Berge, Harvard G.	31.08.1888	ug	Civilingeniør	25	Gausdal		Oslo
Tiller, Johan	31.08.1888	ug	Civilingeniør	20	Gausdal		Oslo
Jarlsberg, W. F.	15.01.1889	ug	Løytnant	29	Kra. (ikke St.)		Oslo
Solberg, Peder	10.03.1889	ug	Cand. Jur	31	Molde		Oslo
Diseth, Engebret	19.04.1889	ug	Gaardbruker	39	Storelvdal		Oslo
Øvergaard, Thoralf	19.04.1889	ug	Gaardbruker	18	Storelvdal		Oslo
Augla, Gustav	04.05.1889	ug	Agronom	18	Kr.a		Oslo
Zwilmeyer, Karl H.	04.05.1889	ug	Ingeniør	23	Fr. hall		Oslo
Øgle, Thorvald	04.05.1889	ug	Handelsfulm.	27	Bohuslen		Oslo
Gjertsen, Gjert S.	15.05.1889	ug	Skipper	46	Kr. A Ikke St.		Oslo
Andreassen, Gustav	15.03.1890	ug	Skipskaptein	46	Lillesand		Kr.sand
Kristensen, Aslag	29.05.1891	ug	matros	46	Farsund		Kr.sand
Winge, Rina H.	01.07.1892		Frøken	31	Norland		Oslo
Eriksen, Fillip Josef	08.10.1892	ug	Typograf	23	Kr. A.		Oslo
Jørgensen, Edvard	02.11.1892	ug	Handelsbetj	26	Kr. Sund N		Oslo
Torkildsen, Ole	02.11.1892		Handelsbetj.	26	Kr. Sund N.		Kristiania
Lund, Kristoffer	01.03.1898		ingeniør	27	Nordfjord		Kristiania
Frank, Peder Nikolai	16.04.1904	ug	Handelsbetjent	20	Kristiania		Oslo
Bjerregaard, Thoralf	26.01.1906	ug	Ingeniør	31	skjærstad		Oslo
Watson, Henry	13.07.1906	ug	Forretningsm	46	Argentina		Kr.sand
Dahm, Kristian	09.03.1907	ug	cand. Philos.	23	Oslo	Søke arbeid	Kristiania
Olsen Eig, Tørris	09.03.1907	ug	Ingeniør	30	Solør		Oslo
Elieson, John	23.03.1907	ug	cand. Philos.	24	Bæreum		Oslo
Bjerke, Lars Torstein	28.12.1907	ug	agronom	23	Hurdalen	Bedre forjeneste	Kristiania
Larsen, Andrine	21.02.1908	g	(hvalfangstbest skib)	45	V. Aker		Oslo

Larsen, Thorbjørn	21.02.1908	b		4	V. Aker		Oslo
Theisen, Inge	28.02.1908	ug	agronom	23	bodø		Oslo
Olsen Reisop, Henry Marius	19.09.1908	g	arb. Fhv. konduktør	33	Ullensaker		Oslo
Reisop, Anna Regine Louise	19.09.1908	g		34	Ullensaker		Oslo
Reisop, Finn	19.09.1908	b		4	Ullensaker		Oslo
Waag, Agnes Marie	19.09.1908	g		25	Oslo		Oslo
Waag, Josef Andreas	19.09.1908	g	farmer	43	Amerika		Oslo
Arnesen, Haakon Adolf	01.10.1908	g	kontorist	46	Oslo		Oslo
Holte, Peter Berger	01.10.1908	ug	Ingeniør	34	Afrika		Oslo
Johansen Rud, Thorvald Martin	01.10.1908	ug	stuert (arb)	32	Oslo		Oslo
Michlet, Johan Fredrik	03.10.1908	ug	Ingeniør	25	oslo		Oslo
Greve Krog, Henrik	29.11.1908	ug	bestyrer	27	oslo	Reise til sin forretning	Oslo
Lund, Thorvald Johan	26.01.1909	g	gasverksarb	29	oslo		Oslo
Espensen, Anna Elvina	20.02.1909	b		1	V. Aker		Oslo
Espensen, Elvina Adeline Bergethe	20.02.1909	g	(skibsfører)	25	V. Aker	Reise til sin mann	Oslo
Johansen, Martha Kathrine	20.02.1909	ug	sygepl	26	Oslo	Tjene penger	Oslo
Hemsen, Ellen Dorthea	10.04.1909	ug	lærerinne	23	oslo	For å gifte seg	Oslo
Sørli Østberg, Kristian August	17.04.1909	ug	handelsfordm	21	fredriksstad	Tjene penger	Oslo
Wilberg, Toralf August	17.04.1909	ug	student	20	fredriksstad	Tjene penger	Oslo
Odd, Trygve	14.09.1909	ug	handelsmann	26	Sandefjord		Sandefjord
Aubert, Ludvig	05.11.1909	ug	vpl. Promløitn	24	Bodø	Bedre forjeneste	Kristiania
Andersen, Johan Frithjof Marius	14.01.1910	ug	student	20	oslo	Bedre fremtid	Oslo
Kildal, Toralf	11.02.1910	ug	fabr. Bankassistent	20	oslo	Studiereise	Oslo
Kristoffersen, Agnes	11.02.1910	ug	hjemmевærende	33		For å gifte seg	Oslo
Veum Volkmar, Alfred	05.03.1910	ug	hjemmевærende	19	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Paulsen, Karl Johan	07.05.1910	f	kontorm.	45	Oslo	Tiltredende plass	Kristiania
Fleischer, Otto Johannes	09.07.1910	ug	brygger	28	oslo	Tjene penger	Oslo
Grimstad, George	15.07.1910	ug	kontorist	19	S. Amerika		Kristiania
Lie, Ole	30.07.1910	ug	expeditør	25	oslo	Tjene penger	Oslo
Olsen, Otto	09.08.1910	ug	elektriker	28	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Jakobsen, Jakob	26.08.1910	ug	konduktør sporv.	20	Oslo	Tjene penger	Kristiania
Halvorsen, Peter Emil	15.10.1910	ug	snekker	28	botsfengslet		Oslo
Johnsen Gårdsø, Kristofer	29.10.1910	g	til sikkerhetsgarde i arg	31	Argentina		Kristiania
Nordan, Sigurd	14.11.1910	ug	skole elev	18	Thjem		Trondheim
Storm, Halfdan	14.11.1910	ug	Styrmann	25	Tromsø	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim

Eger Vik, Koldevin Jentoft	17.12.1910	g	ingeniør	31	Sydvaranger	Søke arbeid	Kristiania
Uramark, Helene Indianna Lund Karlsen	09.01.1911	ug	husarbeide	23	Ofoten	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Haug, Karl Ove	17.02.1911	ug	handelsbetj	25	Levanger	Bedre forjeneste	Kristiania
Silchenstedt, Christian Lassen	23.02.1911	ug	murmester	30	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Aune, Harald	11.03.1911	ug	gårsarb	20	Skogn	Tjene penger	Kristiania
Iversen Sjaastad, Ingvald	11.03.1911	ug	gårdbr.søn.	21	Skogn	Tjene penger	Kristiania
Johannesen, Karl Johan	11.03.1911	ug	Handelsbetj.	44	Ålesund	Tjene penger	Kristiania
Skjerve, John	11.03.1911	ug	farmer	32	amerika		Kristiania
Osvold, Rando	31.03.1911	ug	ingeniør	22	Oslo	Søke arbeid	Kristiania
Knoff, Ingeborg Pleyrn	14.07.1911	g	hustru	20	Bergen	Følger mannen	Bergen
Knoff, Richard Christofer Schielderup	14.07.1911	g	ingeniør	22	Trondheim	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Knoff, Richard Rønert	14.07.1911	b		0	Bergen	Følger mannen	Bergen
Rasmusen, Eivind	03.08.1911	ug	disponent	23	oslo	Tiltredende plass	Oslo
Olsen, Otto	09.08.1911	ug	elektr.	29	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Gran, Asbjørn Olaf	02.09.1911	ug	Ingeniør	24	oslo	Tiltredende plass	Oslo
Kildal, Helge	26.09.1911	ug	kontorist student	20	oslo	Tjene penger	Oslo
Duck, Harald Jens	14.10.1911	ug	reisende	26	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Sigholt, Adolf	19.03.1912	ug	ingeniør	33	Ø. Aker	Tiltredende plass	Kristiania
Johannessen, Johan Martin	28.03.1912	ug	Bryggearb	20	Kristiansund	Bedre forjeneste	Bergen
Hoxmark, Thorleif Edgar	08.10.1912	ug	kontorist	27	V. Aker	Bedre forjeneste	Kristiania
Grannes, Erling	11.10.1912	ug	agronom	22	Vefsen	Bedre forjeneste	Kristiania
Lund Aas, Leif Mathias	11.10.1912	ug	gårdsbestyrer	21	Vefsen	Bedre forjeneste	Kristiania
Molstad, Iver	01.11.1912	ug	kontorist	22	Ø. Aker	Tjene penger	Kristiania
Rasmussen Odden, Petter Olaus	01.11.1912	ug	jordarb.	20	Tolgen	Tjene penger	Kristiania
Storm Stig, Alf	01.11.1912	ug	ingeniør	22	Oslo	Tiltredende plass	Kristiania
Larsen, Rolf Ferdinand	04.01.1913	ug	handelsbetj.	24	V. Aker	Bedre forjeneste	Kristiania
Halvorsen Trønnes, Ole	17.02.1913	ug	gårdbruker	21	Storelvdal	Bedre forjeneste	Kristiania
Bay, Hallfred	10.05.1913	ug	maler	30	V. Aker	Tjene penger	Kristiania
Hansen, Johannes Bernhard	03.06.1913	ug	handelsbetj	23	Oslo	Tjene penger	Kristiania
Julien, Karl Julius	03.06.1913	ug	typograf	32	Oslo	Tjene penger	Kristiania
Hansen, Johan Anton	03.10.1913	e	skipsfører	65	Sandefjord	Bedre forjeneste	Kristiania
Johannesen, Johan	03.10.1913	g	murerarb.	21	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Johansen, Nils Alfred	03.10.1913	g	jerndreier	46	Oslo	Hvalfangst	Kristiania
Rasmussen, Einar Emanuel	03.10.1913	ug	mek. Arb.	21	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Nilsen, Karl Herman	21.04.1914	ug	snekker	23	Danmark		Kristiania

Dahlberg, Axel Fritiof	31.12.1914	ug	fyrbøter	19	Sverige		Trondheim
Larsson, Erik Wilhelm	31.12.1914	ug	elektriker	19	Sverige		Trondheim
Gjermundsen Talaasen, Per	16.10.1916	ug	Gårdbruker	28	Trysil	Misjonær	Kristiania
Steffensen, Eivind Blom	06.11.1916	ug	oppsynsman	15	Flesberg	Bedre fortjeneste	Oslo
Frøland, Odd	14.03.1917	ug	kontormann	23	Bergen	Statsstipend	Bergen
Slettemark, Karl	14.03.1917	ug	kontormann	23	Bergen	Statsstipend	Bergen
Krøtøe, Olaf	13.06.1919	g	disponent	26	Trondheim	Forretningsreise	Trondheim
Fosse, Dortheus Johannessen	02.07.1919	ug	Bødker	32	Alvørsund	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Faye, August Fiele	10.10.1919	ug	kontormann	22	USA	Videre utdanning	Bergen
Anker, Peter Botvid	19.10.1919	g	bankier	43	Oslo	Forretningsreise	Kristiania
Berntson Peterson, Signe	19.10.1919	ug	(bibliotk)	22	Oslo	For å gifte seg	Kristiania
Bruun, Anna Mathea	19.10.1919	ug	lærerinne	32	Danmark		Kristiania
Haga, Ingrid	19.10.1919	g	hjemmeværende	23	Bergen		Kristiania
Haga, Sverre	19.10.1919	g	Meierist	27	Bergen	Bedre forjeneste	Kristiania
Jensen, Laurits Andresen	19.10.1919	e	agent	56	Oslo	Forretningsreise	Kristiania
Knudsen, Konstanse Kornelie	19.10.1919	ug	massøse	35	Nøtterø	Bedre forjeneste	Kristiania
Lund, Hilda	19.10.1919	e	formue	62	Moss	Reise til slektninger	Kristiania
Svendahl, Henrik	19.10.1919	ug	disp. skibsmægl.	35	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Utne, Finn	19.10.1919	g	sekretær elektr.firm	29	Oslo	Forretningsreise	Kristiania
Utne, Magda	19.10.1919	g	hjemmeværende	26	Oslo		Kristiania
Thompson, Hans Tobias	20.03.1920	ug	Tømmermann	50	Høivaag		Kr.sand
Bugge, Trygg	24.03.1920	ug	kontorfuld	24	Nordstrand	Forretningsreise	Kristiania
Sørensen, Arthur S	24.03.1920	ug	kontormann	29	Kristiania	Forretningsreise	Bergen
Ørbeck Bugge, Jørgen	24.03.1920	ug	dep.sekretær	39	Nordstrand	Forretningsreise	Kristiania
Eie, Daniel	27.03.1920	g	maksin. Ing.	31	Oslo	Forretningsreise	Kristiania
Eie, Gudrun	27.03.1920	g	hjemmeværende	25	Oslo		Kristiania
Olsen, Harald Leonard	27.03.1920	ug	kontorchef	35	Amerika		Kristiania
Kristensen, Jens Thoralf	03.04.1920	ug	maksin. Ing.	30	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Pedersen Foslie, Halvor	03.04.1920	ug	elektr.ing.	26	Treungen	Bedre forjeneste	Kristiania
Holter, Iver	07.05.1920	g	disp. exp & imp.	33	V. Aker	Forretningsreise	Kristiania
de Linde, Evald	12.05.1920	ug	kontorist	18	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Gjersøe Grønseth, Signe	29.05.1920	g	hjemmeværende	17	Oslo		Kristiania
Bøgh, Thorleif	02.06.1920	ug	handelsr.	31	Oslo	Forretningsreise	Kristiania
Nilsen, Frida	09.06.1920	g	hjemmeværende	42	Kr.sand		Kristiania
Nilsen, Thorvald	09.06.1920	g	marinekap	49	Kr.sand		Kristiania

Berntsen, Albert	21.06.1920	g	skibsf.	49	Høivaag	For å overta skib	Kristiania
Berntsen, Karen	21.06.1920	g		35	Høivaag		Kristiania
Norseth, Odd	17.07.1920	g	bankbokh.	30	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Andersen, Johan Frithjof Marius	06.08.1920	ug	farmer	30	Oslo	Forretningsreise	Kristiania
Pettersen, Karen	16.08.1920	b		12	Kr. Sund		Kristiania
Pettersen, Kita	16.08.1920	b		6	Kr. Sund		Kristiania
Pettersen, Kristian	16.08.1920	b		8	Kr. Sund		Kristiania
Pettersen, Laura	16.08.1920	g	(skibsf)	38	Kr. Sund	Reise til sin mann	Kristiania
Schouw, Casper	24.09.1920	g	stym.	39	Fet	Bedre forjeneste	Kristiania
Schouw, Gunvor	24.09.1920	g		54	Fet		Kristiania
Havnes, Antonie	08.10.1920	ug	telegrafinde	27	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Olsen, Sigrid Marie	08.10.1920	ug	telegrafinde	29	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Fjeld, Olav	09.10.1920	g	fåreavl	49	Argentina		Kristiania
Fjeld, Therese	09.10.1920	g		34	Argentina		Kristiania
Svendsen, Lars Usterud	11.10.1920	ug	kontorist	19	USA		Kr.sand
Brodtkorb, Erling	12.10.1920	ug	kontorist. Handelsfirm	19	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Fernstrøm, Oskar Wilhelm	12.10.1920	ug	skipsmevl.	24	Argentina		Kristiania
Borch, Hersleb Peter	16.12.1920	ug	sekretær.	23	Notodden	Forretningsreise	Kristiania
Ring, Thorleif	16.12.1920	ug	kosp.eletr.	34	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Uglen, Birger Johan	26.12.1920	ug	kem ing	32	Trondheim	Bedre forjeneste	Kristiania
Doxrud, Einar	1921	g	Disp exp & imp	35	Chile	chilensk	Oslo
Waage, Gerhard	08.01.1921	g	maskinist	39	Argentina	Vært på besøk	Bergen
Svendsen Hoff, Paul	15.01.1921	ug	agronom	22	S. Land	Videre utdanning	Kristiania
Winsnes, Gabriel	18.02.1921	b		3	Gran Hadel.		Kristiania
Winsnes, Hedvig	18.02.1921	g	(prest)	38	Gran Hadel.		Kristiania
Winsnes, Per Valentin	18.02.1921	g	prest	39	Gran Hadel.	Misjonær	Kristiania
Mildal, Gunhild	19.02.1921	g		28	Oslo		Kristiania
Mildal, Ludvig Arthur	19.02.1921	g	kontorsjef	27	Oslo		Kristiania
Gornitzka, Albert	26.02.1921	g	disp.oversea.co.	38	Nordstrand	Forretningsreise	Kristiania
Helvard, Viggo	11.03.1921	g	formann kullfirm	32	Bærum	Bedre forjeneste	Kristiania
Norberg, Alf	11.03.1921	ug	handelsr.	31	V. Aker	Forretningsreise	Kristiania
Johnsson, Johan Gotfried	09.04.1921	ug	anleggsarb	17	Ullern	Bedre forjeneste	Kristiania
Fuglseth, Axel	23.04.1921	ug	gådrbr.søn.	39	Argentina		Kristiania
Nilsen, Axel Lindhard	23.04.1921	ug	hustømrer	29	Danmark		Kristiania
Sørensen, Henry Emanuel	23.04.1921	ug	hustømrer	36	Oslo		Kristiania

Sellæg, Bjarne	08.05.1921	g	kontorchef handelsk	29	Bærum	Forretningsreise	Kristiania
Sellæg, Karl	08.05.1921	g		28	Bærum		Kristiania
Wangård Henriksen, Anton Hilmar	01.07.1921	ug	avd sjef ing firm	28	Oslo	Bedre forjeneste	Kristiania
Wangård Henriksen, Henrik Johannes	01.07.1921	g	konditor	30	Ski	Bedre forjeneste	Kristiania
Myhre Reiersen, Karl Bjarne	02.07.1921	ug	disp.imp & exp	28	Drammen	Bedre forjeneste	Kristiania
Hansen, Axel	13.07.1921	g	bokholder	24	Danmark		Kristiania
Hansen, Elna Alfchild	13.07.1921	g	hjemmeværende	40	Drammen		Kristiania
Erichsen, Marie Magdalene	30.07.1921	ug	folkeskolærerinne	40	Oslo		Kristiania
Mikkelsen, Olga Julie	01.08.1921	g	(gårdbr)	34	Argentina		Kristiania
Mathisen, Axel Vilhelm	23.09.1921	ug	elektr	29	Tyskland		Kristiania
Falck, Nenny Margrethe	08.10.1921	ug	(urmaker)	18	Lille Tøien	Bedre fremtid	Kristiania
Fossen, Einar	21.10.1921	ug	lettmatros	19	skoger	Bedre fremtid	Oslo
Fossen, Solveig	21.10.1921	ug	(murer)	15	Skoger	Bedre fremtid	Oslo
Johansen From, Hans Jørgen	21.10.1921	g	skibstømrer	34	Sandefjord	Bedre forjeneste	Oslo
Mathiesen, Bernhard Einar	21.10.1921	ug	Gårdbruker	24	Argentina	Argentinsk borger	Oslo
Larsen, Mary	05.11.1921	ug	(baker)	20	Sandefjord	For å gifte seg	Oslo
Belsvik, Olaf	10.02.1922	ug	skredder	27	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Blichfeldt, Olaus	17.02.1922	ug	Typograf	27	Drammen	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Nilsen, Knut Nikolai	18.02.1922	ug	Dp mask	52	Amerika	Certif Bedre fortj	Oslo
Brynhildsen, Hans Kristian	20.03.1922	ug	Dekkgutt	21	fredriksstad	Bedre fortjeneste	Oslo
Nystad, Haakon	20.03.1922	ug	Agronom	31	Elverum	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Aanensen, Peter	30.03.1922	g	Direktør Handelsm	54	Oslo	Forretningsreise	Oslo
Pedersen, Petra	03.04.1922	ug	Expedtrise kjøtforr	25	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Backe, Esther	29.04.1922	g	disponent cellulose	36	Drammen	Besøk	Oslo
Lindstrøm, Erling Martinius	19.08.1922	ug	Meierist	28	Argentina	Skr fra Kr.a. Indrul	Oslo
Hemsen, Ellen Dorthea	25.08.1922	g		24	Argentina		Oslo
Hemsen, Ellen Møystad	25.08.1922	b		2	Argentina		Oslo
Hemsen, Jens Laurits	25.08.1922	g	Exp&imp	31	Argentina	Pass fra Buenos Aires	Oslo
Norman, Halfdan	22.09.1922	ug	Kasserer ved sukkerpl.	48	USA		Kr.sand
Friis, Ingerta Arenfeldt	1923	ug	sykepl	34	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Hansen, Asta Borge	1923	ug	språk lærerinne	53	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Øihusom, Mari	1923	ug	tjenestepike	30	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Gustavsen Heed, Karl	04.08.1923	ug	Jordbr.arb	21	Lørenskog	Bedre forjeneste	Oslo
Martin, Fredrik Otto	03.09.1923	ug	Mask.ing	27	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Waage, Ragnar Andreas	13.09.1923	ug	kontormann	22	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen

Rencke, Adolf	03.10.1923	ug	kunstmaler	26	Sverige		Kristiania
Bodin, Kristian	06.10.1923	ug	mek arb.	24	skedsmo	Bedre forjeneste	Oslo
Strømme, Reidar Martinus	06.10.1923	ug	expeditør papirf.	25	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Arntsen, Frithjof	15.10.1923	ug	bygn. Ing	24	Trondheim	Bedre forjeneste	Oslo
Næss, Harald	15.10.1923	ug	Mask.ing	33	Trondheim	Bedre forjeneste	Oslo
Johannessen Dvergsnes, Sigurd Martin	27.10.1923	ug	Jordbr.arb	27	asker	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Zimmerlund, Einar	05.03.1924	g	avd. chef. Exp. Firm	31	oslo	Forretningsreise	Oslo
Blich, Odd Nergaard	29.03.1924	ug	matros	25	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Gubransen, Kaare Roltdorph	07.06.1924	ug	Agronom	25	Hole	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Larsen, Elna Margrethe	01.07.1924	ug	(gross)	23	Oslo	Besøk	Oslo
Ødegaard, Eling Magnus	01.07.1924	ug	kontorist maskf.	21	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Liholt, Hugo Torleif	11.07.1924	ug	disp. ing	24	idd	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Linnert, Ove Edgar	11.07.1924	ug	bygn. Ing	23	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Riedel, Kristian Johan	31.08.1924	ug	Matros	20	Oslo	Perm	Oslo
Sørensen, Hans Jertil Konrad	17.09.1924	ug	sturm.	33	Argentina		Oslo
Pedersen Nyland, Paul	29.09.1924	ug	murer	42	Amerika		Oslo
Bjørnstad, Øivind	14.11.1924	ug	kemner	25	Horten	Bedre forjeneste	Oslo
Thoresen, Marius	14.11.1924	ug	Mask.ing	31	Drammen	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Munch, Erich	24.01.1925	ug	Agronom	26	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Johansen, Reidar Stenberg	28.01.1925	ug	bank koresp	25	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Tønsberg, Knut	28.01.1925	ug	bank koresp	21	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Jakobsen, Johannes Annanæus	04.02.1925	ug	agronom	28	Borge østf	Bedre forjeneste	Oslo
Jakobsen, Olaf Bertrand	04.02.1925	ug	Agronom	22	Borge østf	Bedre forjeneste	Oslo
Rosendahl, Kirsti	21.02.1925	ug	tjenestepike	26	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Falster, Erling Kristoffer	27.02.1925	ug	assurandør	27	oslo		Oslo
Nybø, Reidar Sverre	27.02.1925	ug	kontorist exp & ...?	23	Selje	Bedre forjeneste	Oslo
Green, Reidar Selmer	04.03.1925	ug	(stud distr lege)	22	Sigdal	Perm	Oslo
Flaat, Andreas Bernhof	28.03.1925	ug	bygn. Ing	38	Høilandet	Bedre forjeneste	Oslo
Pedersen Stormo, Ivar Martin	28.03.1925	ug	Jernarbeider	27	Mo i Rana	Bedre forjeneste	Oslo
Johansen, Astor Gottlieb	03.09.1925	ug	mek lærl	19	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Andreassen Øverby, Asbjørn	28.09.1925	ug	agronom	28	ringeby	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Evensen, Karl Rudolf	03.10.1925	ug	kjøbm.	21	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Olavsen Lillehammer, Lars	10.10.1925	ug	Elektr.tekn	24	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Hall, Waldemar Leonard	14.10.1925	ug	sjåfør	23	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Heyerdahl, Halvor	26.10.1925	ug	urmaker	21	oslo	Bedre forjeneste	Oslo

Karus, Karl	29.10.1925	ug	Kontorist Agenturfirm.	30	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Aas, Arne Minden	31.10.1925	ug	stud (speditør)	18	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Gurvin, Finn Movinkel	31.10.1925	ug	bygn. Ing	25	Hamar	Bedre forjeneste	Oslo
Wang, Andreas Markus	31.10.1925	ug	stud (bokhandl.)	17	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Johnsen, Birger Nicolai	21.11.1925	g	misjonær	36	argentina		Oslo
Johnsen, Debora	21.11.1925	b		2	Argentina		Oslo
Johnsen, Hedvig Ingeborg	21.11.1925	g		34	Argentina		Oslo
Johnsen, Miriam	21.11.1925	b		3	Argentina		Oslo
Knutson Svidal Huseby, Gottfred Henne	23.11.1925	ug	bankassistent	23	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Andesen, Asbjørn	25.11.1925	f	Mask.ing	32	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Erdmann, Egill Rønneberg	28.11.1925	ug	lensm. Betjent	28	vinger	Bedre forjeneste	Oslo
Lund, Tore	28.11.1925	ug	Gartnerarb.	20	Asker	Bedre forjeneste	Oslo
Røder, Trygve	04.12.1925	g	kontorsjef agentsjef	35	oslo	Perm	Oslo
Kierluf, Fredrik Adolf	14.12.1925	ug	kontorsjef papirfabr	28	drammen	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Kleve, Torgeir Martinus	21.12.1925	g	disp . Exp.firm	35	Oslo	Besøk	Oslo
Erikson, Georg	07.01.1926	ug	Skogsarbeider	29	Engerdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Stephensen, Kaare	08.01.1926	ug	expeditør isenkram	26	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Kohn, Maurits	20.01.1926	ug	Garver	49	Murmansk	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Halvorsen, Eivind Ferd. Falk	27.01.1926	ug	elektr	29	Drammen	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Lund, Finn	27.01.1926	ug	befragter	26	Drammen	Bedre forjeneste	Oslo
Eidem, Sigvart	29.01.1926	ug	håndverksmaler	31	Trondheim	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Karlsen Reinert, Thomas	03.02.1926	ug	matros	34	amerika	Bedre fortjeneste	Oslo
Lahn, Frithjof Øgulf	14.02.1926	ug	kontorist patentkont	26	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Prahl, Carl Georg Eyvind	14.02.1926	ug	koresp. Cokoladefabr.	24	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Eriksson, Konrad	27.03.1926	ug	Skogsarbeider	18	Engerdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Kjellin, Karl Åke Bernhard	27.03.1926	ug	Skogsarbeider	22	Stockholm	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Johansen, Ragna	10.04.1926	ug	tjenestepike	41	Argentina		Oslo
Skarbøvik, Nils Reidar	10.04.1926	e	kjøpmann		Ålesund	Forretningsreise	Ålesund
Winther, Elena	14.04.1926	g	hjemmeværende	25	drammen		Oslo
Winther, Kristian	14.04.1926	g	kontorist	27	drammen	Bedre forjeneste	Oslo
Reidulfsen, Erling	17.04.1926	b		10	sør odal		Oslo
Reidulfsen, Ragna	17.04.1926	f	tjenestepike	32	sør odal	Bedre forjeneste	Oslo
Reinbaat, Peter	17.04.1926	ug	ing.ass.papirf	47	Notodden	Bedre forjeneste	Oslo
Christophersen, Ivar Georg	01.05.1926	ug	gymn (mask ing.)	22	Kraakerøy	Bedre forjeneste	Oslo
Aaneby, Trygve	03.05.1926	ug	kontorist grossfirm.	25	oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo

Olsen, John Ivar	03.05.1926	ug	kontorist imp.firm	20	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Pedersen Skofteland, Peder	16.05.1926	ug	bygn.tek.	26	S. Audnedal	Bedre forjeneste	Oslo
Mikkelsen, Johannes	05.06.1926	ug	koresp. Bankfirma	22	Lillehammer	Bedre fortjeneste	Oslo
Jakobowitz, Cesilie Geria Ryfka	16.06.1926	ug	expeditrise colonial	25	Lørenskog	Bedre forjeneste	Oslo
Kleve, Kjetil Johan	19.06.1926	ug	elektr. Ing.	38	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Breien, Olaf Askerud	07.07.1926	ug	journalist	22	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Rønaasen, Arne	20.07.1926	ug	Elektr. Tekn	21	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Andersen, Johan Riberg	21.07.1926	ug	elektr. tekn	22	Lillestrøm	Bedre forjeneste	Oslo
Gundersen, Hildur	21.07.1926	g		21	Strinda		Oslo
Peterson Keyserås, Elias Kristian	21.07.1926	ug	cementarbeider	37	Tiller		Trondheim
Esvik, Olava	24.07.1926	ug	hushjelp	29	Rissa	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Larsen Ristvedt, Nils Kristoffer	17.08.1926	ug	sjåfør	28	oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Bergh-Smith, Fritjof	26.08.1926	g	kjøpmann	28	Fana	Bedre forjeneste	Oslo
Theting, Sverre v.d. Ohe	26.08.1926	g	bygninging	33	Fana	Bedre forjeneste	Oslo
Korssjøen, Trygve Magne	08.09.1926	ug	kontorist	30	Rørøros	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Olsen Kvel Nybak, Karl Parlius	02.10.1926	ug	Jordbr.arb	25	Beiarn	Bedre forjeneste	Oslo
Haavaldsen, Christian Sønnik	05.10.1926	g	disp	33	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Haavaldsen, Karen	05.10.1926	b		1	Oslo		Oslo
Fasmer, Erling Fredrik Christian	27.10.1926	ug	bankassistent	25	Fana	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Hansen, Sigrid Marie	03.11.1926	ug	tjenestepike	26	Oslo	For å gifte seg	Oslo
Nilsen, Aage	03.11.1926	ug	salpeterarb	23	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Strøm, Henry Bendix	03.11.1926	ug	salpeterarb	26	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Utne, Frithjof	03.11.1926	b		3	Argentina		Oslo
Utne, Thora	03.11.1926	g	(arkitekt)	33	Argentina		Oslo
Aspelund, Bjarne	09.11.1926	ug	ingeniør	21	Hetland	Bedre forjeneste	Stavanger
Salvesen, Leif	09.11.1926	ug	ingeniør	23	Stavanger	Bedre forjeneste	Stavanger
Haldorsen Juberg, Karl	27.11.1926	ug	maskinmekaniker	23	nedre stjørdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Karlsen Kvislebakken, Johan	27.11.1926	ug	Meierist	23	nedre stjørdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Martinsen Solbak, Birger	27.11.1926	ug	jordbruksarb	21	nedre stjørdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Pedersen, Olav	27.11.1926	ug	handelsbetj. Landhandel	19	nedre stjørdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Johsen Vraa, Tarjei	15.12.1926	ug	stud (gårdbr)	24	Vraadal	Bedre forjeneste	Oslo
Kleve, Torgeir	15.12.1926	g	disp. exp	36	Oslo	Forretningsreise	Oslo

Olsen, Osmund Frang	18.12.1926	ug	Jordbr.arb	26	Lier	Bedre forjeneste	Oslo
Nilsen, Borghild	27.12.1926	ug	kontord fabr.bedr	32	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Bothner, Odd	17.01.1927	ug	kjøpmann	24	Harstad	Bedre forjeneste	Oslo
Pedersen, Arthur Konrad	17.01.1927	ug	expeditør bokhand.	24	Harstad	Bedre forjeneste	Oslo
Ruud, Juul Emanuel	17.01.1927	ug	elektr	24	Bæreum	Bedre forjeneste	Oslo
Elton, Reidar	19.01.1927	ug	bestyrer elektr. Verk	23	Skedsmo	Bedre forjeneste	Oslo
Enger, Ottar	19.01.1927	ug	hustømrer	24	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Høiby, Ole Vigorg	19.01.1927	ug	kontorist smørfabr	31	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Likatjoff, Nikolai	14.02.1927	g	gruvearb	36	Spitsbergen	Bedre forjeneste	Oslo
Sedoff, Michael	14.02.1927	ug	gruvearb	30	Spitsbergen	Bedre forjeneste	Oslo
Rosenberg, Erling	16.02.1927	ug	forstmann	39	Eidskogen	Bedre forjeneste	Oslo
Andreassen, Ludvig Fredlund	12.03.1927	ug	håndverksmaler	30	Meldal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Arnesen, Arnt Rudolf	04.04.1927	ug	Jordbr.arb	42	Rjukan	Bedre fortjeneste	Oslo
Hay, Johan Wilh. Gabariel	07.05.1927	ug	expeditrise jern firm.	26	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Stephensen, Kaare	07.05.1927	ug	expeidtør isenkram	27	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Aurdal, Halvor Martinius	09.05.1927	g	maskintekn.	56	Langesund	Bedre forjeneste	Oslo
Aurdal, Kjartan Martinius	09.05.1927	b		9	Langesund		Oslo
Paulsen, Kristian Thuru	09.05.1927	ug	stud (bokhandl.)	22	Levanger	Bedre forjeneste	Oslo
Jørgensen, Arne	10.05.1927	ug	veiarb	33	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Borgen, Konrad Jørgen Kolbjørn	11.05.1927	ug	anleggsarb	22	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Furø, Ernst	11.05.1927	ug	anleggsarb	25	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Wingaard, Per	21.05.1927	ug	stud (??? Sakf.)	20	Vang Hedm	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Walther, Ingrid	31.05.1927	g	(gårdsbestyrer)	41	Oslo	Reise til sin mann	Oslo
Walther, Knut	31.05.1927	b		10	Oslo		Oslo
Andersen, Behard Oskar	04.06.1927	ug	hotelgutt	19	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Braathen, Harald	04.06.1927	ug	salpeterarb	20	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Eriksen, Gustav	04.06.1927	ug	salpeterarb	26	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Jensen, Søren Karl Bie	04.06.1927	ug	laboranthjelper	22	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Johansen, Leif Henry	04.06.1927	ug	anleggsarb	25	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Madsen, Erling Morgan	04.06.1927	ug	hotelgutt	19	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Svendsen, Harry Hjalmar	04.06.1927	ug	elektr.	20	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Sørensen, Johannes Bernhard Johannessen	04.06.1927	ug	Dekksgutt	19	Rjukan	Bedre forjeneste	Oslo
Svendsen, Sverre Kraby	05.07.1927	ug	handelsreisende	25	Gjøvik	Bedre forjeneste	Oslo
Eriksen, Einar Sunne	16.07.1927	g	elektr.ing	43	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Nissen, Paul Kristian	19.07.1927	ug	middelskolelærer	29	Måløy	Bedre forjeneste	Oslo

Opheim, Dagvin Klausen	02.08.1927	ug	bank koresp	25	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Halle, Abraham Kjøsterud	15.08.1927	ug	disponent cementfabr	29	Argentina		Oslo
Holter, Alfred	15.08.1927	g	direktør	43	Eidanger	Forretningsreise	Oslo
Muri, Jens	19.08.1927	ug	kontorist	20	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Magnus, Sigurd	08.09.1927	ug	agronom	41	Argentina	Perm	Oslo
Hansen, Daniel	17.09.1927	ug	kjøpmann	25	Nøtterøy	Forretningsreise	Oslo
Kristiansen, Ragnvald	17.09.1927	g	skibsf	40	Nøtterøy	Forretningsreise	Oslo
Knutsen, Delia	02.10.1927	g	hjemmeværende	24	Argentina		Oslo
Knutsen, Kristen	02.10.1927	g	godseier	35	argentina		Oslo
Kirchener, Abel Paul	18.10.1927	ug	expeditør manuf	22	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Øfsti, Einar	01.11.1927	ug	Tekniker	21	Malvik	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Rel, Gunleif	24.11.1927	ug	folkeskolelærer	23	Stavanger	Bedre forjeneste	Oslo
Salvesen, Gunnar	24.11.1927	ug	journalist	23	Stavanger	Bedre forjeneste	Oslo
Bjørnsen, Hilda	30.11.1927	ug	(bygn.snekk)	19	Kongsberg	Bedre forjeneste	Oslo
Edvardsen Østby, Kristian	30.11.1927	ug	Jordbr.arb	37	Modum	Bedre forjeneste	Oslo
Hansen Henaen, Thorvald	30.11.1927	ug	Jordbr.arb	19	Modum	Bedre forjeneste	Oslo
Odd, Arne	10.12.1927	b		6	Argne		Oslo
Odd, Trygve	10.12.1927	e	avd.chef mask.f	44	argentina		Oslo
Gjessing, Einar Grald	14.12.1927	ug	snekk	19	Kongsberg	Bedre forjeneste	Oslo
Erichsen, Marie Magdalene	15.12.1927	ug	folkeskolelærerinne	46	Oslo	Besøk	Oslo
Kleve, Torgeir Martinus	17.12.1927	f	disp.	37	Oslo	Forretningsreise	Oslo
Lange Nilsen, Ole	04.01.1928	ug	Bygningsingeniør	27	Nøtterøy	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Kristoffersen Thorsrud, Lars	07.01.1928	ug	papirarb.	27	Drammen	Bedre forjeneste	Oslo
Mikalsen, Karstein	14.01.1928	ug	Handelsbetjent	20	Hadsel	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Iversen, Thorleif Kristian	15.01.1928	ug	kasserer kretssykek	24	Bæreum	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Dundas, Torolf Harald	17.01.1928	ug	bygn. Tekn.	31	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Moe, Gudrun Marie	01.02.1928	ug	tjenestepike	27	Drammen	Bedre forjeneste	Oslo
Flidh, Hedvig	11.02.1928	ug	forsorg ug forstander	25	Skien	For å gifte seg	Oslo
Mikalsen, Norvald Reinert	18.02.1928	ug	Handelsbetjent	27	Hadsel	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Larsen, Sverre	01.03.1928	ug	jordbruksarb	19	Malm	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Ystmark, Petter Lorentz	01.03.1928	ug	jordbruksarb	25	Malm	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Ellingsen, Anders	02.03.1928	ug	Dekksgutt	20	Vik i Sogn	Transit til båt	Bergen
Solheim, Olav	02.03.1928	ug	kokk	22	Bergen	Transit til båt	Bergen
Lange, Alexander	21.03.1928	ug	sakf	27	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Nordlie, Kristian	21.03.1928	ug	sjåfør	28	skoger	Bedre forjeneste	Oslo

Normann, Charles William	21.03.1928	ug	Exp papirfirm	26	Skoger	Bedre forjeneste	Oslo
Normann, John Frithjof Henry	21.03.1928	ug	serg	23	skoger	Bedre forjeneste	Oslo
Nilsen, Vilhelm Berg	22.03.1928	g	jordbruksarb	27	Mosjøen	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Pedersen, Trygve	22.03.1928	ug	bakersvend	28	Mosjøen	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Hasseberg, Esther Johanne Blix	23.05.1928	ug	fotpleie	24	Oslo	For å gifte seg	Oslo
Næss, Biger William	20.06.1928	ug	maskinf.	24	Steinkjær	Bedre forjeneste	Oslo
Berg, Gunnar Eide	21.06.1928	ug	jordbruksarb	24	Trondheim	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Bernhardsen Rostad, Elisabeth	21.06.1928	g	hjemmeværende	22	Oslo		Oslo
Bernhardsen Rostad, Gunnar	21.06.1928	g	Gårdbruker	36	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Jakobsen, Svanhild Ingeborg	10.07.1928	g	hjemmeværende	25	Bergen	reiser med sin mann	Bergen
Jakobsen, Sverre	10.07.1928	g	ingeniør	23	Argentina	Vært hjemme for å gifte seg	Bergen
Holter, Hans Jacob	31.07.1928	ug	kontorist i elektr.firm.	25	Oslo		Kr.sand
Pettersen, Harald Ludv.	14.08.1928	ug	bygn.ing	24	Halden	Bedre forjeneste	Oslo
Holte, Hans Jacob	31.08.1928	ug	kontorist i elektr.firm.	25	oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Tønsberg, Knut	04.09.1928	ug	kontorist	24	Argentina	Bedre forjeneste	Oslo
Øverby, Ole	10.09.1928	ug	hvalfangstarb.	28	Argentina	conf. I telef.	Oslo
Holt, Alf Wiggo	14.09.1928	ug	kontorist	18	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Rødby, John Andor	17.09.1928	ug	disp.	28	Bærum	Bedre forjeneste	Oslo
Erichsen, Cabral	27.09.1928	g	hjemmeværende	48	Argentina		Oslo
Erichsen, Olaf	27.09.1928	g	bygn.ing	49	Argentina		Oslo
Bryn, Ragni	23.10.1928	g	(skibsf)	38	Oslo	Besøk	Oslo
Hald, Ragnar	17.11.1928	ug	godsforvalter	40	Argentina		Oslo
Skattebo, Thorolf	07.01.1929	ug	(kjøpmann)	19	Solør	Bedre forjeneste	Oslo
Risnæs, Viklen Nitter	16.01.1929	ug	kontorist trelastf.	24	Kraakerøy	Bedre forjeneste	Oslo
Sjursen, Theodor Nicolai	19.01.1929	ug	ingeniør	26	Laksevåg	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Solberg, Sigurd Bjarne Hansen	24.02.1929	ug	kontorbud	20	Laksevåg	Søke arbeid	Bergen
Blixt, Astor Gottlieb	02.03.1929	ug	mek. Arb.	23	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Hermansden, Trygve	02.03.1929	g	1.styrmann	43	Hordaland	Transit til båt	Bergen
Karlsen Grindheim, Odd	02.03.1929	g	kokk	26	Egersund	Transit til båt	Bergen
Larsen, Jens	02.03.1929	ug	assistent	27	Bergen	Transit til båt	Bergen
Osmundsen, Oscar	02.03.1929	g	1.maskinist	49	Bergen	Transit til båt	Bergen
Haarseide, Josef	23.03.1929	g	expeditør reisebyrå	43	Aker	fr vernepl bf	Oslo
Tollefsen Beitrusten, Haldor	27.03.1929	ug	gruvearb	28	Folldal	Bedre forjeneste	Oslo
Andersen Rødskog, Einar	11.04.1929	ug	direktør exp. Firm.	35	Oslo	Perm, forretningsreise	Oslo
Lippert, Marie Fransiska Sjursen	03.05.1929	g	(avd sjef)	25	Bergen	Reiser til sin mann	Bergen

Suleng, Thor	10.05.1929	ug	kontormann	31	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Grinaker, Finn	22.05.1929	ug	bygn ing	25	Vang Hedm	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Øverby, Marvel Suleima	18.06.1929	g	(materialforvalter)	24	Ø. Aker	Reise til sin mann	Oslo
Tandberg, Henrik Landaas	27.07.1929	ug	kjøpmann	29	Argentina		Oslo
Larsen, Hjørdis Richarda	13.08.1929	ug	stenograf	27	Oslo	For å gifte seg	Kristiania
Prahl, Rolf Fredrik Leon	09.09.1929	ug	kjøpmann	27	Argentina		Oslo
Pedersen, Dagfinn Otto	14.09.1929	ug	kontorist	21	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Halvorsen, Halvor	18.09.1929	g	farmer	53	Argentina		Oslo
Nikolaisen Kjeldal, Olav	18.09.1929	ug	handelsbetj.	19	Lunde Telem.	Bedre forjeneste	Oslo
Magnus, Sigurd	25.09.1929	g	agronom	43	Argentina		Oslo
Ombustvedt Magnus, Tally Sofie	25.09.1929	g	hjemmeværende	37	Vestby	Reise til sin mann	Oslo
Winggaard, Per	02.10.1929	ug	kontorist bankfirm	22	Vang Hedm	Bedre forjeneste	Oslo
Lien, Josef Ludvigsen	03.10.1929	ug	Student	24	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Lien, Ernst Ludvigsen	04.10.1929	ug	ingeniør	29	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Antonsen Flaaten, Hans	09.10.1929	g	hvalslytter	33	Slagen	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Henschien, Agnes Kristine	12.10.1929	g	(skibsf)	52	Oslo	Besøk	Oslo
Ekanger, Harald Olav	18.10.1929	ug	tekniker ingeniør	22	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Pedersen, Anna Eline	18.11.1929	ug	syerske	24	Moss	For å gifte seg	Oslo
Holm, Knut Hildisch	23.11.1929	ug	formann	26	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Lund, Haakon Vibe	09.12.1929	ug	maskining.	26	Oslo	Bedre forjeneste	Oslo
Øverby, Bjarne	09.12.1929	ug	flyveløitn	22	Oslo	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Espelid, Karl Johan Olsen	19.12.1929	ug	tekniker	23	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Lyng, Thoralf	12.01.1930	ug	agronom	21	V. Aker	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Nørgaard, Thorbjørn	12.01.1930	ug	agronom	24	Bærum	Perm, bedre fortjeneste	Oslo
Hoell, Hans Bloch	14.01.1930	ug	bokh	26	Argentina	Perm	Oslo
Christensen, Bessi Helene	17.01.1930	ug	bestyrerinde	36	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Christensen, Olaf Kyrre	17.01.1930	b		10	Bergen	Reiser med sin mor	Bergen
Kvamme, Paul	10.02.1930	ug	Student	21	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Steffensen, Johannes Kristian	10.02.1930	ug	kontorist	21	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Norstrøm, Øistein Arnljot	08.03.1930	ug	motortenk.	23	Skedsmo	Bedre forjeneste	Oslo
Hoffmann, Rudolf Kurt	10.03.1930	ug	strikker	25	Drammen	Bedre forjeneste	Oslo
Winkler, Arthur Max	10.03.1930	ug	strikker	24	Drammen	Bedre forjeneste	Oslo
Wåge, Finn	12.03.1930	ug	ingeniør	28	Brandesund	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Bjerke, Helge Magnus	25.03.1930	ug	agronom	51	Toten	Bedre forjeneste	Oslo
Halle, Abraham Kjøsterud	25.03.1930	ug	disp cementfabr.	32	Argentina		Oslo

Cappelen, Gerhard von der Lippe	02.04.1930	ug	kontorist	21	Solum	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Bogstad, Louise Johanne	04.04.1930	ug	kontordame	27	Bergen	For å gifte seg	Bergen
Halvorsen, Sverre Huun	05.04.1930	ug	revisor	31	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Lien, Olga Kristine Ludvikdtr.	01.06.1930	ug	Lærerinne	28	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Thoresen, Marcus	07.06.1930	ug	maskining.	37	Argentina	Perm	Oslo
Eek, Olav	15.06.1930	ug	skolelærer	31	Askim	Perm, studiereise	Oslo
Wåge, Einar Karsten Ingolf Nilsen	17.06.1930	ug	ingeniør	24	Begen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Halvorsen, Otto	18.06.1930	ug	expeditør papirfi	31	Elverum	Bedre forjeneste	Oslo
Slettebø, Halfdan	24.06.1930	ug	stud. (borgermester)	26	Egersund	Bedre forjeneste	Oslo
Dehli, Kristian Bjarne	09.07.1930	ug	bygn.ing	24	Ringsaker	Bedre forjeneste	Oslo
Kristiansen, Georg	09.07.1930	ug	jernstøper	25	Ringsaker	Bedre forjeneste	Oslo
Palmstrøm, Reidar	19.08.1930	ug	kontorist	20	Bergen	Mangl. adg. til lønn virk.	Bergen
Larsen, Halvard Trygve	20.08.1930	ug	Avdelingschef i export	36	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Ødegaard,Erling Magnus	06.09.1930	ug	kontorist olje fimr.	25	Argentina	Fri verneplikt	Oslo
Halvorsen, Aslaug	20.09.1930	g	hjemmeværende	48	Argentina		Oslo
Halvorsen, Bernt	20.09.1930	b		8	Argentina		Oslo
Halvorsen, Einar	20.09.1930	b		4	Argentina		Oslo
Halvorsen, Halfdan	20.09.1930	b		14	Argentina		Oslo
Halvorsen, Halvor	20.09.1930	g	farmer	54	Argentina		Oslo
Halvorsen, Ida Marie	20.09.1930	b		15	Argentina		Oslo
Halvorsen, Otto	20.09.1930	b		6	Argentina		Oslo
Halvorsen, Peder	20.09.1930	b		12	Argentina		Oslo
Kvislebakken, Johan	22.09.1930	ug	maskinist	30	Stjørdal	Mangl. adg. til lønn virk.	Trondheim
Bryhn, Einar Jørgen	11.10.1930	ug	bygn.ing	25	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Birkeland, Elisabeth	18.10.1930	ug	kontordame	39	Bergen	Turistreise 6 mnd	Bergen
Thrane, Conrad Bøhmer	18.10.1930	ug	bygn.ing	25	Oslo	Bedre fortjeneste	Oslo
Solås, Harald	20.10.1930	ug	kontorist	26	Bergen		Bergen
Legernes, Lars P.	27.10.1930	ug	ingeniør	25	Vestnes	skaffe seg erverv	Kr.sund
Wickmann, Johan Fredrik	10.12.1930	ug	insp.	46	Argentina		Oslo
Olsen Gislerud, Knut	30.12.1930	g	bygn.ing	46	Flå	Bedre forjeneste	Oslo